

Valstybinio audito ataskaita

AR GALI GERĖTI LIETUVOS MOKINIŲ PASIEKIMAI

2017 m. lapkričio 28 d. Nr. VA-2017-P-50-1-20

Su valstybinio audito ataskaita galima susipažinti
Valstybės kontrolės interneto svetainėje www.vkontrolė.lt

TURINYS

<u>PAGRINDINIAI ATASKAITOS FAKTAI</u>	<u>4</u>
<u>SANTRAUKA</u>	<u>5</u>
<u>IŽANGA</u>	<u>12</u>
<u>AUDITO REZULTATAI</u>	<u>14</u>
<u>1. Mokyklų tinklas kuriamas ir ugdymas finansuojamas nesiekiant gerinti mokinių ugdymo(-si) rezultatų</u>	<u>14</u>
1.1. Mažėjant mokyklų skaičiui, nemažėja išlaidos jų išlaikymui ir vienam mokiniui tenkanti ploto dalis	14
1.2. Mažos klasės nesudaro prielaidų gerėti mokinių ugdymo(-si) rezultatams	16
1.3. Savivaldybės nesiima kartu tvarkyti mokyklų tinklo ir nesieja pertvarkos su mokinių ugdymo(-si) rezultatais	18
1.4. Ministerija neįgalota ir neturi įtakos pertvarkant savivaldybių mokyklų tinklą	21
<u>2. Mokyklų vadovai ir pedagogai neatsakingi ir neatskaitingi už mokinių ugdymo(-si) rezultatus</u>	<u>23</u>
2.1. Neužtikrinama, kad visoms mokykloms vadovautų švietimo lyderiai	23
2.2. Neužtikrinama, kad mokyklų vadovų veikla būtų nukreipta į veiklos rezultatų išsikėlimą ir gerinimą	25
2.3. Nereikalaujama, kad mokyklų vadovai tinkamai atsiskaitytų už veiklos rezultatus	27
2.4. Nesukurta mokyklų vadovų kompetencijų vertinimo ir lavinimo sistema	28
2.5. Neteikiama sisteminė pagalba veiklos tobulinimui, atlikus mokyklos išorės vertinimą	31
2.6. Mokytojai nemotyvuojami tobulėti ir siekti gerinti mokinių ugdymo(-si) rezultatus	31
2.7. Mokytojai nėra atsakingi už veiklos rezultatus	33
2.8. Valstybė nežino realaus mokytojų poreikio ir neužtikrina jaunų pedagogų pritraukimo į mokyklas	35
<u>3. Mokyklos ir jų steigėjai nesupranta ugdymo pagal poreikius svarbos ir neturi išteklių jam užtikrinti</u>	<u>40</u>
3.1. Ugdymo(-si) poreikiai nustatomi ir individualūs ugdymo planai sudaromi ne visiems mokiniams	40
3.2. Ugdymo pagal poreikius užtikrinimas priklauso nuo mokyklos dydžio (turimų išteklių)	44
3.3. Neužtikrinant ugdymo pagal poreikius, mokiniai naudojami korepetitorių paslaugomis	46

3.4. Lietuva nesiima kryptingų priemonių skatinti įtraukįjį ugdymą	47
3.5. Ne visos mokyklos supranta pažangos stebėsenos svarbą ir įtraukia tėvus siekiant geresnių rezultatų	49
<u>REKOMENDACIJŲ ĮGYVENDINIMO PLANAS</u>	<u>52</u>
<u>PRIEDŲ SĄRAŠAS</u>	<u>61</u>

PAGRINDINIAI ATASKAITOS FAKTAI

>10	53	>9	36
metų	proc.	kartus	proc.
Lietuvos mokinių pasiekimai nesiekia EBPO vidurkio	išaugo mokymo lėšos (2006-2016 m.)	skiriasi 1 pedagogui tenkantis mokinių skaičius (nuo 1,7 iki 15,9)	mokinių turi bent 1 korepetitorių
0	bendrai savivaldybių parengtų mokyklų tinklo pertvarkos projektų		
9 kartus	skiriasi mokinių skaičius klasėje kaimo ir miesto mokyklose		
11 proc.	bendrojo ugdymo mokyklų vadovų turi aukščiausiąją (I) vadybinę kategoriją		
25 proc.	aukščiausios (I) vadybinės kategorijos vadovų (iš 40 vertintų) strateginis mokyklos valdymas įvertintas žemiau nei šalies vidurkis		
46 proc.	mokytojų yra 30–49 metų amžiaus ir jų mažėja; nepasiektas Švietimo strategijos tikslas 2017 m. turėti 55 proc. tokio amžiaus mokytojų		
4 iš 1 562	specialiųjų ugdymo įstaigų mokinių integruoti į bendrąjį ugdymą		

SANTRAUKA

Audito svarba

Europos Komisija (EK), Tarptautinis valiutos fondas (TVF) ir Ekonominio bendradarbiavimo plėtros organizacija (EBPO), vertindamos Lietuvos pažangą, kritikuoja šalį dėl negerėjančios ugdymo kokybės ir neefektyvaus švietimo finansavimo. Pasisakoma¹ dėl to, kad: Lietuvoje mokinių, tenkančių vienam mokytojui, rodiklis yra tarp žemiausių ES ir pastebimai mažėja nuo 2005 m. Jeigu Lietuva siektų ES vidurkio (mokytojui tenkančių mokinių sk.), reikėtų 8,5 proc. sumažinti mokytojų (2015 m.). Nemažėjant mokytojų skaičiui, mažėja vienam mokytojui tenkantis krūvis, taigi ir atlyginimas.

Išpūsta infrastruktūra lemia tai, kad švietimui skiriamų lėšų didesnė dalis skiriama pastatams išlaikyti. Atlyginimams išleidžiame santykinai taip pat daugiau nei ES vidurkis, todėl lieka mažiau lėšų ugdymo kokybei. Tai rodo ir negerėjantys Lietuvos mokinių pasiekimai, matuojami EBPO PISA² tyrimo metu, ir Lietuvos pagrindinio ugdymo pasiekimų patikrinimo, brandos egzaminų rezultatai. Mokinių pasiekimai mažesnėse kaimo mokyklose yra žemesni nei miesto, o tai tik dar labiau didina atskirtį. Mokslininkų, tyrinėjančių švietimo ateitį, nuomone, žemų pasiekimų mokiniai yra potenciali našta visuomenei, dauguma iš jų nesugebės gyventi ir dirbti savarankiškai, juos reikės išlaikyti³.

EPBO tyrimas (2015)⁴ įrodė, kad: jeigu mokinių pasiekimai pakyla iki EBPO šalių vidurkio ir to lygio išlieka tolygūs visoje šalyje, per 10 metų tos šalies BVP išauga tiek, kad atsiperka švietimo išlaidos. Taigi efektyvi ir į rezultatus orientuota švietimo sistema yra ekonomiškai naudinga investicija.

Siekdami nustatyti veiksnius, lemiančius negerėjančius Lietuvos mokinių ugdymosi rezultatus, kurie kasmet vis brangiau kainuoja mokesčių mokėtojams, atlikome sisteminių bendrojo ugdymo rezultatų audito.

Audito tikslas ir apimtis

Audito tikslas – įvertinti, ar užtikrinama bendrojo ugdymo kokybė. Jai vertinti pasirinkome mokinių ugdymosi rezultatus ir jų kaitą, nes tai vienintelis rodiklis, kuriuo matuojama mokinių ugdymo pažanga visoje Lietuvoje.

Audituojamas 2014–2016 m. laikotarpis. Siekdami tiksliau įvardyti rodiklių kaitą, naudojome ir kitų metų duomenis.

Pagrindiniai audito klausimai:

- ar mokyklų tinklas kuriamas ir ugdymas finansuojamas siekiant gerinti mokinių ugdymo rezultatus;
- ar mokyklų vadovai ir pedagogai yra atsakingi ir atskaitingi už mokinių ugdymo rezultatus;
- ar siekiama užtikrinti gerėjančius mokinių ugdymo rezultatus ugdant mokinius pagal jų individualius ugdymo(-si) poreikius.

¹ Prieiga per internetą: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/scr/2015/cr15139.pdf>.

² Prieiga per internetą: <http://gpseducation.oecd.org/CountryProfile?primaryCountry=LTU&treshold=10&topic=PI>.

³ Prieiga per internetą: <http://www.thefivethings.org/andreas-schleicher/>.

⁴ Prieiga per internetą: <http://www.oecd.org/edu/universal-basic-skills-9789264234833-en.htm>.

Audituojami subjektai:

- Švietimo ir mokslo ministerija;
- tinklą ir finansavimą vertinome 16-os savivaldybių 66-iose mokyklose;
- mokyklų vadovų ir pedagogų veiklą vertinome 15-oje savivaldybių ir 50-yje mokyklų;
- ugdymo pagal individualius poreikius užtikrinimą vertinome 15-oje savivaldybių ir 53-ijose mokyklose.

Audito procedūras atlikome 21-oje savivaldybėje ir 116-oje mokyklų.

Siekdami užtikrinti palyginamumą, rinkomės įstaigas, kurias turi visos audituotos savivaldybės, tai: pagrindinės mokyklos, progimnazijos, gimnazijos (tarp jų ir ilgosios gimnazijos), taip pat mokyklos, kuriose buvo teikiamas ikimokyklinis, pradinis ir pagrindinis ugdymas iki aštuntos klasės.

Auditas atliktas pagal Valstybinio audito reikalavimus ir tarptautinius aukščiausiųjų audito institucijų standartus. Audito apimtis, apribojimai ir taikyti metodai išsamiau aprašyti 2 priede „Audito apimtis ir metodai“ (63 psl.).

Pagrindiniai audito rezultatai

Mokinių pasiekimų gerinimas yra nacionalinis prioritetas, todėl 2012 m. Lietuvos pažangos strategijoje „Lietuva 2030“⁵ iškeltas siekis, kad 2020 m. trečią (iš 6) PISA tyrimo skaitymo, gamtamokslinių ir matematinio raštingumo pasiekimų lygmenį pasiektų bent 50 proc. Lietuvos penkiolikmečių. Esminis pokytis 2015 m. neįvyko, stabiliai laikomasi žemiau 50 proc. ribos, o gamtamokslinio raštingumo rodiklis net pablogėjo. Vertinant gamtamokslinį raštingumą Lietuvos penkiolikmečiai yra 36–38 vietoje, matematinio raštingumo rezultatas panašus – 36 vieta, vertinant skaitymo gebėjimus – 39 vieta⁶. O per 10 metų (2006–2016 m.) valstybės lėšų mokymui panaudota 53 proc. daugiau (nuo 377 iki 577 mln. Eur).

Deja, siekis gerinti mokinių pasiekimus lieka tik „popieriniu“ rodikliu svarbiausiame šalies strateginiame dokumente. Bendrojo ugdymo pertvarka vykdoma nesiekiant gerinti mokinių ugdymo(-si) rezultatų, šis siekis netampa visų šalies švietimo politiką reglamentuojančių dokumentų pagrindiniu rodikliu, o Švietimo ir mokslo ministerija neturi galių užtikrinti, kad savivaldybės įgyvendintų nacionalinį siekį gerinti ugdymo rezultatus.

Mokinių ugdymo(-si) rezultatų gerinimas nėra tikslas pertvarkant mokyklų tinklą, ne visos savivaldybės ir mokyklos strateginiuose planuose siekia gerinti mokinių ugdymo(-si) rezultatus, už juos neatsiskaito nei mokyklų vadovai, nei mokytojai

Tik 25 proc. audituotų savivaldybių, planuodamos pertvarkyti mokyklų tinklą, tarp tikslų arba uždavinių numatė siekių, susietų su mokinių ugdymo(-si) rezultatų gerinimu. Mokyklų, vykdančių formaliojo švietimo programas, tinklo kūrimo taisyklėse nėra aiškių kriterijų, kurias mokyklas ir kaip pertvarkyti.

Nacionaliniu lygiu neturime nei mokyklos, nei savivaldybės švietimo pažangos rodiklių, kad būtų kryptingai įgyvendinami valstybės tikslai.

⁵ Prieiga per internetą: <https://www.docdroid.net/OHqeBsc/lietuva2030.pdf#page=29>.

⁶ Prieiga per internetą: <https://www.lietuva2030.lt/lt/naujienos/1591-paskelbti-penkiolikmečiu-pasiekimu-tyrimo-pisa-2015-rezultatai>.

Tik 18 proc. audituotų mokyklų vadovų strateginiuose dokumentuose nusimatė siekį gerinti mokinių ugdymo(-si) rezultatus ir mokyklos veiklos rodiklius. Ne visos savivaldybės užtikrino, kad mokyklų vadovai siektų gerinti rezultatus ir už juos atsiskaitytų, o ir pačios nenusimatė siekio gerinti rodiklius, susijusius su mokinių ugdymo(-si) rezultatais ir ugdymo kokybe.

Galiojanti vadovų veiklos vertinimo tvarka (atestacija) ir savivaldybei teikiamos vadovų ataskaitos ne visada užtikrino mokyklų vadovų atsakomybę ir atskaitomybę už veiklos rezultatus ir pažangą, nes vertinami dokumentai, procesai, bet ne praktinė veikla ir mokyklos pažangą rodantys rodikliai.

Tik 20 proc. audituotų mokyklų vadovų prašė mokytojų atsiskaityti už mokinių pasiekimus ir daromą pažangą.

Mažos mokyklos nepajėgios užtikrinti mokinių ugdymo(-si) gerų rezultatų, bet savivaldybės neskuba jų pertvarkyti, o ministerija neturi galių paveikti savivaldybių planų dėl tinklo pertvarkos

2014–2016 m. mokinių skaičius sumažėjo beveik 14 tūkst., mokyklų – 49-iomis, o finansavimas švietimui išaugo 61,7 mln. Eur iš valstybės biudžeto ir 51,3 mln. Eur iš savivaldybių biudžetų.

Vykdoma pertvarka nėra efektyvi, nes išlaidos nesukomplektuotoms (mažoms) klasėms išaugo daugiau nei 2,5 karto. Jungtinių klasių turėjo apie 30 proc. audituotų mokyklų. Mažos ir jungtinės klasės neužtikrina gerų rezultatų.

Mažesnės ilgosios gimnazijos, kuriose yra po vieną 11–12 klasių komplektą, neužtikrina ne tik visų mokinių pageidaujimų, bet ir tam tikrų bendrojo lavinimo branduolio – gamtamokslinio ar socialinio ugdymo – dalykų pamokų.

Mažose mokyklose, dažniausiai esančiose kaimo vietovėse, mokinių ugdymo(-si) rezultatai žemi ne tik ES, bet ir Lietuvos mastu. Tai parodė pagrindinio ugdymo pasiekimų patikrinimų (PUPP) ir valstybinių brandos egzaminų (VBE) rezultatai.

Ministerija formuoja valstybės politiką švietimo srityje, organizuoja, koordinuoja ir kontroliuoja jos įgyvendinimą, bet neturi teisinių įgaliojimų daryti įtaką savivaldybių bendrojo ugdymo mokyklų tinklo pertvarkai.

Keičiami švietimo finansavimo planai ir užmiršamas siekis gerinti mokinių pasiekimus

Klasės krepšelio finansavimo eksperimentas buvo vykdomas dviejose audituotose savivaldybėse ir valstybei 2016 m. kainavo 498 tūkst. Eur brangiau, nei būtų kainavęs mokinio krepšelis.

Klasės krepšelis 2016 m. buvo naudingesnis mažoms rajonų mokykloms, kurios ir pagal dabar galiojančią mokinio krepšelio metodiką yra finansuojamos papildomai. EBPO rekomenduoja Lietuvai neįvesti universalaus klasės krepšelio finansavimo modelio, kuris lems tolesnį vidutinio mokinių skaičiaus klasėje mažėjimą.

Nesiekama, kad visoms mokykloms vadovautų kompetetingi vadovai

Tolygus mokyklų vadovų kompetencijų lygis šalyje neužtikrinamas. 2014–2016 m. mokyklose dirbo tik 15,5 proc. vadovų, kurie buvo paskirti eiti šias pareigas įvertinus jų kompetencijų lygį ir tinkamumą pagal 2011 m. patvirtintus kvalifikacinius reikalavimus švietimo įstaigos vadovui.

Mokyklų vadovų kvalifikacijos tobulinimas vyko fragmentiškai (77 proc. – 1 dienos mokymai), vadovai kompetencijas ir gebėjimus ugdė ne vienodai intensyviai (nuo 6 iki 176 val. per metus). Atskiras dėmesys ir pagalba pradedantiesiems vadovams nebuvo skiriami.

Mokyklos vadovo darbo užmokestis labiausiai priklauso nuo mokyklos dydžio ir gali svyruoti nuo 816,5 Eur iki 1 540,7 Eur (vienas mažiausių tarp ES šalių). Dėl to gali būti sudėtinga pritraukti geriausių vadovų dirbti į mokyklas, kuriose jie yra reikalingiausi dėl žemų ir negerėjančių mokinių pasiekimų.

Mokytojo profesija nepatraukli, talentingi ir jauni mokytojai neateina dirbti į mokyklas

Mažas atlyginimas ir darbo krūvis neskatina rinktis mokytojo profesijos. Stojančiųjų į pedagogines studijas skaičius mažėja, įsidarbina tik 15 proc. asmenų, baigusių bakalauro studijas. Jų konkursinis balas yra mažesnis nei stojančiųjų į populiarias studijų programas, todėl pritraukiami nebūtinai geriausi abiturientai. 2016 m. mokyklose jaunų mokytojų iki 30 m. dirbo tik 4 proc. ir kiekvienais metais jų dalis mažėja, ypač kaimo vietovėse.

Didžiausią įtaką mokytojų darbo užmokesčiui turi jam tenkantis darbo krūvis. 2015 m. 11 proc. miesto ir 20 proc. kaimo mokytojų turėjo mažiau nei 18 kontaktinių valandų (pamokų) per savaitę. 57 proc. mokytojų uždirba nuo 400–800 Eur per mėnesį.

Mokyklose dirbančių mokytojų amžius didėja, 52 proc. mokytojų vyresni nei 50 metų. Jiems išeinant į pensiją ir nepavykstant pritraukti jaunų, gali nebūti kam juos pakeisti.

Užtikrinti ne visų mokinių individualūs ugdymo(-si) poreikiai ir atskirtis nemažėja

Mokinių ugdymo(-si) rezultatai gerėja tada, kai jie ugdomi pagal individualius poreikius. Juos reikia atpažinti, parinkti tinkamas priemones jiems tenkinti ir stebėti kiekvieno mokinio pažangą, į tai įtraukiant tėvus. Ypač svarbu atpažinti nepalankios socialinės, ekonominės ir kultūrinės aplinkos lemiamus poreikius, nes jų tenkinimas mažina atskirtį.

Naudojimas korepetitorių paslaugomis rodo, kad ne visų mokinių ugdymo(-si) poreikiai nustatomi ir užtikrinamas jų tenkinimas. Pagal auditorių atliktą apklausą 34 proc. tėvų, turinčių mokyklinio amžiaus vaikų, naudojami korepetitorių paslaugomis. Net 25 proc. korepetitorius samdė ir pradinių klasių mokiniams. 28 proc. tėvų nurodė, kad korepetitorių paslaugomis naudojasi dėl nepakankamai aiškiai išdėstomų dalykų mokykloje.

Nustatomi tik mokinių, turinčių specialiųjų ugdymo poreikių, individualūs ugdymo(-si) poreikiai ir iš dalies – 11–12 klasių mokinių; didžiosios dalies (67 proc. mokinių audituotose mokyklose) ugdymo poreikiai nenustatomi arba nustatomi fragmentiškai.

Tik 9 mokyklos (iš 53 audituotų) vienaip ar kitaip stebėjo individualią mokinių pažangą; tik kelios turi už tai atsakingus asmenis. Pažangą nuosekliai stebinčių ir aktyviai tėvus įtraukiančių mokyklų mokinių ugdymo(-si) rezultatai gerėja.

Vaikų su dideliais specialiaisiais ugdymo poreikiais integravimas į bendrojo ugdymo mokyklas vyksta vangiai. 2016–2017 m. m. 11-oje savivaldybių į bendrojo ugdymo mokyklas buvo perkelti tik keturi mokiniai iš 1 562, ugdomų specialiojo ugdymo įstaigose ar klasėse.

Išvados

1. Mokyklų tinklas kuriamas ir ugdymas finansuojamas nesiekiant gerinti mokinių ugdymo(-si) rezultatų, nes:
 - 1.1. Švietimo ir mokslo ministerija neturi įtakos savivaldybių bendrojo ugdymo mokyklų tinklo pertvarkai, nes tam nėra įgaliota teisės aktais (1.4 poskyris);
 - 1.2. savivaldybės pertvarkant mokyklų tinklą tarp tikslų / uždavinių nenumato gerinti mokinių ugdymo(-si) rezultatus, nes teisės aktuose nėra konkrečių kriterijų, sietinų su ugdymo kokybe ir / arba mokinių ugdymo(-si) pasiekimų gerinimu, kuriais remiantis pertvarkomas mokyklų tinklas (1.3 poskyris);
 - 1.3. mažėjant mokinių skaičiui nesukomplektuojami klasių komplektai ir klasės jungiamos, nes tinklo pertvarka savivaldybėse vyksta lėtai (1.2 poskyris);
 - 1.4. visuotinis universalus klasės krepšelio įvedimas Lietuvai kainuotų daugiau nei mokinio krepšelis ir nepaspartintų tinklo pertvarkos, nes yra palankesnis mažoms mokykloms (1.4 poskyris).
2. Neužtikrinama, kad mokyklose dirbtų nuolat tobulėjantys vadovai, atsakingi ir atskaitingi už mokyklos veiklos rezultatus, pažangos siekimą ir mokinių pasiekimų gerinimą, nes:
 - 2.1. šalies lygiu nesusitarta dėl mokyklos ir savivaldybės pažangos rodiklių; teisės aktuose nėra numatyta pareiga nusimatyti mokyklos pažangą ir mokinių pasiekimus rodančius rodiklius ir atsiskaityti už jų pasiekimą. Vadovų atestacija ir savivaldybei teikiama vadovo ataskaita ne visada užtikrina atsiskaitymą už rezultatus (2.2 ir 2.3 poskyris);
 - 2.2. naujai paskirtiems vadovams nėra numatyta mentoriaus pagalba ar įvadiniai mokymai, atliepantys nacionalinius prioritetus, ugdymo turinio naujoves ir pan. Nėra institucijos, kuri koordinuotų vadovų kvalifikacijos tobulinimą (2.4 poskyris);
 - 2.3. neužtikrinama pagalba vadovams po mokyklos išorinio vertinimo. Tik 3 iš 15 audituotų savivaldybių po vertinimo kompleksiškai padeda mokykloms (2.5 poskyris).
3. Mokytojai nemotyvuojami siekti geresnės ugdymo kokybės ir aukštesnių mokinių pasiekimų, į mokyklas nepritraukiami jaunų pedagogai, neišlaikomas mokytojų kartų balansas, nes:
 - 3.1. galiojanti atestacijos tvarka neįpareigoja mokytojų pasitikrinti, ar jų darbas ir veiklos rezultatai atitinka kvalifikaciją, todėl neskatina tobulėti ir neužtikrina atitikties tarp rezultatų ir atlyginimo. Kasmetinis pedagogų vertinimas vykdomas tik mokyklų vadovų iniciatyva ir skiriasi, nes nėra bendro požiūrio į jų vertinimą (2.7 poskyris);
 - 3.2. nacionaliniu, savivaldybių ar mokyklų lygmeniu nevykdomos kryptingos priemonės talentingiems jauniems pedagogams ateiti dirbti į mokyklas, o karjeros sąlygos, mažas darbo užmokestis ir pagalbos pradėjus darbą stoka nemotyvuoja jų rinktis mokytojo profesijos (2.8 poskyris);
 - 3.3. nėra vykdomi prognostiniai pedagogų poreikio tyrimai, kurie leistų numatyti ne tik tai, kiek ir kokių pedagogų reikės, bet pagrįstai formuoti pedagogų užsakymą (2.8 poskyris).
4. Ugdymas kiekvienam vaikui pagal poreikius neužtikrinamas, nes:
 - 4.1. didžiąjai mokinių daliai ugdymo(-si) poreikiai nenustatomi arba nustatomi fragmentiškai, o poreikiai, kylantys dėl nepalankios socialinės, ekonominės ir kultūrinės aplinkos, dažnai neatpažįstami (3.1 poskyris);
 - 4.2. mokyklos, jeigu vertina mokinių pažangą, tai daro skirtingai, dauguma mokyklų ją supranta tik kaip mokomųjų dalykų pažymių pokytį, o esami gerosios praktikos pavyzdžiai neatpažįstami arba jais nesidalinama (3.5 poskyris);

- 4.3. mokyklose nėra mokytojų padėjėjų, kurie iš tikrųjų būtų mokytojų, o ne mokinių padėjėjai (3.4 poskyris);
- 4.4. Švietimo įstatymo⁷ 29 str. 10 p. prieštarauja Neįgaliųjų teisių konvencijai, dėl to mokyklos neįpareigojamos priimti visų specialiųjų ugdymo poreikių turinčių mokinių (3.4 poskyris);
- 4.5. papildomos lėšos, skiriamos specialiųjų ugdymo poreikių turintiems mokiniams, neskatina mokyklų priimti mokinius su specialiaisiais ugdymo poreikiais. Nevertinta, ar šių lėšų pakanka tokių poreikių užtikrinimui, nežinoma kam jos panaudojamos (3.4 poskyris).

Rekomendacijos

Siekiant, kad pradėtų gerėti mokinių pasiekimai ir švietimui skiriamos lėšos būtų naudojamos efektyviai, teikiame rekomendacijas, kurios turi būti įgyvendintos kryptingai, neatidėliojant ir vienu metu. Svarbiausias veikėjas švietime yra mokinys, todėl rekomendacijas dėl ugdymo pagal individualius mokinio poreikius išdėstome pirmiausiai.

Švietimo ir mokslo ministerijai

1. Užtikrinti ugdymą pagal kiekvieno mokinio ugdymo(-si) poreikius:
 - 1.1. remiantis turimais gerosios praktikos pavyzdžiais nustatyti mokinių individualios pažangos stebėjimo rodiklius, kuriuos turėtų stebėti visos mokyklos, ir įpareigoti jas įtraukti į pažangos stebėseną ir tėvus (4.2 išvada);
 - 1.2. teikti pagalbą mokykloms, kad būtų lengviau atpažįstami mokiniai, turintys specialiųjų ugdymo(-si) poreikių, taip pat ir dėl nepalankių aplinkos veiksnių, ir užtikrinti jiems reikalingą pagalbą (4.1 išvada);
 - 1.3. skatinti įtraukti ugdymą patikslinant Švietimo įstatymą dėl specialiųjų ugdymo poreikių turinčių mokinių teisių užtikrinimo; įteisinant mokytojų ir mokinių padėjėjus; įteisinant mokymo lėšų, skiriamų specialiųjų ugdymosi poreikių mokiniams, paskirtį, kad jos pasiektų mokinį, ir atsiskaitymą už jų panaudojimą (4.3, 4.4, 4.5 išvados);
 - 1.4. dalytis savivaldybėse ir mokyklose gerosios praktikos pavyzdžiais apie sėkmingus atvejus ugdant vaikus pagal poreikius, apie apsirūpinimą reikalingais švietimo pagalbos specialistais, kt. (4.2 išvada)
2. Susitarti dėl švietimo pažangos rodiklių, susijusių su mokinių pasiekimais ir ugdymo kokybe, mokykloms ir savivaldybėms bei numatyti atsiskaitymą už juos. Tai užtikrintų, kad valstybės švietimo prioritetai būtų įgyvendinami kryptingai, o sprendimai priimami įrodymų pagrindu (2.1 išvada).
3. Siekiant veiksmingo ir tolygaus mokyklų valdymo, sukurti ir įdiegti naujai paskirtų mokyklų vadovų profesinio tobulėjimo ir pagalbos sistemą, kad mokyklų vadovai būtų tinkamai pasirengę vadovauti mokyklai (2.2 ir 2.3 išvada).
4. Skatinant pedagogų nuolatinį tobulėjimą, atlyginimą susieti su veiklos rezultatais ir turimomis kompetencijomis, sukurti mokytojų karjeros ir vertinimo sistemą (3.1 išvada).

⁷ LR švietimo įstatymas, 1991-06-25 Nr. I-1489 (2011-03-17 Nr. XI-1281 redakcija).

5. Periodiškai vertinti pedagogų poreikį pagal patikimus duomenis, siekiant užtikrinti reikalingų specialistų rengimą ir pritraukimą (3.3 išvada).
6. Siekiant subalansuoti jaunų ir vyresnio amžiaus pedagogų skaičiaus pusiausvyrą ir užtikrinti ugdymo tęstinumą, numatyti ir įgyvendinti priemonės, skirtas pritraukti į mokyklas dirbti jaunų ir gabių mokytojų (3.2 išvada).
7. Savivaldybių mokyklų tinklo pertvarka / optimizavimas turi užtikrinti gerėjančius mokinių pasiekimus ir ugdymo(-si) rezultatus, ekonomišką ir efektyvą infrastruktūros išlaikymą, todėl reikia pakeisti teisės aktus, kad juose būtų nustatyta:
 - 7.1. privalomi ir aiškūs savivaldybių mokyklų tinklo pertvarkymo tikslai / uždaviniai, kuriais siekiama gerinti mokinių pasiekimus ir ugdymo(-si) rezultatus; mokyklų tinklo pertvarkos kriterijai, tarp jų – neleidžiama jungti 5–8 klasių (1.2–1.3 išvados);
 - 7.2. mokyklų tinklo pertvarkos priemonės, kurių turi imtis ministerija, savivaldybėms neužtikrinant gerėjančių mokinių pasiekimų ir nesilaikant teisės aktų dėl tinklo pertvarkymo ir mokyklų finansavimo (1.1 išvada).
8. EBPO Lietuvai rekomendavo susilaikyti nuo visuotinio universalaus klasės krepšelio įvedimo, todėl reikia įvertinti planuojamos švietimo finansavimo reformos naudą, kad ji skatintų ne mažų mokyklų išgyvenimą, o sukurtų prielaidas bendrojo ugdymo rezultatų gerėjimui (1.4 išvada).

Rekomendacijų įgyvendinimo priemonės ir terminai pateikti ataskaitos dalyje „Rekomendacijų įgyvendinimo planas“ (52 psl.)

IŽANGA

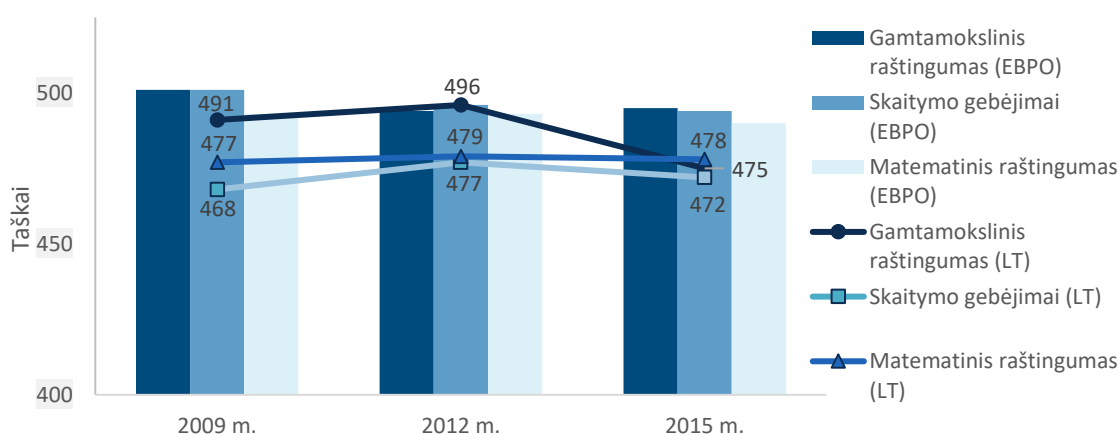
Kokybiškas ugdymo procesas ir racionaliai naudojami išteklių – tai pagrindiniai siekiai pertvarkant Lietuvos mokyklų tinklą. Švietimo ir mokslo ministerija neturi tiesioginių įgaliojimų nurodyti savivaldybių institucijoms, kurią mokyklą atidaryti ar uždaryti, tačiau ji yra įgaliota⁸ atsakyti už švietimo kokybę ir turi vykdyti⁹ švietimo teikėjų veiklos valstybinę priežiūrą. Tik optimaliai sutvarkyta mokyklų sistema, tolygiai užtikrinanti gerą vaikų ugdymo kokybę ir mieste, ir kaime, sudaro prielaidas mažinti žmonių socialinę atskirtį, gerinti ugdymosi rezultatus.

Lietuvoje yra 1 151 mokykla: 1 067 savivaldybės; 31 valstybės; 53 privačios. 2016 m. rugsėjo 1 d. buvo 330 117 mokinių. Lietuva yra priešpaskutinėje vietoje ES pagal pradinio ir penktoje nuo pabaigos pagal pagrindinio ugdymo lygmenį klasės dydį.

Vadovavimas mokyklai užima antrą vietą pagal įtaką mokinių ugdymo(-si) rezultatams. Skirtingi tyrimai¹⁰ rodo, kad, pakeitus vidutinišką vadovą į puikų, mokinių rezultatai pagerėja iki 20 proc., vadovams priskirtina atsakomybė už 5–7 proc. mokinių pasiekimų ir turi net 40 proc.¹¹ įtakos mokinių pažangai. Didžiausia atsakomybė už sėkmingą mokinių ugdymą(-si) ir pažangą priskiriama mokytojui, todėl aukštos kvalifikacijos ir motyvuoti mokytojai yra būtini, siekiant švietimo kokybės. 2017 m. Europos Komisijos ataskaitoje nurodoma, kad mokyklų vadovai ir mokytojai yra viena iš sričių, kuriose valstybės narės turi imtis veiksmų¹².

Ugdymas pagal individualius mokinio poreikius mažina socialinę atskirtį ir yra aktualus tiek kaimo vietovių, tiek miesto vaikams, socialinės atskirties rizikos grupėms, emigrantams, specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems vaikams, kurie sunkiai integruojasi į bendrą besimokančiųjų srautą ir lieka anapus daugelio visuomeninių procesų. Kaimo mokyklų mokiniams, kur sudėtinga socialinė, ekonominė ir kultūrinė aplinka, labiausiai reikia ugdymo pagal poreikius, o mažos kaimo mokyklos su mažomis klasėmis nepajėgia užtikrinti gerų ar gerėjančių ugdymo rezultatų (žr. 1 pav.).

1 pav. 2015 m. Lietuvos penkiolikmečių PISA tyrimų rezultatai buvo žemesni nei EBPO šalių vidurkis

Šaltinis – EBPO PISA 2015 metų ataskaita

⁸ LR švietimo įstatymas, 1991-06-25 Nr. I-1489 (2011-03-17 Nr. XI-1281 redakcija), 56 str. 2 p.

⁹ Ten pat, 64 str. 3 d.

¹⁰ Prieiga per internetą: http://www.esparama.lt/documents/10157/490675/2015_Geros_mokyklos_link.pdf/c7f9894a-10fc-44cf-86ab-d0f144266a0b.

¹¹ Prieiga per internetą: http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oecd/education/oecd-reviews-of-school-resources-lithuania-2016_9789264252547-en#page122.

¹² Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2017/LT/COM-2017-248-F1-LT-MAIN-PART-1.pdf>.

Audito metu bendradarbiauome su Suomijos ir Estijos aukščiausiosiomis audito institucijomis. Suomija mus domino kaip šalis, ilgą laiką esanti tarp geriausių pasaulyje pagal švietimo rodiklius. Suomijos valstybiniai auditoriai teikė pastabas ir patarė dėl auditų klausimų. Estiją pasirinkome, nes mus sieja bendra istorija, tačiau sėkminga Estijos švietimo reforma iškėlė ją tarp pasaulio švietimo lyderių. Aiškinomės kaimyninės šalies sėkmės priežastis ir kaip pavyzdžius panaudojome ataskaitoje.

AUDITO REZULTATAI

1. MOKYKLŲ TINKLAS KURIAMAS IR UGDYMAS FINANSUOJAMAS NESIEKIANT GERINTI MOKINIŲ UGDYMO(-SI) REZULTATŲ

1. Kurdamos mokyklų tinklą savivaldybės turi vadovautis¹³ mokyklų, vykdančių formaliojo švietimo programas, tinklo kūrimo taisyklėmis¹⁴. Švietimas yra finansuojamas iš valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų asignavimų, kitų lėšų¹⁵.
2. Mokyklų tinklo kūrimo tikslas – sudaryti sąlygas plėtoti geros kokybės privalomąjį ir visuotinį švietimą, didinti jo prieinamumą už protingą, valstybei ir savivaldybėms pakeliamą kainą¹⁶.
3. Laikėmės nuostatos, kad savivaldybėse mokyklų tinklo pertvarka atitinka tinklo kūrimo tikslus tada kai mažėjant mokyklų skaičiui:
 - mažėja bendras mokyklų plotas;
 - mažėja bendros mokyklų išlaikymo išlaidos;
 - mažėja kv. m tenkantys 1 vaikui;
 - mokytojui tenkantis mokinių skaičius siekia ES vidurkį (12,7) ir yra beveik tolygus tarp mokyklų Lietuvoje;

Ir pertvarkant tinklą siekiama gerinti mokinių ugdymosi rezultatus, kai:

- mažėja jungtinių klasių;
 - mažėja savivaldybių išlaidos nesukomplektuotoms klasėms;
 - savivaldybės bendradarbiauja pertvarkydamos mokyklų tinklą siekdamos užtikrinti, kad išliktų geresnius mokinių ugdymosi rezultatus rodančios ir esančios arčiau mokinių gyvenamos vietos, net jeigu ta vieta kitoje savivaldybėje;
 - gerėja mokinių ugdymo(s) rezultatai.
4. Audito metu lankėmės 16-oje savivaldybių ir 66-iose mokyklose. Analizavome šių savivaldybių finansinius ir Švietimo ir mokslo ministerijos Informacinių technologijų centro valdomus statistinius duomenis. Dėl savivaldybių bendradarbiavimo ir mokyklų, skirtų specialiujų ugdymosi poreikių turintiems mokiniams, tinklo pertvarkymo apklausėme visas (60) šalies savivaldybes. Vertinome visų 60 savivaldybių pateiktą informaciją apie lėšų ugdymui ir aplinkai (ūkiui) panaudojimą.

1.1. Mažėjant mokyklų skaičiui, nemažėja išlaidos jų išlaikymui ir vienam mokiniui tenkanti ploto dalis

5. Norint daugiau lėšų skirti ugdymo kokybei ir taip gerinti mokinių ugdymo(-si) rezultatus, svarbu mažinti išlaidas skirtas pastatams (ir plotui) išlaikyti ir nukreipti jas ugdymo kokybei gerinti. Todėl vertinome ar mažėjant mokyklų skaičiui, atitinkamai mažėja išlaidos jų plotui.

¹³ LR švietimo įstatymas, 1991-06-25 Nr. I-1489 (2011-03-17 Nr. XI-1281 redakcija), 28 str. 8 d.

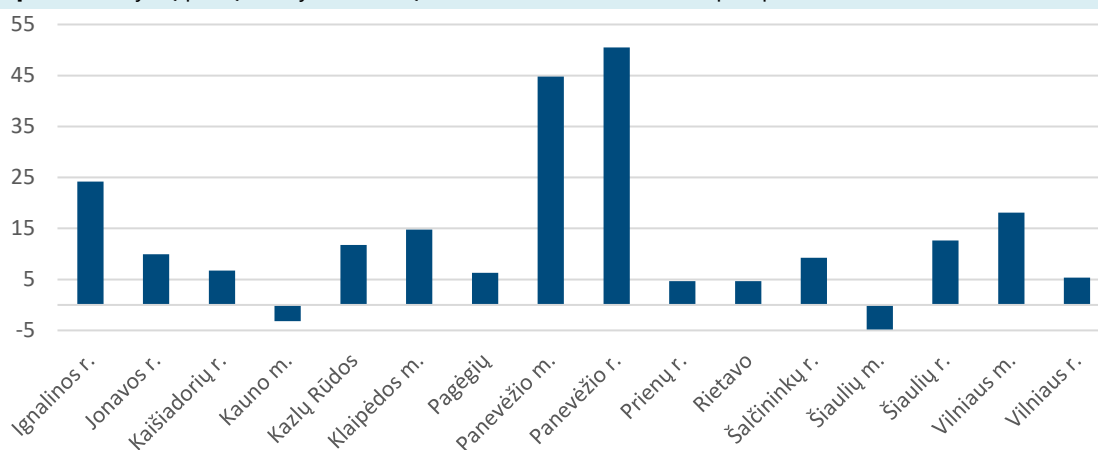
¹⁴ LR Vyriausybės 2011-06-29 nutarimu Nr. 768 patvirtintos Mokyklų, vykdančių formaliojo švietimo programas, tinklo kūrimo taisyklės.

¹⁵ LR švietimo įstatymas, 1991-06-25 Nr. I-1489 (2011-03-17 Nr. XI-1281 redakcija), 65 str.

¹⁶ Mokyklų, vykdančių formaliojo švietimo programas, tinklo kūrimo taisyklės (2016-04-13 Nr. 376 redakcija), 3 p.

6. Lietuvoje 2014–2016 m. m. sumažėjo mokyklų nuo 1200 iki 1151, tuo pačiu laikotarpiu savivaldybių mokyklų skaičius mažėjo sparčiau nuo 1125 iki 1067 mokyklų. 16-oje audituotų savivaldybių 2014–2016 m. m. bendrojo ugdymo mokyklų mažėjo nuo 467 iki 453. Mokyklų skaičių mažino 11 savivaldybių (iš 16). 66-ių audituotų mokyklų duomenimis, mokyklų plotų išlaikymo išlaidos sumažėjo tik Kauno m. (sumažino 3 mokyklomis) ir Šiaulių m. (sumažino 1 mokykla) savivaldybėse. Kitose 14-oje savivaldybių, nepriklausomai nuo to, ar mokyklų mažėjo, ar liko tiek pat, šios išlaidos didėjo nuo 5 iki 50 proc. (žr. 2 pav.).

2 pav. Mokyklų plotų išlaikymo išlaidų kaita 2014–2016 m. laikotarpiu, proc.

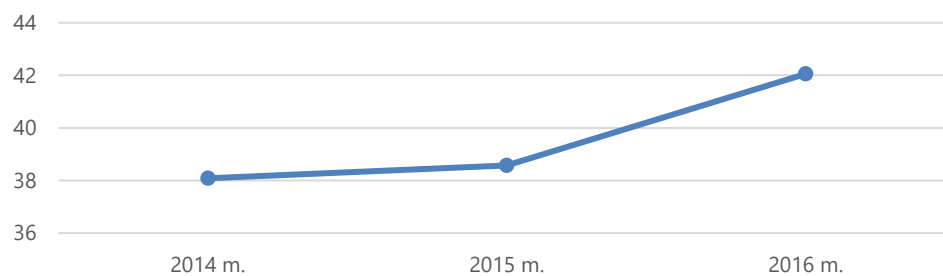

Šaltinis – Valstybės kontrolė

Pastebime, kad išlaidos mokyklų išlaikymui galėjo nemažėti dėl to, kad tvarkydamos mokyklų tinklą savivaldybės linkusios neuždaryti mažų kaimo mokyklų. Jos reorganizuojamos į pagrindinių mokyklų ar gimnazijų skyrius arba steigiami daugiaviečiai centrai, todėl, mokyklų skaičiui sumažėjus, jų išlaikymo išlaidos nekinta arba net didėja.

7. Augo audituotų mokyklų išlaikymo išlaidos, kurias sudaro ūkio lėšos, skiriamos iš valstybės ir savivaldybių biudžetų. Savivaldybių pateiktais duomenimis, 2014–2016 m. jos didėjo 11,5 proc. (1 358 579 Eur). Atitinkamai 1 kv. m tenkanti išlaikymo išlaidų dalis šiose mokyklose didėjo vidutiniškai 10,4 proc. (žr. 3 pav.).

3 pav. Vidutinis vieno kv. m išlaikymas (Eur) audituotose mokyklose

Šaltinis – Valstybės kontrolė

2016 m. bendrosiose mokyklose šis rodiklis svyravo nuo 20,9 Eur iki 146,4 Eur. Mokyklose, skirtose specialiujų ugdymosi poreikių turintiems vaikams, 1 kv. m tenkanti išlaikymo išlaidų dalis didesnė nei bendrojo ugdymo mokyklų ir svyruoja 2016 m. nuo 82,4 iki 187 Eur (žr. 3 priedą).

8. Dalis aplinkos (ūkio) išlaikymo lėšų skiriama mokyklų pagalbiniais darbuotojams (ne pedagogams), kurių skaičius kiekvienoje mokykloje skiriasi. Taip pat yra skirtingas mokyklų plotas. Jo išlaikymui

(šildymui, komunalinėms paslaugoms) savivaldybės skiria lėšas, tad kuo didesnis mokyklų plotas, tuo daugiau lėšų reikia skirti.

- Mažėjant mokyklų skaičiui, bendras jų plotas nekinta, kartais net didėja (žr. pavyzdį). ITC duomenimis, 66 audituotų mokyklų plotas padidėjo 1 proc. (3129 kv. m)

Mokyklų plotų pasikeitimo pavyzdžiai

Padidėjo 6618 kv. m – Panevėžio m. savivaldybėje 2015 m. pertvarkius 2 pagrindines mokyklas prijungimo būdu, visi mokiniai perkelti į vieną pastatą, o kitas pastatas, tuščias ir nenaudojamas, apskaitomas pirmosios mokyklos balanse.

ITC kaupiami duomenys apie švietimo įstaigų bendrus plotus naudojami skaičiuoti rodikliams, kuriais vertinama Lietuvos švietimo būklė, ir jų pagrindu priimami strateginiai sprendimai. Todėl ypatingai svarbu, kad jie būtų patikimi ir palyginami. Nustatėme, kad taip nėra, nes mokyklos plotus skaičiuoja skirtingai, o savivaldybės netikrina mokyklų pateiktų duomenų patikimumo. Taip pat savivaldybės kiekvienais metais teikia Finansų ministerijai duomenis apie švietimo įstaigų bendrą plotą. Jie naudojami apskaičiuojant dalį savivaldybės gyventojų pajamų mokesčio. Šie duomenys pateikiami iš skirtingų šaltinių: pagal VĮ Registrų centro Nekilnojamojo turto registro išrašus, įstaigų vadovų pateiktus duomenis arba ITC duomenis. Turint nepatikimus duomenis, savivaldybėms tenkanti GPM dalis gali būti permokėta arba neprimokėta (žr. pavyzdį).

Audito metu pateikto pasiūlymo pavyzdys

Švietimo ir mokslo bei Finansų ministerijoms raštu pasiūlėme priimti bendrus sprendimus, iš kokio šaltinio turi būti naudojami bendri švietimo įstaigų plotų duomenys (manome, kad geriausiai būtų naudotis VĮ Registrų centro Nekilnojamojo turto registro duomenimis).

- Kasmet mažėjant mokinių skaičiui ir siekiant išlaikyti mažas mokyklas, jų bendras plotas vienam vaikui didėja. Skirtingose mokyklose šis rodiklis labai skiriasi (žr. 4 priedą). Audituotose mokyklose vidutinis vienam vaikui tenkantis mokyklos plotas didėjo nuo 12,51 kv. m (2014–2015 m. m.) iki 13,15 kv. m (2016–2017 m. m.), arba 5 proc. per 3 metus (žr. pavyzdį). Vertinant vienam mokiniui tenkantį plotą, skirtumai pastebimi ne tik tarp savivaldybių, bet ir tarp skirtingų tos pačios savivaldybės mokyklų.

Vienam vaikui tenkančio bendro ploto svyravimo vienoje savivaldybėje pavyzdys

Jonavos r. kaime esančios mokyklos vienam vaikui 2014–2016 m. m. teko 45,2–53,6 kv. m, o Jonavos m. esančios mokyklos vienam vaikui 2014–2016 m. m. teko 8,2–9,3 kv. m, t. y., skiriasi 5,75 karto.

Mokyklos, kuriose mažai mokinių, bet pastatai dideli ir bendras plotas tenkantis vienam vaikui auga, vis daugiau lėšų skiria pastatų išlaikymui, o ne mokinių pasiekimams gerinti.

1.2. Mažos klasės nesudaro prielaidų gerėti mokinių ugdymo(-si) rezultatams

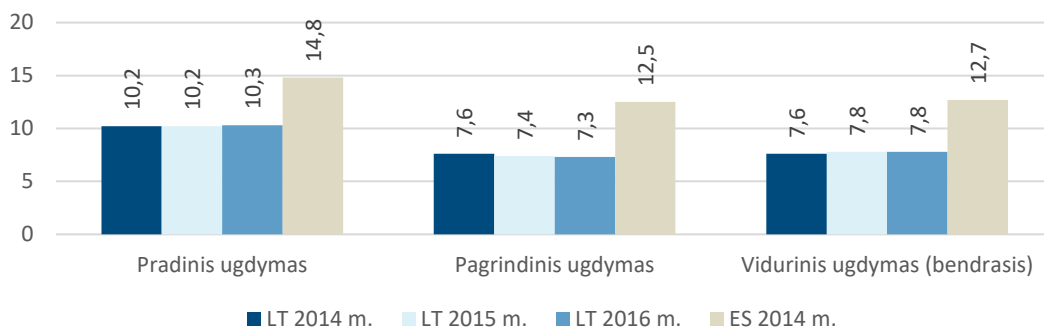
- Paplitusi nuomonė, kad, jeigu klasėje mokinių mažiau, tai vienam vaikui tenka daugiau dėmesio ir todėl galima pasiekti geresnių ugdymo(-si) rezultatų. Moksliniai tyrimai ir tarptautinė patirtis paneigia šią hipotezę¹⁷, todėl EK ir EBPO ragina Lietuvą sparčiau pertvarkyti tinklą, kad būtų investuojama ne į pastatus, o į kokybišką ugdymą. Vertiname, kaip mokytojui tenkančių mokinių skaičius koreliuoja su ES vidurkiu; ar optimizuojant mokyklų tinklą didėja klasės ir todėl mažėja

¹⁷ Prieiga per internetą: <http://www.bbc.com/news/business-31087545>

išlaidos tenkančios vienam mokiniui; ar siekiant ugdymo kokybės mažėja jungtinių ir nesukomplektuotų klasių, ar gerėja mokinių ugdymo(-si) rezultatai.

12. 2014–2016 m. mokinių ir mokytojų skaičius kito palyginti proporcingai ir santykis reikšmingai nepasikeitė¹⁸, vis dėl to vienam mokytojui tenkantis mokinių skaičius Lietuvoje yra mažiausias tarp ES šalių. 2015 m. ES šis rodiklis buvo 12,7, o Lietuvoje – 7,8 ir toliau mažėja (žr. 4 pav.).

4 pav. Vienam sąlyginiam mokytojo etatui tenka gerokai mažiau mokinių nei vidutiniškai ES

Šaltinis – Eurostatas

13. Audituotose bendrosiose mokyklose mokinių ir mokytojų santykis skiriasi iki 9,4 karto (žr. 5 priedą).

Mokinių, tenkančių vienam mokytojui, skirtumų pavyzdys

Audituotose kaimo ir miesto mokyklose 1 pedagogui tenka nuo 1,7 mokinio Vilniaus r. pagrindinėje mokykloje iki 15,9 Klaipėdos progimnazijoje.

14. Nustatėme, kad audituotose mokyklose ugdymo ir aplinkos (ūkio) išlaidos vienam mokiniui išaugo 10,7 proc., arba 16 888 Eur per audituotą laikotarpį, o bendri mokinių ugdymo(-si) rezultatai negerėjo.
15. Lietuva yra priešpaskutinėje vietoje ES pagal pradinio ir penktoje nuo galo pagrindinio ugdymo lygmens klasių dydį (mažumą). Per paskutinius 5 metus Lietuvoje vidutinis mokinių skaičius klasėje mažėjo (2012 m. vidutinis mokinių skaičius pagrindinės mokyklos klasėje buvo 19, 2016 m. – 18)¹⁹. Audituotose mokyklose mažiausias vidutinis mokinių skaičius klasėje mažose kaimo mokyklose per 3 mokslo metus dar labiau sumažėjo (nuo 4,1 iki 3,11). Tarp kaimo ir miesto mokyklų šis skaičius skiriasi 9 kartus, o mokinių pasiekimai, ypač mažose kaimo mokyklose, negerėja (žr. pavyzdį).

Skirtumų tarp kaimo ir miesto mokyklų mokinių skaičiaus klasėje pavyzdžiai

2016–2017 m. m. Vilniaus r. pagrindinės mokyklos klasėje vidutiniškai buvo 3,11, o Panevėžio m. gimnazijoje – 29,12 mokinio.

16. Mažėjant mokinių skaičiui mokyklos nesukomplektuoja klasių ir jungia klases iš dviejų arba trijų klasių, kuriose mokomasi pagal skirtingo lygio programą. 2017 m. iš 66 audituotų mokyklų jungtinių klasių turėjo 21²⁰ ir trys mokyklos, skirtos specialiųjų poreikių turintiems vaikams. Nustatėme, kad 2014–2016 m. m. 5–8 jungtinių klasių 7 mažose mokyklose padidėjo nuo 7 iki 11. Švietimo ir mokslo ministerija informavo, kad kuria Jungtinių mokyklų koncepciją, kurioje pripažindama tai, kad jungtinės klasės neužtikrina kokybės, planuoja jungtines klases leisti tik pradinėse mokyklose, nes pradinukai turi būti ugdomi kuo arčiau gyvenamosios vietos, o jungtinės klasės tarp 5–8 klasių

¹⁸ Prieiga per internetą: <https://www.smm.lt/uploads/documents/kiti/Svietimas%20regionuose%202017.pdf>.

¹⁹ Ten pat.

²⁰ 6 gimnazijos (mokinių skaičius per 200) ir 15 mažų pagrindinių mokyklų (mokinių skaičius iki 200), iš kurių 2016–2017 m. 13-oje mokinių skaičius nesiekė 100.

turėtų išnykti. Apklausti mokyklų vadovai sakė, kad jungtinėse klasėse negalima užtikrinti ugdymo kokybės, nes vienai klasei tenka pusė pamokos, o mokinys per dvigubai trumpesnį laiką, negu skirta, negali tinkamai išmokti mokomosios medžiagos.

17. Tinklo kūrimo taisyklėse²¹ numatyta, kad savivaldybės mokykloje, finansuojamoje pagal mokinio krepšelio metodiką, klasės mokinių skaičiaus vidurkis gali būti mažesnis už nustatytą, jeigu savininkas papildomai skiria savo lėšų mokymui. Jeigu mokyklų tinklas pertvarkomas vadovaujantis taisyklėse numatyta pakeliama kaina, nesukomplektuotų klasių turėtų mažėti. Nustatėme, kad per audituojamą laikotarpį visų 60 savivaldybių skiriamos lėšos nesukomplektuotoms klasėms išaugo daugiau nei 2,5 karto, tačiau pažymėtina, kad ir savivaldybių skiriančių minėtas lėšas padidėjo tiek pat (žr. 1 lentelę).

1 lentelė. Savivaldybių skiriamos lėšos nesukomplektuotoms klasėms 2014–2016 m.

Laikotarpis	Savivaldybės	Skirta suma, Eur.
2014 m.	4 savivaldybės	318393
2015 m.	6 savivaldybės	477785
2016m.	11 savivaldybių	879676

Šaltinis – savivaldybių duomenys

1.3. Savivaldybės nesiima kartu tvarkyti mokyklų tinklo ir nesieja pertvarkos su mokinių ugdymo(-si) rezultatais

18. Minėtose taisyklėse nurodyta, kad savivaldybės turi sudaryti sąlygas²² mokiniams judėti tarp skirtingo tipo bendrojo ugdymo mokyklų, skirtingų mokyklų paskirčių tolesnio mokymosi link. Keletas savivaldybių gali steigti bendras bendrojo ugdymo mokyklas sutarčių pagrindu, jeigu tai būtina, siekiant užtikrinti švietimo prieinamumą. Savivaldybės bendrojo ugdymo mokyklų tinklo pertvarkos bendruosiuose planuose (toliau – bendruosiuose planuose) turi numatyti tikslus / uždavinius, prioritetus, pagrindinių rezultatų rodiklius ir kaip vertins tinklo pertvarką. Vertinome, ar savivaldybės:
- bendradarbiauja pertvarkydamos mokyklų tinklą taip, kad liktų mokyklos, rodančios geresnius mokinių ugdymosi rezultatus ir esančios arčiau jų gyvenamos vietos, net jei ta vieta kitoje savivaldybėje;
 - tinklo pertvarkos bendruosiuose planuose nusimato tikslus / uždavinius, susijusius su mokinių pasiekimais.
19. Nustatėme:
- Penkios (iš 16 audituotų) savivaldybės (arba 31,3 proc.) domisi ir renka informaciją, kiek mokinių, gyvenančių jų teritorijoje, mokosi kitos savivaldybės mokyklose ir atvyksta mokytis iš kitų savivaldybių;
 - Savivaldybės pastebi, kad mokyklos, kurių mokinių mokymosi pasiekimai geresni, pritraukia mokinius, nors jos yra kitos savivaldybės teritorijoje, nei gyvena vaikai (žr. pavyzdį).

Pavyzdys, kad tėvai linkę leisti vaikus į geresnes (ir didesnes) mokyklas

Panevėžio r. Velžio gimnazijoje mokosi vaikai iš Panevėžio miesto:

- 2015 m. rugsėjo 1 d. mokėsi 38 mokiniai;
- 2016 m. rugsėjo 1 d. mokėsi 41 mokinys;
- 2017 m. rugsėjo 1 d. mokėsi 44 mokiniai.

²¹ Mokyklų, vykdančių formaliojo švietimo programas, tinklo kūrimo taisyklės, 25.7 p. (2016-04-13 Nr. 376 redakcija).

²² Ten pat, 8 p.

- Iš 60 savivaldybių:
 - tik keturios teigė svarsčiosios galimybę kartu su kaimyninėmis savivaldybėmis bendradarbiauti švietimo įstaigų optimizavimo ar bendradarbiavimo klausimais;
 - dvi ėmėsi įteisinti bendradarbiavimą. Klaipėdos miesto ir rajono savivaldybės pasirašė rajono teritorijoje gyvenančių mokinių, besimokančių Klaipėdos miesto bendrojo ugdymo mokyklose, mokyklos ūkio išlaidų kompensavimo sutartį. Miesto savivaldybės tarybos sprendimu, priskiriant mokykloms aptarnavimo teritorijas, buvo sudaryta galimybė kitų savivaldybių teritorijose gyvenantiems vaikams pasirinkti Klaipėdos miesto mokyklas.
20. Išanalizavę 2012–2015 m. ir 2016–2020 m. 16 audituotų savivaldybių bendruosius planus nustatėme, kad:
- Šešios savivaldybės nenumato siekti gerėjančių mokinių ugdymo rezultatų. Kitos šešios kai kuriuos siektinus rodiklius sieja su mokinių ugdymo(-si) rezultatais (pvz., numato, kad mažės mokinių, neišlaikančių VBE). Visos šios (12) savivaldybės mokyklų tinklo pertvarkos tikslus ir uždavinius sieja su mokyklų ir mokymosi aplinkos gerinimu (žr. pavyzdį).

Savivaldybių mokyklų pertvarkos bendruosiuose planuose numatytų tikslų ir uždavinių pavyzdžiai

12 savivaldybių numato gerinti infrastruktūrą, mokyklų apkrovimą reguliuojant mokinių srautus ir pan.; veiksmingai panaudoti lėšas; užtikrinti saugų mokinių pavėžėjimą.

- Tik keturios savivaldybės²³ planuodamos pertvarkyti mokyklų tinklą tarp tikslų arba uždavinių numato gerinti mokinių ugdymo(-si) rezultatus.
- Taisyklėse²⁴ nėra aiškių kriterijų, kurias mokyklas ir kaip pertvarkyti. Ir savivaldybės bendruosiuose planuose nenurodė pertvarkymo kriterijų, todėl sprendimai buvo nepaaiškinti, nepagrįsti ar apskritai jų nebuvo (žr. pavyzdį).

Nepagrįsti savivaldybių mokyklų pertvarkos sprendimų pavyzdžiai

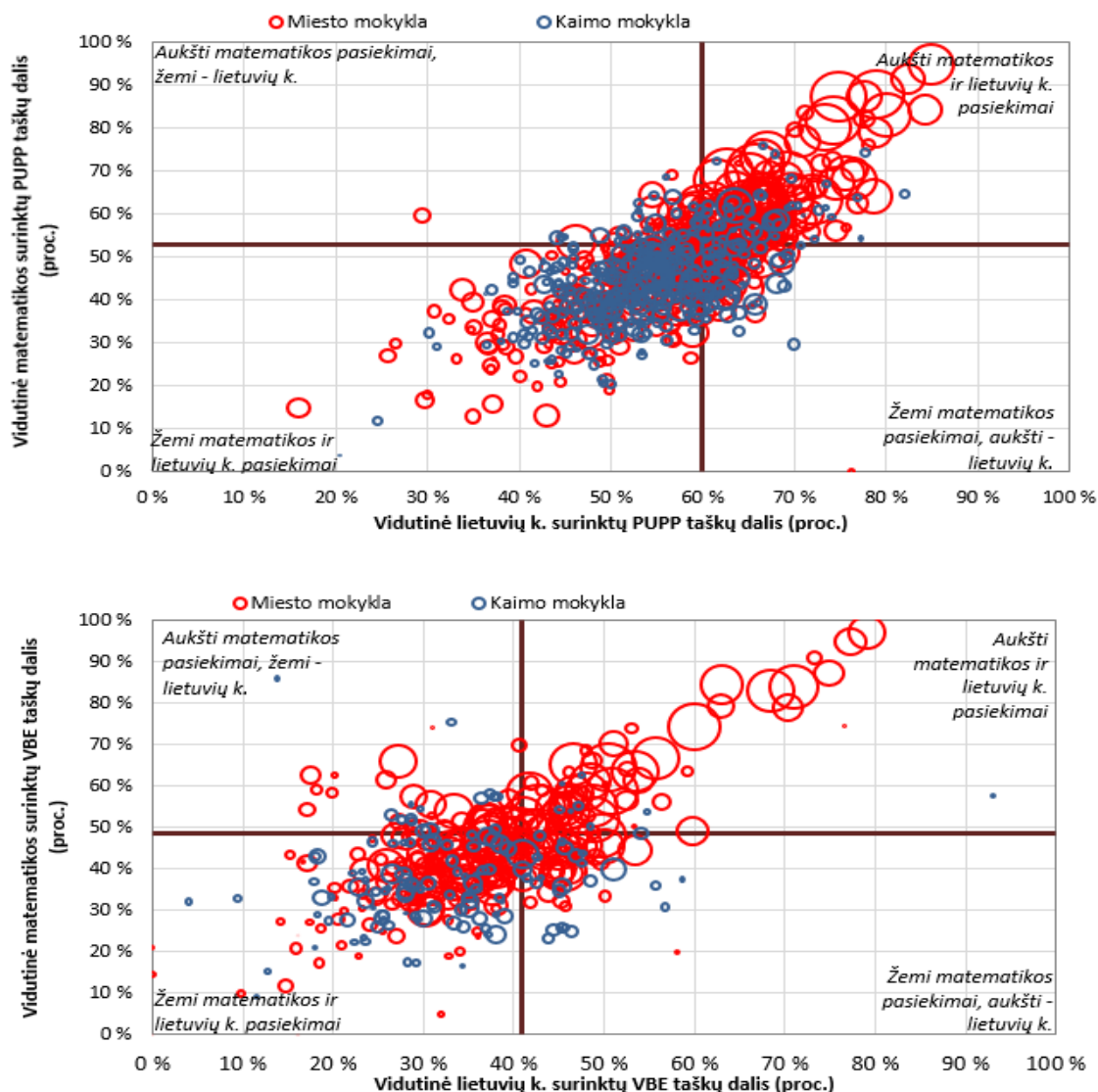
- Rajono savivaldybė pasirenka skyrių steigti ne prie artimiausios gimnazijos, kurioje geresni mokinių pasiekimai, bet prie esančios toliau nei už 20 km.
- Savivaldybė išlaiko mažą pagrindinę mokyklą (~50 vaikų) su nuolat mažėjančiu mokinių skaičiumi ir renovacijos reikalaujančiame pastate, kai iki artimiausios mokyklos, vykdančios tokias pat programas, yra ~9 km.

Savivaldybių atstovų teigimu, kai kurie mokyklų tinklo pertvarkos sprendimai nėra pagrįsti, norima išlaikyti konkrečią kaimo mokyklą ir (arba) turėti kiekvienoje seniūnijoje po mokyklą, o aukštesni mokinių pasiekimai ar ekonominiai arba finansiniai skaičiavimai nėra pagrindiniai argumentai.

21. Pertvarkydamos mokyklų tinklą, savivaldybės dažniausiai mažas kaimo mokyklas reorganizuoja į gimnazijų ar pagrindinių mokyklų skyrius ir nevertina, kad mažų mokyklų (iki 200 mokinių) PUPP ir VBE (žr. 5 pav.) mokinių pasiekimai yra prastesni nei didesnių miesto ar rajonų centrų mokyklų. Toks didelis atotrūkis rodo, kad šalies savivaldybėms mokinių pasiekimai nėra svarbus prioritetas.

²³ Šiaulių miesto, Jonavos ir Panevėžio rajonų, Kazlų Rūdos.

²⁴ Mokyklų, vykdančių formaliojo švietimo programas, tinklo kūrimo taisyklės (2016-04-13 Nr. 376 redakcija).

5 pav. 2016–2017 m. miesto ir kaimo mokyklų mokinių PUPP ir VBE pasiekimai

Diagramose:

- linijomis pažymėti vidutiniai šalies rezultatai;
- vienas rutuliukas atitinka vieną mokyklą;
- rutuliuko dydis atitinka laikiusių lietuvių kalbą ir matematiką mokykloje mokinių skaičių.

Šaltinis – Nacionalinis egzaminų centras

22. 9–10 klasės yra ir gimnazijose, ir pagrindinėse mokyklose, toks mokinių, besimokančių pagal tą pačią ugdymo programą, pasiskirstymas / dubliavimas mažose savivaldybėse yra neracionalus, vaikų permažai, kad sudarytų pilnus klasių kompleksus. Pagrindinių mokyklų skaičių mažina vos kelios savivaldybės. Šių mokyklų atsisakė tik Šiaulių m. savivaldybė. Jų nėra Birštono ir Neringos savivaldybėse, kuriose tik po vieną gimnaziją (žr. pavyzdį).

Šiaulių miesto savivaldybė – gerosios mokyklų tinklo pertvarkos praktikos pavyzdys

Šiaulių m. savivaldybė reorganizavo pagrindines mokyklas – pertvarkė į progimnazijas, siekdama, kad 9–10 klasės nesidubliuotų pagrindinėje mokykloje ir gimnazijoje. Mokinių pasiekimai šioje savivaldybėje geri ir tolygiai gerėja.

1.4. Ministerija neturi įtakos pertvarkant savivaldybių mokyklų tinklą

23. Ne visos savivaldybės tinklą pertvarko siekdamos gerinti ugdymo kokybę ir taupiai naudoti valstybės finansinius išteklius, todėl vertinome, kokias priemones turi ir naudoja ministerija, siekdama užtikrinti rezultatyvią tinklo pertvarką.
24. Ministerija neturi teisinių įgaliojimų daryti įtaką savivaldybių bendrojo ugdymo mokyklų pertvarkymo procesui. Jei savivaldybės vykdomoji institucija su mokyklos tarybos išdėstytais argumentais dėl mokyklos pertvarkymo nesutinka, numatyta kreiptis į ministeriją, kuri, išnagrinėjusi pateiktus dokumentus, turėtų teikti siūlymą savivaldybei ir konkrečiai mokyklos bendruomenei²⁵. Tik tokiu atveju savivaldybės taryba²⁶ turi tvirtinti savivaldybės mokyklų tinklo pertvarkos bendrąjį planą, atsižvelgdama į ministerijos siūlymus dėl konkrečios mokyklos reorganizavimo, likvidavimo ar pertvarkymo.
25. Pagal minėtą metodiką skiriamos valstybės biudžeto lėšos turi pasiekti kiekvieną mokinį. Savivaldybės turi skirti papildomų lėšų iš savo biudžetų mokykloms, kurių vidutinis klasių dydis neatitinka metodikos, tačiau ne visos savivaldybės tai daro (žr. pavyzdį).

Savivaldybių nebendradarbiavimo su ministerija pavyzdys

2017 m. pradžioje ministerija kreipėsi į kiekvieną savivaldybę dėl klasių sudarymo ir finansavimo 2016–2017 m. Savivaldybių merams buvo pateikta raštiška informacija, kaip savivaldybių mokyklų klasės atitinka metodikoje nustatytus mokinių skaičių vidurkius ir paprašyta, rengiant ir tvirtinant 2017 m. savivaldybių biudžetus, numatyti papildomų lėšų iš savivaldybių biudžetų skirti mokykloms, kurių vidutinis klasių dydis mažesnis už nustatytą metodikoje. Pagal taisykles²⁷ savivaldybės mokykloje, finansuojamoje pagal šią metodiką, klasės mokinių skaičiaus vidurkis pagal bendrojo ugdymo programas gali būti mažesnis už nustatytą metodikoje, jeigu savivaldybės mokyklos savininkas (dalyvių susirinkimas) bendrojo ugdymo mokyklai papildomai skiria savo lėšų mokymui tiek, kiek jų trūksta iki sumos, nustatytos vidutiniam mokinių skaičiui atitinkamos programos klasėje pagal metodiką.

Tik 25 proc. (15 iš 60) savivaldybių į šį prašymą atsiliepė: keturios²⁸ teigia, kad mokykloms, sudarančios mažesnes klases, prideda papildomų lėšų iš savo biudžeto; o 11 informavo, kad lėšų prideda iš persikirstomų 6 proc. mokinio krepšelio lėšų. Lietuvos savivaldybių asociacijos valdyba šį ministerijos siekį įvardijo kaip savivaldybių savarankiškumo ribojimą ir atsiuntė siūlymą ministerijai tobulinti taisykles ir metodiką, daugiau galių ir pasitikėjimo suteikiant mokyklų savininko teisę įgyvendinančioms institucijoms.

Neskirdamos papildomų lėšų savivaldybės nevykdo Vyriausybės nutarimo ir vangiai bendradarbiauja su ministerija. Taip nesudaromos galimybės vienodomis sąlygomis mokiniams įgyti kokybišką išsilavinimą ir didinami mokymosi galimybių skirtumai tarp miesto ir kaimo (kaime sukomplektuoti klases sudėtinga dėl vaikų trukumo, todėl gaunama mažiau MK lėšų ir vaikams mažiau galimybių rinktis jiems norimas ugdymo disciplinas).

26. EBPO ekspertai ataskaitoje „EBPO mokymosi išteklių apžvalga. Lietuva 2016“²⁹ rekomenduoja palaikyti mokyklų tinklo reformos įgyvendinimą ir daugiau dėmesio skirti ugdymo(-si) kokybei. Vienas iš Švietimo

²⁵ LR Vyriausybės 2011-06-29 nutarimas Nr. 768 (2013-08-28 Nr. 788 redakcija), 35.4 p.; LR švietimo ir mokslo ministro 2011-07-05 įsakymu Nr. V-1212 patvirtintas Mokyklos bendruomenės sprendimų dėl savivaldybės mokyklų tinklo kūrimo priėmimo tvarkos aprašas, 11 p.

²⁶ LR Vyriausybės 2011-06-29 nutarimas Nr. 768, 35.5 p.

²⁷ Ten pat, 2016-04-13 Nr. 376 redakcija, 25.7 p.

²⁸ Panevėžio miesto, Rokiškio ir Zarasų rajonų, Birštono.

²⁹ Prieiga per internetą: <http://www.oecd.org/countries/lithuania/oecd-reviews-of-school-resources-lithuania-2016-9789264252547-en.htm>.

ir mokslo ministerijos tikslų – formuoti valstybės politiką švietimo srityje, organizuoti, koordinuoti ir kontroliuoti jos įgyvendinimą, tačiau ji nėra metodiškai nurodžiusi, kad, pertvarkant / optimizuojant bendrojo ugdymo mokyklų tinklą ir steigiant mokyklos padalinį (skyrių), būtų atsižvelgiama ne tik į mokyklų bendruomenės ir kitų interesų grupių nuomonę, bet ir į kokybiškesnio ugdymo užtikrinimą.

27. Estijos Švietimo ir mokslo ministerija turi priemonių pertvarkyti / optimizuoti mokyklų tinklą ir savivaldybių lygiu (žr. pavyzdį).

Estijos sėkmės optimizuojant mokyklų tinklą ir gerinant mokinių pasiekimus pavyzdys

2014 m. Švietimo ministerijos užsakymu atliktas tyrimas³⁰ parodė, kad iki 2020 m. optimalus gimnazijų skaičius Estijoje būtų 44, o 2013 m. gimnazijų ir bendrojo ugdymo mokyklų, turinčių gimnazistų klases, buvo 194. Imdamasi reformos Estija siekė trijų tikslų:

- mažinti gimnazijų skaičių ir, užuot finansavus infrastuktūrą, gerinti ugdymo kokybę ir sąlygas mokiniams ir mokytojams;
- padėti savivaldybėms teikti kokybišką ugdymą (nes jo kokybė savivaldybėse buvo skirtinga, lemianti nelygybę ir ribojanti moksleivių ateities perspektyvas);
- kelti ugdymo kokybę, siekiant stabdyti jaunų žmonių migraciją į didesnius miestus dėl priežasčių, susijusių su švietimo kokybe.

Viena iš mokyklų tinklo programoje numatytų priemonių – valstybinių gimnazijų steigimas savivaldybėse. Jos gali rinktis, ar nori valstybinės gimnazijos savo savivaldybėje. Tokių savivaldybių atsirado 10. Iki 2020 m. planuojama turėti 24 valstybės gimnazijas.

Pradėjus mokyklų tinklo pertvarką, PISA tyrime Estijos penkiolikmečių mokinių pasiekimai 2015 m. pakilo į 3 vietą³¹ (2009 m. buvo 13-oje³²).

28. Minėtoje EBPO ataskaitoje pateikta ir kita rekomendacija Lietuvai – susilaikyti nuo visuotinio klasės krepšelio įvedimo, nes tokia finansavimo sistema yra ir brangesnė, ir nebūtinai efektyvi. Ji siejasi su tinklo pertvarka, nes klasės krepšelis numato didesnę finansavimą mažoms mokykloms, todėl savivaldybės gali būti nesuinteresuotos jų pertvarkyti.
29. Nuo 2016-01-01 Alytaus, Jonavos, Raseinių, Šalčininkų ir Telšių r. savivaldybėse³³ bandoma kita švietimo finansavimo metodika³⁴ – klasės krepšelis. Įvesdama ją ministerija tikėjosi, kad ji „užtikrins didesnę finansavimo skaidrumą, lygybę ir teisingumą: turėtų nelikti disproporcijų tarp realaus mokinių skaičiaus ir nustatyto standarto, atkristi daug išimčių, nelikti finansinių paskatų mokykloms turėti perpildytas klases, o mokymo lėšų paskirstymas mokykloms būti tolygesnis ir racionalesnis“³⁵. Buvo planuojama, kad klasės krepšeliu grįsta metodika pagerintų mažų mokyklų finansavimą.
30. Klasės krepšelis audituotose dviejose savivaldybėse valstybei kainavo 498 tūkst. Eur brangiau, nei būtų kainavęs mokinio krepšelis (žr. pavyzdį).

³⁰ Prieiga per internetą: <http://www.praxis.ee/tood/koolivork/>.

³¹ Prieiga per internetą: https://www.hm.ee/sites/default/files/pisa_2016_booklet_eng.pdf.

³² Prieiga per internetą: <http://www.oecd.org/pisa/pisaproducts/46619703.pdf> [žiūrėta 2017-10-20].

³³ LR švietimo ir mokslo ministro 2015-11-25 įsakymu Nr. V-1203 patvirtintas Savivaldybių, kurioms 2016 metais taikoma Eksperimentinė mokymo lėšų apskaičiavimo ir paskirstymo metodika, sąrašas.

³⁴ LR Vyriausybės 2015-11-18 nutarimu Nr. 1199 patvirtinta Eksperimentinė mokymo lėšų apskaičiavimo ir paskirstymo metodika.

³⁵ Prieiga per internetą: https://www.smm.lt/web/lt/pranesimai_spaudai/naujienos_1/skelbiamos-penkios-savivaldybes-kuriose-bus-isbandomas-klases-krepšelis.

Klasės krepšelio finansinio naudingumo savivaldybėms pavyzdžiai

- Jonavos r. savivaldybėje 23 (iš 32) įstaigos 2016 m. gavo 1,4 proc. (125 tūkst. Eur) didesnį finansavimą klasės krepšeliui, nei būtų gavusios pagal mokinio krepšelio metodiką.
- Šalčininkų r. savivaldybėje 30 (iš 33) įstaigų 2016 m. gavo 5 proc. (373 tūkst. Eur) didesnį finansavimą klasės krepšeliui, nei būtų gavusios pagal mokinio krepšelio metodiką.

31. Mažos kaimo mokyklos ir pagal dabar galiojančią metodiką³⁶ yra finansuojamos papildomai, nes tokioje mokykloje besimokančiam sutartiniam mokiniui koeficientai nustatyti didesni nei miesto mokykloje. Kaimo mokyklų finansavimas priklauso ir nuo vietovės, ir nuo mokinių skaičiaus mokykloje: kuo šis skaičius mažesnis, tuo sutartinio mokinio koeficientas didesnis. Miesto mokyklose nėra nevertinama, kokio dydžio yra mokykla (žr. pavyzdį).

Miesto ir kaimo mokyklų finansavimo skirtumo pavyzdys

Kaime sutartinių mokinių apskaičiavimo koeficientas 1–4 klasėms didinamas: 1,8264 pagrindinėse mokyklose (progimnazijose), kuriose mokosi iki 80 mokinių; 1,5644, kuriose mokosi nuo 81 iki 120; 1,2435, kuriose mokosi nuo 121 iki 300, 0,9792, kuriose mokosi 301 ir daugiau mokinių. Mieste – 0,9461, kai 1–4 klasėje mokinių vidurkis 22 (daugiau žr. 6 priede).

32. Ministerija turėtų imtis priemonių užtikrinti, kad tinklo pertvarka būtų orientuojama į mokinių ugdymo(-si) rezultatų gerinimą. Taip pat turėtų įgyvendinti EBPO rekomendaciją dėl klasės krepšelio, kurio įvedimas neskatintų savivaldybių sparčiau pertvarkyti mokyklų tinklo ir bendradarbiauti siekiant gerinti mokinių pasiekimus.

2. MOKYKLŲ VADOVAI IR PEDAGOGAI NEATSAKINGI IR NEATSKAITINGI UŽ MOKINIŲ UGDYMO(-SI) REZULTATUS

33. Europos komisija teigia³⁷, kad efektyvus vadovavimas mokyklai teigiamai veikia mokinių pasiekimus, mokymo kokybę ir personalo motyvaciją, tačiau mokyklų vadovai dažnai nėra tinkamai parengiami ir negauna tolesnės paramos. Aukštos kvalifikacijos, motyvuoti ir vertinami mokytojai yra būtini siekiant aukštos kokybės švietimo, o mokytojo profesijos prestižo mažėjimas ir personalo trūkumas kenkia mokyklinio ugdymo kokybei.
34. Lankėmės 15-oje savivaldybių ir 50-tyje mokyklų. Analizavome 153 mokyklų išorinio vertinimo ataskaitas, kurių vertinimą atliko Nacionalinė mokyklų vertinimo agentūra 2014–2016 m. Analizavome ITC statistinius duomenis apie mokyklų vadovus ir mokytojus. Bendravome su suinteresuotomis šalimis ir vykdėme jaunų mokytojų apklausą (žr. 2 priedą).

2.1. Neužtikrinama, kad visoms mokykloms vadovautų švietimo lyderiai

35. Laikėme, kad švietimo lyderiai yra tie mokyklų vadovai kurie:
- turi aukštesniąją (II) ir aukščiausiąją (I) vadybinę kategoriją;

³⁶ LR Vyriausybės 2001-06-27 nutarimu Nr. 785 patvirtinta Mokinio krepšelio lėšų apskaičiavimo ir paskirstymo metodika (2017-08-23Nr. 685 redakcija), 1 priedas.

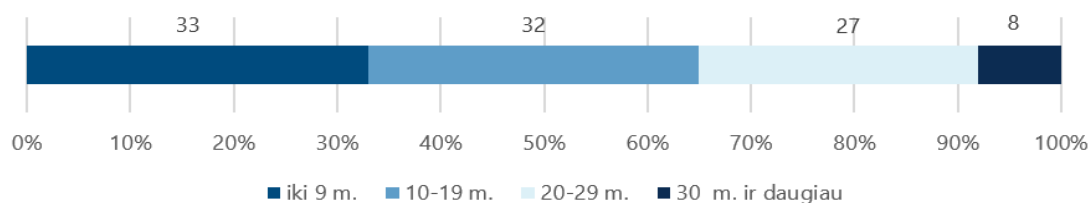
³⁷ Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2017/LT/COM-2017-248-F1-LT-MAIN-PART-1.pdf>.

- kuo ilgesnis vadovo darbo stažas, tuo aukštesnė jo vadybinė kategorija;
- aukštesnės vadybinės kategorijos vadovų veiklos kokybę išorės ekspertai vertina gerai ir labai gerai.

Taip pat vertinome, ar darbo užmokestis patrauklus pritraukti gabių vadovų.

36. 2017 m. savivaldybių bendrojo ugdymo mokyklose dirbo apie tūkstantis vadovų. Daugiausiai (62,7 proc.) joms vadovauja 40–59 m. amžiaus direktoriai. Pensinio amžiaus vadovų yra 11 proc. Kadangi mokyklų vadovų kaita šalyje yra maža, trečdaliui (35 proc.) mokyklų direktoriai vadovauja daugiau nei 20 metų (žr. 6 pav.). 2015 m. Lietuvoje organizuotas tarptautinis matematikos ir gamtos mokslų gebėjimų tyrimas (TIMMS) parodė, kad šalies mokyklų vadovų patirtis yra viena didžiausių: Lietuvos vidurkis – 15 metų, o tarptautinis – 9 metai (Lietuva užima 1–2 vietas iš 49 pasaulio šalių)³⁸.

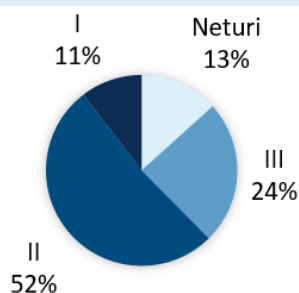
6 pav. Bendrojo ugdymo mokyklų vadovų vadybinis stažas pastarojoje mokykloje 2017 m. (proc.)

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal ITC duomenis

37. Mokyklų vadovų stažas didelis, bet aukščiausiąją (I) vadybinę kategoriją turinčių yra tik 11 proc. (žr. 7 pav.).

7 pav. Bendrojo ugdymo mokyklų vadovų kvalifikacinės kategorijos 2016–2017 m. m. (proc.)

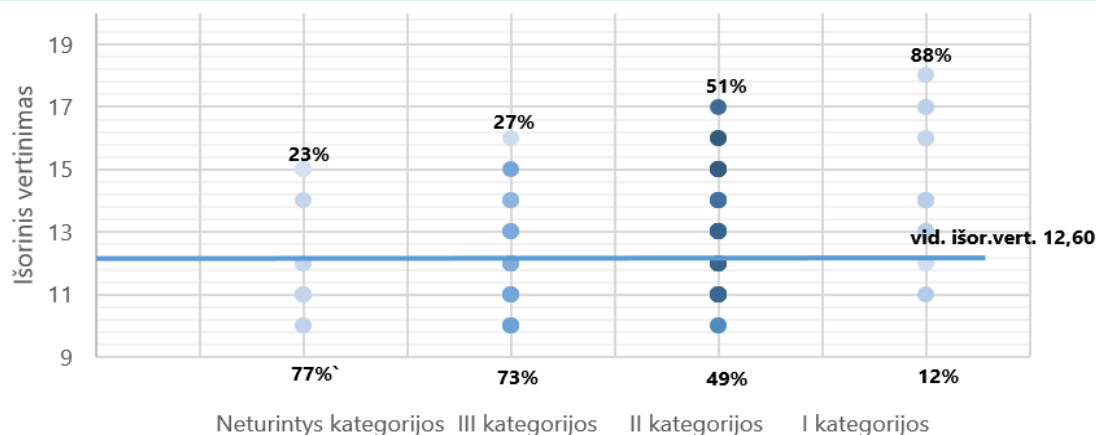

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal ITC duomenis

38. 16 proc. mokyklų vadovų vadovauja per 15 metų, tačiau jų vadybinė kategorija nepakilo ir liko žemiausia (III ar neatestuoti). Darytina prielaida, kad ne visi mokyklų vadovai siekia asmeninio tobulėjimo ir mokyklos pažangos, t. y., švietimo lyderiai.
39. Aukštesnę vadybinę kategoriją turinčių vadovų mokyklose veiklos kokybė turėtų būti geresnė, bet išorinio mokyklų veiklos kokybės vertinimo duomenys (žr. 8 pav.) parodė, kad net 12 proc. I vadybinę kategoriją ir 49 proc. II vadybinę kategoriją turinčių vadovų mokyklos veiklos kokybė yra žemesnė nei šalies vidurkis (12,6 iš 20 balų).

³⁸ Prieiga per internetą: http://www.smm.lt/uploads/lawacts/docs/1360_218c187beac96f4a3d0d6da26755bdec.pdf.

8 pav. Išorinio mokyklų veiklos vertinimo balai pagal mokyklų vadovų vadybines kategorijas (2014–2016 m. 153 bendrojo ugdymo mokyklos)

• Ryškesne spalva žymima didesnė mokyklų koncentracija

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal NMVA duomenis

40. Mokyklos vadovo alga gali siekti nuo 816,5 Eur (mokosi iki 200 mokinių, neturi vadybinės kategorijos, darbo stažas iki 10 metų) iki 1 540,7 Eur (mokosi 901 ir daugiau mokinių, turi I vadybinę kategoriją, darbo stažas per 15 metų). Remiantis Europos švietimo informacijos tinklo Eurydice 2015 m. apžvalga³⁹, Lietuva yra tarp mažiausiai mokyklų vadovams mokančių ES valstybių (lenkiame 5 šalis). Todėl savivaldybėms nekonsolidavus mokyklų tinklo, valstybei gali tekti spręsti problemą, kaip pritraukti gabius asmenis ateiti dirbti į mokyklas (ypač mažas kaimo), įvedus vadovų kadencijas. Juo labiau, kad savivaldybės pertvarkydamos mokyklų tinklą yra nelinkusios uždaryti mažų mokyklų (žr. pavyzdį). Taip pat svarbu mokyklų vadovams suteikti profesinio tobulėjimo galimybes ir paramą, kurios jiems reikia atliekant įvairias užduotis (žr. 2.4 ir 2.5 poskyrius).

Jaunų mokytojų mintys apie mokyklų valdymą

„Deja, daugelyje mokyklų šiuo metu visiškai nėra normalios personalo vadybos - komandinio darbo, palaikymo, mentorystės, net tokių elementarių dalykų kaip periodiniai pokalbiai su vadovu. Viskas daroma butaforiškai. Tad norint keisti mokyklą, reikia pradėti nuo profesionalios vadybos“.

„Remiantis savo nedidele patirtimi, manau, kad jaunas žmones mokyklose „užmuša“, negatyvi atmosfera, mažai pasitikėjimo iš vadovų, didelė kontrolė ir hierarchiniai santykiai, mažai erdvės saviraiškai, daug papildomo bergždžio darbo su įvairiais dokumentais“.

2.2. Neužtikrinama, kad mokyklų vadovų veikla būtų nukreipta į veiklos rezultatų išsikėlimą ir gerinimą

41. Europos Komisija pabrėžia⁴⁰, kad būtina turėti kiekybinius ir kokybinius duomenis sprendimams pagrįsti. Mokyklos ir vietos suinteresuoti asmenys turi atrasti sau tinkamiausias priemones ir rodiklius, kad gebėtų stebėti tiek mokyklos pažangą, tiek jos raidą. Apie tai kalbama ir Švietimo strategijos antrajame tikslė – įdiegti duomenų analize ir įsivertinimu grįstą švietimo kultūrą, užtikrinančią savivaldos, socialinės partnerystės ir vadovų lyderystės darną⁴¹.

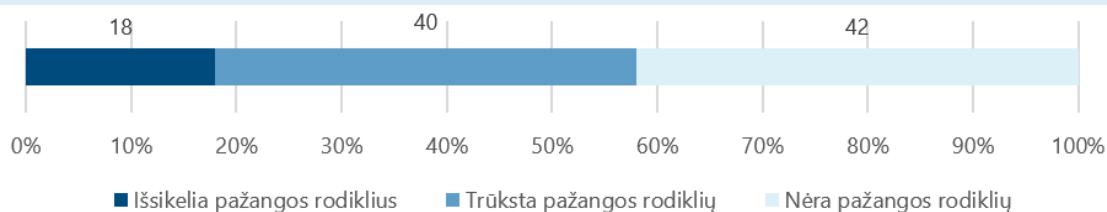
³⁹ Prieiga per internetą: http://www.nmva.smm.lt/wp-content/uploads/2016/10/Teacher-Salaries-Final-report-under-embargo-until-5_10.pdf.

⁴⁰ Prieiga per internetą: <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-9842-2017-INIT/lt/pdf>.

⁴¹ LR Seimo 2013-12-23 nutarimu Nr. XII-745 patvirtinta Valstybinė švietimo 2013–2022 metų strategija.

42. Vertinome, ar:
- vadovai užtikrina, kad mokyklų planai (strateginiai, metiniai) būtų nukreipti į ugdymo rezultatų (rodiklių) gerinimą;
 - savivaldybės derindamos strateginius planus užtikrina, kad jie būtų orientuoti į pažangą.
43. Išnagrinėję visų 50 audituotų mokyklų strateginius ir metinius veiklos planus nustatėme, kad ne visose yra įdiegtas tinkamas strateginis planavimas, nes jie neorientuoti nei į kryptingą mokyklos pažangą rodančių rodiklių išsikėlimą ir jų siekimą, nei į mokinių pasiekimų gerinimą (žr. 9 pav.).

9 pav. Mokyklų dalis, išsikėlusių pamatuojamus veiklos rezultatus susijusius su mokinių pasiekimais ir veiklos kokybe

Šaltinis – Valstybės kontrolė

Tik 18 proc. vadovų mokyklų planuose nusimatė siekį gerinti mokinių ugdymo(-si) rezultatus ar veiklos pažangą rodančius rodiklius ir konkrečias priemones išsikeltiems tikslams pasiekti. Apie 40 proc. mokyklų bando išsikelti dalį pamatuojamų veiklos rezultatų, kurie ne visada susiję su mokinių ugdymo(-si) rezultatais. To nepakanka nuosekliam mokyklos tobulėjimui ir pokyčio vertinimui. Net 42 proc. mokyklų nenumato, kokius mokyklos rodiklius gerins, ir orientuojasi tik į procedūrų aprašymą. Pasigedome planų dermės, ne visi laukiami veiklos rezultatai pamatuojami, ar priemonės yra pakankamos užsibrėžtiems tikslams pasiekti, o rodikliai neparodo mokyklos pažangos ir nėra susiję su mokinių pasiekimais (7 priedas).

44. Mokyklų išorės vertinimo ekspertai strateginį mokyklos valdymą vertina vidutiniškai (2,5 balai iš 4). Iš 153 vertintų mokyklų (2014–2016 m.) beveik pusėje (48 proc.) strateginis valdymas buvo įvertintas tik patenkinamai, 49 proc. – gerai, tik 3 proc. – labai gerai. Ketvirtadalis aukščiausiąją (I) vadybinę kategoriją ir beveik pusės II vadybinę kategoriją turinčių direktorių mokyklos strateginis valdymas vertinamas žemiau šalies vidurkio⁴². Ekspertai nurodo, kad priemonių įgyvendinimo rezultatą vertėtų orientuoti į pamatuojamą mokinių mokymo(-si) pokytį, konkretinti planuojamus rezultatus, siejant juos su mokinių pažanga ir pasiekimais.
45. Su savivaldybėmis kaip savininko teises įgyvendinančiomis institucijomis turi būti derinami mokyklų strateginiai planai. Apklausėme 15 savivaldybių, kaip jos analizuoja / vertina mokyklų strateginius dokumentus. Visos teigė, kad analizuoja / vertina šiuos dokumentus, siūlo juos tobulinti, bet tik Kauno m., Šiaulių m., Kaišiadorių r. ir Prienų r. savivaldybių audituotų mokyklų strateginiuose ir metiniuose planuose nustatėme į ugdymo kokybę orientuotus rodiklius, tačiau net ir čia ne visuose planuose buvo rodikliai, susiję su mokinių pasiekimų gerinimu (žr. pavyzdį).

Savivaldybės strateginių planų sudarymo ir jų priežiūros geras pavyzdys

Kauno miesto savivaldybėje sukurta STRAPSIS. Numatyti efekto rodikliai „Ugdymo ir mokymosi kokybės indeksas“ ir „Ugdymo ir mokymosi kokybės indekso pokytis“. Informacinė sistema, skirta strateginiams planams sudaryti, jų priežiūrai (rodiklių ir finansų) bei strateginės veiklos pagrindu metinio savivaldybės biudžeto sudarymo ir keitimo procedūroms efektyviai įgyvendinti. STRAPSIS padeda nusistatyti tikslus ir pamatyti tikslų įgyvendinimo rezultatus.

⁴² Prieiga per internetą: <https://www.smm.lt/uploads/documents/kiti/Svietimas%20regionuose%202017.pdf>.

46. Savivaldybių darbuotojai patvirtino, kad jiems trūksta žinių, kaip mokykloms padėti parengti tinkamus planus, ir pripažįsta, kad nusimatyti mokyklos pažangos rodiklius yra iššūkis. Jos gali patarti mokykloms techniniais strateginio planavimo klausimais. Pusė (7 iš 15) audituotų savivaldybių nurodė, kad teikia rekomendacijas dėl konkrečių ugdymo proceso tobulinimo priemonių.
47. Siekiant vietos savivaldos lygiu teigiamų ugdymo kokybės pokyčių savivaldybės, taip pat turėtų išsiskirti kokybinius švietimo rodiklius ir numatyti priemones jiems pasiekti, o mokyklos prisidėti prie išsiskirtų tikslų įgyvendinimo (nusimatant savo veiklos planuose). Tačiau nustatyta, kad iš audituotų savivaldybių tik Kauno m. savivaldybė nuo 2016 m. strateginiame plane numatė kokybinio pokyčio rodiklį „ugdymo ir mokymosi kokybės indeksas“ (ankstesnių metų – „lėšų įsisavinimas 100 proc.“). Kitos savivaldybės orientuojasi tik į kiekybinių rodiklių pokytį, ne visada susijusį su ugdymo kokybe, arba nenusimato, kokių teigiamų pokyčių siekia, tik renka statistinę informaciją, pvz.: įgijusių pagrindinį išsilavinimą mokinių skaičius (proc.); gyventojų metinė kaita < 0,33 proc.; įgijusių vidurinį išsilavinimą nuo išklausiųjų XII klasės kursą dalis; gyventojų, besinaudojančių švietimo paslaugomis, procentas nuo bendro gyventojų skaičiaus. Taip yra todėl, kad šalies švietimo bendruomenė dar nesutarė dėl mokyklos ir savivaldybės pažangos rodiklių, kad būtų įgyvendinami valstybiniai tikslai ir prioritetai. Mokyklų pažanga yra daugiau nei egzaminų ir testų rezultatai, todėl reikia rodiklių, kad būtų galima įvertinti ir palyginti skirtingų mokyklų ir savivaldybių ugdymo kokybę.

2.3. Nereikalaujama, kad mokyklų vadovai tinkamai atsiskaitytų už veiklos rezultatus

48. Siekiant, kad mokykloms vadovautų kompetentingi ir rezultatų siekiantys vadovai, reikia užtikrinti atsakomybę už metinius mokyklos veiklos rezultatus.
49. Vertiname, ar:
- šalies lygiu susitarta, už kokius metinius veiklos rezultatus turi atsiskaityti mokyklos vadovas;
 - metinėje veiklos ataskaitoje vadovas atsiskaito už veiklos rezultatus ir daromą pažangą.
50. Nustatėme, kad nėra susitarta už kokius metinius veiklos rezultatus turi atsiskaityti mokyklos vadovas. Savivaldybės nurodo skirtingus reikalavimus (jeigu apskritai juos nurodo), dėl kokių veiklų direktorius privalo atsiskaityti, todėl mokyklų vadovų parengtos ataskaitos skiriasi apimtimi (2–50 psl.) ir turiniu (vieni atsiskaito už ugdymo procesą gerinančius rezultatus, mokinių pasiekimus, o kiti už neformalųjį švietimą ir santykius su bendruomene). Už mokinių pasiekimus savivaldybei atsiskaito 78 proc. (39 iš 50) audituotų mokyklų, iš jų net 37-ios teikia tik statistinę informaciją apie egzaminų rezultatus.
51. Galiojanti vadovų veiklos vertinimo tvarka (atestacija) ir savivaldybėms teikiamos vadovų ataskaitos⁴³ neužtikrina mokyklų vadovų atsakomybės ir atskaitomybės už veiklos rezultatus ir pažangą, nes:
- vadovų atestacijos metu vertinami dokumentai, bet ne praktinė veikla ir mokyklos pažanga rodantys rodikliai (rezultatai);
 - savivaldybės tarybai tvirtinti teikiamose vadovų veiklos ataskaitose nurodoma statistinė informacija (mokinių, darbuotojų, į aukštąsias mokyklas įstojusių skaičius), aprašomi procesai (projektai, renginiai, dalyvavimas olimpiadose) ir atsiskaitoma už finansus.

⁴³ LR vietos savivaldos įstatymas, 1994-07-07, Nr. I-533 (2008-09-15 Nr. X-1722 redakcija), 16 str. 2 d. 19 p.

Kadangi nėra keliamų bendrų reikalavimų mokyklų vadovų veiklos rezultatams įvertinti, todėl vadovai dažniausiai turi laisvę patys nuspręsti, už ką jie nori atsiskaičiuoti. Iškyla skaidrumo ir atskaitomybės užtikrinimo problema.

52. Švietimo įstatymo pataisos panaikino vadovų atestaciją ir numatė pareigą kiekvienais metais juos vertinti pagal metinius veiklos rezultatus (metinę vadovo ataskaitą), tačiau vis dar nenumatyta pareiga atsiskaičiuoti už mokyklos pažangą rodančius rodiklius (žr. pavyzdį). Atkreiptinas dėmesys, kad veiklos ataskaitas savivaldybių įmonių ir įstaigų vadovai teikia pagal Vietos savivaldos įstatymą savivaldybės tarybos veiklos reglamento nustatyta tvarka. Švietimo įstatymo pakeitimai (įsigaliosiantys nuo 2018-01-01) numato specialų reglamentavimą švietimo įstaigoms, todėl švietimo įstaigos vadovo metų veiklos ataskaitos turėtų būti rengiamos atsižvelgiant ir į Vietos savivaldos įstatymo nuostatas, nedidinant biurokratinės naštos.

Pokyčiai audito metu

Pagal galiojančią tvarką mokyklos vadovo veikla vertinama dviem būdais: vykdant atestaciją (kas 5 metai) ir teikiant savivaldybei metinę vadovo veiklos ataskaitą. 2017-06-30 priimtas Švietimo įstatymo pakeitimas:

- įvedė mokyklų vadovams neriboto skaičiaus kadencijas (skiriami viešojo konkurso būdu 5 metams, 2019–2022 m. turi įvykti nauji konkursai),
- panaikino mokyklų vadovų atestaciją,
- numatė pareigą atsiskaičiuoti už metinius veiklos rezultatus.

2.4. Nesukurta mokyklų vadovų kompetencijų vertinimo ir lavinimo sistema

53. ES Tarybos išvadose⁴⁴ nurodoma, kad mokyklos vadovai turi įgyti ir reguliariai lavinti būtinas kompetencijas, kurios padėtų veiksmingai naudotis naujais valdymo metodais, skatinant novatorišką mokymą (-si) ir veiksmingą valdymą. Siekiant pažangos labai svarbu periodiškai (į)vertinti, ar mokyklų vadovai atitinka jiems keliamas kompetencijas.
54. Vertinome, ar:
- įvertinamos visų vadovų kompetencijos;
 - sukurta mokyklų vadovų (pradedančių ir seniau dirbančių) kvalifikacijos tobulinimo sistema;
55. Šalyje turime nedaug potencialių mokyklų vadovų. Nuo 2011 m. pretendentų, ketinančių dalyvauti konkursuose švietimo įstaigos vadovo pareigoms eiti, vertinime dalyvavo 1 433 asmenys, iš kurių sėkmingi buvo tik 590. Įvedus vadovų kadencijas, nuo 2019 m. konkursai turės būti vykdomi 400-uose švietimo įstaigų. 2016 m. mokyklose dirbo 15,5 proc. naujai paskirtų mokyklų vadovų. Iš audituotų mokyklų 7-ių vadovai paskirti po 2011 m. Nustatėme, kad, atėjus naujam vadovui, pasikeitė 6 (iš 7) mokyklų strateginio valdymo principai (orientuojamasi į ugdymo kokybę parodančių rodiklių išsikėlimą ir jų siekimą kryptingomis priemonėmis), pradėtos taikyti pamokos gerinimo priemonės (mokytojai skatinami vesti atviras pamokas), kuriamos mokinių pažangos stebėjimo sistemos ir daugiau dėmesio skiriama mokytojų kompetencijoms ugdyti. Keli vadovai mokyklose pradėjo diegti naujus mokymo(-si) metodus. Tai rodo, kad nuo 2011 m. galiojanti atranka yra veiksminga ir padeda atrinkti kompetentingus vadovus (žr. pavyzdį).

⁴⁴ Prieiga per internetą: [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/ALL/?uri=CELEX:52014XG0201\(01\)](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/ALL/?uri=CELEX:52014XG0201(01)).

Naujų vadovų taikomų naujų mokymo metodų pavyzdžiai

Aukštelkės mokykloje ugdymasis persikėlė už tradicinės klasės ribų, sąsiuvinius ir knygas mokyklose keičia mobiliosios technologijos, veikia mišrios mokymosi grupės pagal mokinių ugdymosi galimybes, visi mokiniai turi individualų ir kolektyvinį tarpdalykinį projektą, mokytojai pradėjo taikyti nuotolinio mokymosi technologijas ir pan.

Stakliškių gimnazijoje (ilgoji) diegiamas „Mąstymo mokyklos“ modelis. Mokytojai skatina mokinius mokytis, kaip efektyviai taikyti mąstymo strategijas, siekiant tapti savivaldžiais besimokančiais. Nustatyti mokinių mokymosi stiliai. Gabiausieji ištirti WILD intelekto testu, sudaryti jų individualūs mokymosi planai. Mokinys, tėvai ir auklėtojas sudaro individualios mokinio pažangos planą.

56. 2019–2022 m. m. turės įvykti nauji konkursai mokyklų vadovų pareigoms. Iki 2018 m. turi būti parengta viešo konkurso švietimo įstaigų vadovų pareigoms eiti tvarka ir paskirta įstaiga atliksianti kandidatų kompetencijų vertinimą. Audito metu ši tvarka nebuvo parengta. Galiojanti pretendentų atranka yra skirta įvertinti teorinį asmenų pasirengimą vadovauti mokyklai, todėl nėra tinkama vadovavimo patirtį turintiems vadovams atrinkti. Siekiant, kad mokyklose liktų dirbti tik gabiausi, vertinimas turi būti susietas ne tik su kompetencijų patikrinimu, bet ir su realiai mokykloje pasiektų rezultatų vertinimu.
57. 2011 m. patvirtinti mokyklų vadovų ir jų kompetencijos kvalifikaciniai reikalavimai⁴⁵, tačiau jie taikomi tik pretendentams į mokyklų vadovus, bet nėra taikomi įvertinti dirbančių vadovų kompetenciją. ES projekto⁴⁶ lėšomis patobulinta švietimo įstaigos vadovų kompetencijų sąrangą. Ji turėtų susieti mokyklų vadovų atranką, vertinimą ir kvalifikacijos tobulinimą. Tačiau bendros ir veikiančios sistemos nėra.
58. EBPO 2015 m. PISA ataskaitoje⁴⁷ rekomendavo Lietuvai tobulinti mokyklų vadovų kvalifikaciją (pvz.: ugdymo turinio ir ugdymo proceso vadybos, mokinių pasiekimų ir pažangos stebėsenos, mokyklos veiklos įsivertinimo naudojantis mokinių pasiekimų duomenimis srityse).
59. 2017 m. įvedus vadovų kadencijas, jų kaita šalyje padidės ir į mokyklas ateis dirbti daugiau naujų vadovų, todėl dar aktualesnis tampa poreikis užtikrinti jų pasirengimą vadovauti mokykloms, numatant specialias įvadinės mokymų programas ir mentorių pagalbą. Įvadinė programų / kursų trukmė užsienio šalyse skiriasi nuo kelių dienų iki 4 metų. Įvadiniai mokymai suteikia mokyklų direktoriams reikiamą paramą per pirmuosius metus, kad jie galėtų žengti pirmuosius žingsnius mokyklų lyderystėje.
60. XVI Vyriausybės programoje buvo numatyta priemonė – sukurti švietimo įstaigų vadovų kvalifikacijos tobulinimo sistemą. Ji pradėta kurti vykdant ES lėšomis finansuojamą projektą, bet nepradėta įgyvendinti. XVII Vyriausybė vėl numatė priemonę sukurti ir įdiegti švietimo įstaigų vadovų profesinės karjeros modelį (susiejant rengimą, pirmųjų 2 metų pagalbą sistemą, kvalifikacijos tobulinimo priemones ir vertinimą). Audito metu modelis dar nebuvo parengtas, todėl nebuvo galimybės jo vertinti.
61. Mokyklų vadovų kvalifikacijos tobulinimą organizuoja, tam teisę turinčios institucijos – švietimo centrai, universitetai, UPC, NMVA, verslo įmonės. NMVA vykdydama minėtą ES projektą pradėjo kurti kokybės vadybos tobulinimo sistemą. Atliktas tyrimas⁴⁸ parodė, kad yra poreikis steigti vieną

⁴⁵ LR švietimo ir mokslo ministro įsakymai: 2011-07-01 Nr. V-1194 „Dėl Kvalifikacinių reikalavimų valstybinių ir savivaldybių švietimo įstaigų (išskyrus aukštąsias mokyklas) vadovams aprašo patvirtinimo“, 2011-07-01 Nr. V-1193 „Dėl Konkurso valstybinių ir savivaldybių švietimo įstaigų (išskyrus aukštąsias mokyklas) vadovų pareigoms eiti tvarkos aprašo patvirtinimo“.

⁴⁶ Kokybės vadybos stiprinimas bendrojo ugdymo mokyklose (modelių sukūrimas), Nr. VP1-2.1-ŠMM-01-V-03-001, pradėtas vykdyti nuo 2011 m.

⁴⁷ Prieiga per internetą: http://www.smm.lt/uploads/lawacts/docs/1371_23ae295b1eb88f9aaf7f86a39660a752.pdf.

⁴⁸ Prieiga per internetą: http://www.nmva.smm.lt/wp-content/uploads/2012/12/Mokyklu_vadovu_kvalifikacijos_tobulinimas_TYRIMAS.pdf.

instituciją, besirūpinančia vadovų kvalifikacijos tobulinimu. Buvo parengtos vadovavimo kompetencijų tobulinimo programos ir išbandyta mentorystės programa. Pasibaigus projektui sistema, apimanti nuolatinį visų vadovų ar pretendentų kvalifikacijos tobulinimą, neįdiegta.

62. Nėra parengtų privalomų programų vadovams (atliepančių EBPO rekomendacijas⁴⁹, nacionalinius prioritetus, ugdymo turinio naujoves, kompetencijų sąrangą ir pan.), o vadovų kvalifikacijos tobulinimas priklauso nuo mokyklos finansinių galimybių ir mokyklos vadovo asmeninio apsisprendimo pagal kokias sritis ir kompetencijas jis nori tobulintis, todėl neužtikrinamas tolygus mokyklų direktorių kompetencijų lygis ir mokyklų valdymas visoje šalyje.
63. Nustatėme, kad įvairiuose renginiuose (seminaruose, konferencijose, gerosios praktikos pavyzdžių pristatymuose) vadovai vadybines ir kompetencijos žinias gilina nuo 6 iki 176 val. per metus. Daugiausiai vadovų (40 proc.) tobulina savo įgūdžius nuo 20 iki 40 val. per metus. 16 proc. tam skyrė iki 20 val., t. y., mažiau nei pedagogams numatytas reikalavimas (40 val. per metus) (žr. 2 lentelę). Užsienyje stažavosi 19 (38 proc.) vadovų, tačiau stažuotių skaičius labai skiriasi: nuo 1 iki 7 kartų per 3 metus.

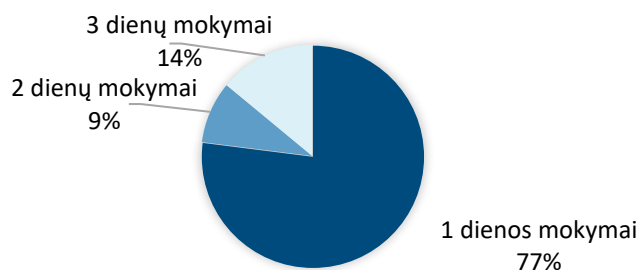
2 lentelė. Kvalifikacijos tobulinimui skirtos valandos (2014–2016 metų vidurkis)

Kvalifikacijos tobulinimo valandų skaičius per metus	Iki 20 val.	21–40 val.	41–60 val.	61–80 val.	81–100 val.	100 val. ir daugiau
Mokyklų vadovų sk.	8	20	13	3	4	2
Proc.	16	40	26	6	8	4

Šaltinis – Valstybės kontrolės duomenys.

64. 2014–2016 m. mokyklų vadovai dažniausiai (77 proc.) rinkosi vienos dienos (6–8 valandų) seminaro ar gerosios praktikos sklaidos tipo renginius (žr. 10 pav.).

10 pav. Mokyklų vadovų kvalifikacijos tobulinimo renginių pasiskirstymas pagal trukmę (2014–2016 m.)

Šaltinis – Valstybės kontrolės pagal mokyklų duomenis

Anot specialistų, toks trumpalaikis kvalifikacijos tobulinimo būdas nesuteikia pakankamai galimybių įgyti naujų kompetencijų ir veiksmingai tobulinti esamas, yra fragmentiškas ir nekryptingas. Tarptautinėje praktikoje sėkmingą mokyklų vadovų kvalifikacijos tobulinimą, orientuotą į mokymosi tęstinumą, sudaro trys etapai: pretendentų pasirengimas, įvadinis mokymas ir mokymasis praktikoje.

⁴⁹ Prieiga per internetą: http://www.smm.lt/uploads/lawacts/docs/1371_23ae295b1eb88f9aaf7f86a39660a752.pdf.

2.5. Neteikiama sisteminė pagalba veiklos tobulinimui, atlikus mokyklos išorės vertinimą

65. Svarbi parama vadovams švietimo kokybei gerinti – mokyklos išorinis vertinimas, kurio pagrindu turėtų būti teikiama vėlesnė pagalba (iki 2017 m. rudens liko neįvertinta 44 proc. mokyklų). Po išorinio mokyklų vertinimo veiklos tobulinimu turėtų rūpintis mokyklos steigėjas (savivaldybės) ir vadovas. Vertinome ar po mokyklos išorės vertinimo vadovams suteikiama pagalba įgyvendinti rekomendacijas dėl veiklos tobulinimo.
66. 2014–2016 m. apibendrintais 15-os audituotų savivaldybių duomenimis, apie 40 proc. mokyklų savivaldybėms neteikia informacijos, kokių veiksmų ėmėsi po išorinio vertinimo, 37 proc. rengia veiklos tobulinimo planus ir siunčia juos peržiūrėti, 23 proc. planus rengia kartu su savivaldybėmis. Visos vienaip ar kitaip įsitraukė į išorės vertinimo metu nurodytų trūkumų taisymą ir veiklos tobulinimą, išskyrus daugiausiai mokyklų šalyje turinčią Vilniaus miesto savivaldybę. Taigi, vienos savivaldybės neturi informacijos apie mokyklų priemones po išorinio vertinimo, o kitos yra numačiusios teikti kompleksinę pagalbą (žr. pavyzdį).

Tobulinimo priemonių, taikomų po išorinio mokyklų vertinimo, gerosios praktikos pavyzdys

Kauno m. savivaldybė su visomis švietimo įstaigomis komandiniu principu rengia tobulinimo planus. Po mokykloje atlikto išorės vertinimo yra vykstama (savivaldybės, Švietimo centro ir Pedagoginė psichologinės tarnybos darbuotojai) pristatyti išorės vertinimo ataskaitos, aptarti mokyklos veiklos tobulinimo plano projekto ir suteikti konsultacinę pagalbą. Po 3 metų vykstama patikrinti, kaip įgyvendinami rezultatai numatyti tobulinimo plane.

67. 2016–2017 m. Ugdymo plėtotės centras kvietė savivaldybes savanores į praktinį konsultavimo po išorinio mokyklų vertinimo išbandymą. Jis vyko bendradarbiaujant su 9 savivaldybėmis 25 mokyklose, bet norinčių savivaldybių buvo daugiau. Konsultantai dirbo su mokyklomis, steigėjais (savivaldybėmis) ir švietimo pagalbos institucijomis. Buvo parengta 17 mokyklų veiklos tobulinimo konsultantų. Pasak Ugdymo plėtotės centro, sisteminė pagalba mokykloms po išorinio vertinimo yra būtina, nes padeda užtikrinti, kad:
- vertinimo metu gauti duomenys vestų mokyklas pažangos link (vertinimas neskatina veiksmo ir jis netenka prasmės, jeigu valstybės investicija į šį procesą nėra iki galo išbaigta);
 - tikslus turimų duomenų panaudojimas leidžia daug racionaliau ir efektyviau planuoti ir panaudoti resursus (ir mokyklos, ir steigėjo, ir nacionalinius) mokyklos tobulėjimui.

Bandyme dalyvavusios audituotos savivaldybės (Kauno m., Klaipėdos m. ir Šiaulių m.) teigiamai įvertino vykdytą projektą, nes jo metu buvo pateikta konkrečių siūlymų ir pastebėjimų dėl ugdymo kokybės tobulinimo, kurie buvo įtraukti į mokyklų veiklos dokumentus.

2.6. Mokytojai nemotyvuojami tobulėti ir siekti gerinti mokinių ugdymo(-si) rezultatus

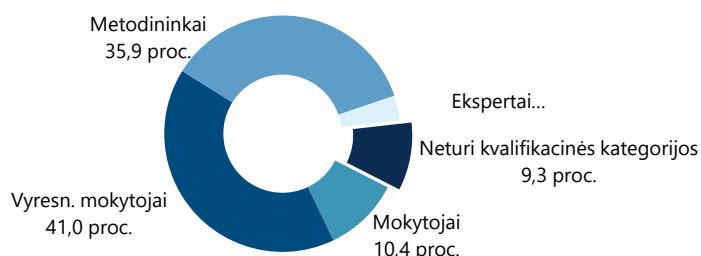
68. Mokytojų ir mokinių santykis Lietuvos mokyklose yra mažesnis nei kitose EBPO šalyse⁵⁰, tačiau pagal PISA tyrimus mokinių pasiekimais atsiliekame nuo EBPO vidurkio (žr. 1 pav.), ypač didelis skirtumas yra tarp kaimo ir miesto mokyklų.
69. Audito metu vertinome:

⁵⁰ Lietuvos pradinį klasių mokytojai tenka 10 mokinių, o vidurinio ugdymo mokytojai – 7, kai EBPO šalyse vidutiniškai pradinio ugdymo mokytojai tenka 15 mokinių, vidurinio – 13.

- kaip mokytojai pasiskirsto pagal kvalifikacinę kategoriją,
- ar darbo užmokestis motyvuoja rinktis pedagogo profesiją.

70. Aukščiausias kvalifikacines kategorijas (metodininko ir eksperto) yra įgiję apie 40 proc. bendrojo ugdymo mokytojų ir jų dalis kasmet auga, bet eksperto laipsnį turi tik 3,7 proc. (žr. 11 pav.).

11 pav. Bendrojo ugdymo mokytojų dalis pagal kvalifikacinę kategoriją 2016–2017 m. m. (proc.)

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal ITC duomenis

Dideli skirtumai yra tarp vietovių – iš miestuose dirbančių mokytojų pusė yra aukščiausios kvalifikacijos, kaimuose – beveik trečdalis. Savivaldybių duomenys rodo labai ryškius regioninius skirtumus – savivaldybėse aukščiausios kvalifikacijos mokytojų dalis sudaro nuo dešimtadali (Šalčininkų r. sav.) iki dviejų trečdalių (Panevėžio m., Palangos m. ir Visagino sav.)⁵¹.

71. Europos Komisija atkreipė dėmesį, kad mokytojo karjeros patrauklumo didinimui yra svarbus darbo užmokestis, darbo sutartys ir karjeros perspektyvos⁵². Remiantis Eurydice 2015 m. duomenimis⁵³ Lietuvos mokytojai gauna vieną mažiausių atlyginimų Europos Sąjungoje. Daugumos 18 kontaktinių valandų per savaitę turinčių šalies mokytojų atlyginimas bruto yra nuo 465,05 iki 516,53 Eur. 2015 m. apie 85 proc. mokytojų turėjo daugiau nei 18 kontaktinių valandų, todėl ir uždirbo daugiau. Ministerijos duomenimis daugiausia (57 proc.) mokytojų uždirba nuo 400–800 Eur per mėnesį ir tik 34 proc. jų gauna per 1 000 Eur (žr. 3 lentelę).

3 lentelė. Pedagogų darbo užmokesčio pasiskirstymas

iki 400 Eur/mėn.		nuo 400 iki 800 Eur/mėn.		nuo 800 iki 1000 Eur/mėn.		1000 ir daugiau Eur/mėn.	
skaičius	proc.	skaičius	proc.	skaičius	proc.	skaičius	proc.
1 994	6,4	17 711	56,8	838	2,7	10 624	34,1

Šaltinis – ŠMM

Didžiausią įtaką mokytojų darbo užmokesčiui turi jam tenkantis pamokų skaičius. 2015 m. 11 proc. miesto ir 20 proc. kaimo mokytojų turėjo mažiau nei 18 kontaktinių valandų (pamokų) per savaitę, taigi uždirbo mažiau.

Pokyčiai audito metu

Siekiant palankesnių mokytojų darbo apmokėjimo sąlygų, pasiūlyta etatinio apmokėjimo už darbą tvarka. Švietimo ir mokslo ministerija rengia naujos darbo apmokėjimo tvarkos modelį. Atlyginimai mokytojams būtų skaičiuojami ne tik už pamokų krūvį, bet už visas darbo valandas. Mokytojo etatą sudarys 36 val. per savaitę. Jį bus galima skaidyti į pusę, vieną ir tris ketvirtadalius.

⁵¹ Prieiga per internetą <https://www.smm.lt/uploads/documents/kiti/Svietimas%20regionuose%202017.pdf>.

⁵² Prieiga per internetą: <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-9842-2017-INIT/lt/pdf>.

⁵³ Prieiga per internetą: http://www.nmva.smm.lt/wp-content/uploads/2016/10/Teacher-Salaries-Final-report-under-embargo-until-5_10.pdf.

Rengiamas naujas darbo apmokėjimo tvarkos modelis nėra susijęs su savivaldybių mokyklų tinklo pertvarka. Tačiau susietas su mokytojų atestacijos/kompetencijų vertinimo ir pripažinimo sistemos kaita. Orientuojamasi į tai, kad mokyklose mažėjant mokytojų skaičiui išliktų geriausieji, yra tikimasi, jog etatinio darbo apmokėjimo sistema ilgalaikėje perspektyvoje turės teigiamo poveikio ugdymo rezultatų gerėjimui. Yra siekiama, jog mokytojai dirbtų pagal skirtingus pareigybių aprašus pagal atitinkamą kompetencijos lygmenį (šiuo metu to nėra).

Etatinis pedagogų darbo užmokesčio eksperimentas pradėtas vykdyti 2009 m., paskutinės mokyklos iš jo pasitraukė 2017 m. Ką parodė šis eksperimentas viešai neskelbiama, eksperimento ataskaitos ministerija auditoriams nepateikė.

72. Mokyklų steigėjai (savivaldybės) nepertvarko ugdymo įstaigų tinklo atsižvelgiant į mokinių skaičiaus mažėjimą, iš dalies dėl to mokyklų vadovai negali užtikrinti atitinkamo mokytojų atlyginimo. Jeigu mokyklų tinklas bus optimizuojamas tokiais tempais kaip iki šiol, atlyginimai reikšmingai nepagerės ir įvedus etatinį apmokėjimą, nes jiems nebus užtikrintas deramas darbo krūvis (pamokų skaičius).

2.7. Mokytojai nėra atsakingi už veiklos rezultatus

73. Mokytojas yra svarbiausias asmuo siekiant švietimo kokybės⁵⁴. Nuo to, kaip bus vertinama mokytojo veikla mokykloje, priklauso, ar jis norės tobulinti savo veiklą ir kvalifikaciją. Pagrindinis darbuotojų veiklos vertinimo tikslas – skatinti darbuotojus siekti profesinės sėkmės ir sukurti papildomų priedaidų jų darbo našumui didinti.
74. Audito metu vertinome, ar:
- vykdomas kasmetinis pedagogų veiklos vertinimas,
 - aukštesnė kvalifikacinė kategorijos mokytojų pamokos kokybė yra aukštesnė.
75. Kasmetinį pedagogų veiklos vertinimą įvairiai atlieka visi audituotų mokyklų vadovai, t. y. vykdo metinius pokalbius ar vertina mokytojų veiklos rezultatus. Vertinimo kokybė ir nauda priklauso nuo vadovo nuostatų ir kompetencijų. Vienose mokyklose vertinimas vyksta tik formaliai, o kitų vadovai orientuojasi į mokytojų tobulėjimą per išsikeltas užduotis ir daromą pažangą. Šiuo metu galiojantys teisės aktai neįpareigoja (pareiga panaikinta 2008 m.), bet 88 proc. (44 iš 50) audituotų mokyklų yra pasirengusios mokytojų veiklos savianalizės anketas, kuriose numatyti kriterijai mokytojų veiklai vertinti. Tik 20 proc. mokyklų prašo mokytojų atsiskaityti už mokinių pasiekimus ir daromą pažangą, apie 10 proc. – išsikelti mokytojams metines užduotis, įsivertindami mokytojai dažniausiai nurodo tai, kas nuveikta, bet neanalizuojama, kaip tai veikia mokinių mokymosi motyvaciją, pasiekimus, nenumatoma aiškių žingsnių, kaip gerinti jų mokymąsi. Nesant vieno vertinimo procesą reglamentuojančio dokumento, nesusiformavęs bendras požiūris darbuotojų vertinimo klausimais (žr. pavyzdį), todėl mokyklų parengtos savianalizės anketų formose numatyti veiklos vertinimo kriterijai labai skiriasi (pvz.: vienos prašo atsiskaityti už lankytus kvalifikacijos tobulinimo kursus ir renginius, organizuotus mokykloje, o kitos – už priemonės mokinių pasiekimams gerinti ir mokinių daromą pažangą).

Kasmetinio pedagogų veiklos vertinimo ir tobulinimo sistemos pavyzdys

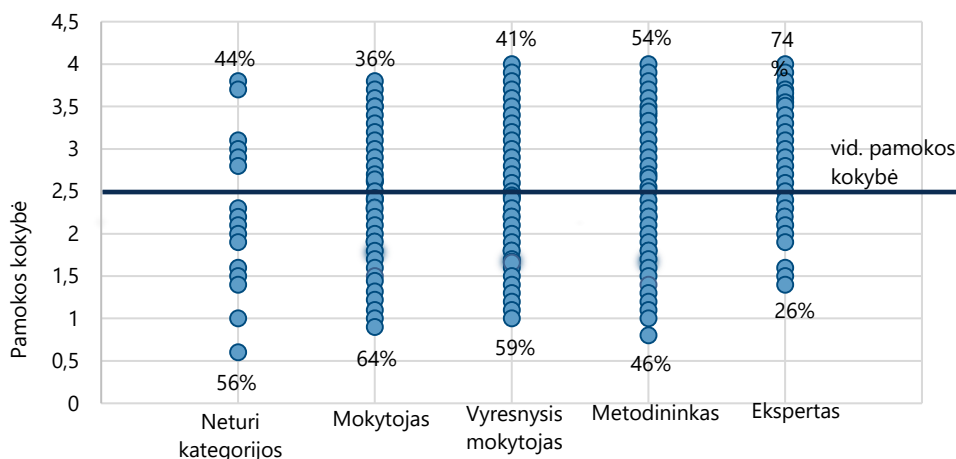
Šiaulių m. Salduvės progimnazijoje diegiama mokyklos sukurta asmeninio profesinio tobulėjimo sistema. Mokslo metų pabaigoje mokytojai teikia metines veiklos ataskaitas, metinių pokalbių su vadovu metu aptaria metų sėkmes ir tobulintinas sritis, tobulėjimo kryptį ateinantiems metams, t. y. išsikelia metų tikslą ir periodiškai (kas mėnesį) atsiskaito už jo įgyvendinimą. Mokinių pasiekimai mokykloje pradėjo gerėti.

⁵⁴ Prieiga per internetą: <https://www.smm.lt/uploads/documents/kiti/Svietimas%20regionuose%202017.pdf>.

Mokyklos, kurios kasmetinio pedagogų veiklos vertinimo metu neapsiriboja informacijos surinkimu iš mokytojų apie atliktas veiklas, o kuria mokytojų profesinio tobulėjimo ir vertinimo sistemas ar modelius, sudaro prielaidas gerinti ugdymo(-si) rezultatus.

76. EBPO ekspertai pasiūlė⁵⁵ stiprinti ryšį tarp mokytojų kompetencijų ir to vaidmens, kuris reikalingas gerinti mokinių pasiekimus. Įvesti privalomą mokytojo atestaciją (siekiant aukštesnės kategorijos ar patvirtinant turimą kas 5–7 metai).
77. Išorinis mokyklų vertinimas parodė, kad pedagogų darbo kokybė skiriasi: yra puikių mokytojo vedamų pamokų ir priešingai – ne itin kokybiškų mokytojų ekspertų pamokų (žr. 12 pav.).

12 pav. Pamokos kokybė pagal mokytojų kvalifikacines kategorijas (2009–2016 m.)

Šaltinis – NMVA

78. 2012 m. buvo patvirtinta Geros mokyklos koncepcija⁵⁶, kurioje nurodomi mokyklos ir mokytojų veikos kryptys bei gairės. 2016 m. pagal ją atnaujinti mokyklų veiklos išorės vertinimo kriterijai mokyklos ir mokytojo veiklai vertinti. Dešimt metų neatnaujintas mokytojų kompetencijos aprašas⁵⁷ ir atestacijos nuostatai⁵⁸, kurie reglamentuoja kompetencijos ir praktinės veiklos vertinimo bei kvalifikacinės kategorijos suteikimo tvarką. Todėl vis dar neužtikrinta, kad pedagogų veiklos vertinimas ir keliami reikalavimai kompetencijoms derėtų su naujais jų veiklos principais. Visos audituotos savivaldybės ir 70 proc. mokyklų vadovų mano, kad galiojančius mokytojų atestacijos nuostatus reikėtų atnaujinti, nes vertinimo kriterijai yra pasenę ir neinformatyvūs.
79. Galiojantys teisės aktai nenumato pedagogams prievolės pasitikrinti, ar jų kompetencija ir veikla atitinka turimą kvalifikaciją. Visų (15) audituotų savivaldybių švietimo skyrių ir 92 proc. audituotų mokyklų nuomone, reiktų vertinti mokytojų atitiktį turimai kvalifikacinei kategorijai (pvz.: kas 5 metai), nes dažnai mokytojo darbas ir veiklos rezultatai neatitinka kvalifikacijos, kuri jam buvo suteikta prieš daug metų. Dažnai mokytojas tik prieš atestaciją yra iniciatyvus ir stengiasi gerai dirbti, todėl atitikties turimai kvalifikacijai pasitvirtinimas skatintų mokytojų atsakomybę, veiklos įsivertinimą ir tobulėjimą. 50-yje audituotų mokyklų nustatėme, kad tik dviejose (4 proc.) per paskutinius trejus metus buvo vertinama mokytojo atitiktis turimai kvalifikacinei kategorijai. Reikėtų užtikrinti mokytojo kompetencijos lygio ir jo vaidmens mokykloje ryšį, kad mokytojo atlygis būtų susietas su veiklos rezultatais (žr. pavyzdį).

⁵⁵ Prieiga per internetą: <https://www.smm.lt/uploads/documents/kiti/Svietimas%20regionuose%202017.pdf>.

⁵⁶ LR švietimo ir mokslo ministro 2015-12-21 įsakymas Nr. V-1308.

⁵⁷ LR švietimo ir mokslo ministro 2007-01-15 įsakymu Nr. ISAK-54 patvirtintas Mokytojų profesijos kompetencijos aprašas.

⁵⁸ LR švietimo ir mokslo ministro 2008-11-24 įsakymu Nr. ISAK-3216 patvirtinti Mokytojų ir pagalbos mokiniui specialistų (išskyrus psichologus) atestacijos nuostatai.

Jaunų mokytojų mintys apie veiklos vertinimą

„Naikinti kvalifikacijos laipsnius (ar tikrai yra didelis skirtumas tarp mokytojo, vyr. mokytojo, metodininko ir eksperto?). Gal kažkada tai veikė, bet ne dabar“.

„Atlyginimus surišti su mokinių rezultatais, o ne su mokytojų kategorijomis, nes viena karta jas apsigynę, jie nebetobulėja. Manau taip JAV dabar vyksta reforma“.

„Manau, kad būtų veiksminga ir tam tikri susitarimai su administracija - mokytojai pasiryžtų tobulintis tam tikras kompetencijas ir susitikimų su administracija metu tai pristatytų, rodytų būdus, kaip jie tobulinasi ir kaip pasisekė“.

„Mokytojams reikia daugiau laisvės ir atskaitomybės už savo veiklą klasėje. Realios, o ne formalios veiklos reflektavimo. Atskaitomybės už tai, ką darei ir kas iš to gavosi, ką su tuo daryti toliau“.

80. Švietimo ir mokslo ministerijos atstovų teigimu, keičiantis pedagogų darbo apmokėjimo tvarkai (nuo 2018 m. rugsėjo planuojama įvesti etatinį apmokėjimą) ir veiklos vertinimui, planuojama numatyti pereinamąjį laikotarpį kvalifikacinių kategorijų „prilyginimui ar perkėlimui“ į kompetencijų lygmenis. Reikalingas sprendimas, ar išliks atestacija kaip vertinimo įrankis, ar atsiras kasmetinis vertinimas, o atestacija (taigi ir atitikties patikrinimas) taps neaktuali. Kasmetinio vertinimo kriterijus planuojama nustatyti remiantis Mokytojo profesijos kompetencijos aprašu (vis dar rengiamas).
81. Periodinis vertinimas paskatintų pedagogus siekti profesinės sėkmės, sukurtų papildomų prielaidų jų darbo našumui didinti, darbo užmokestį susietų su veiklos rezultatais ir kompetencijomis.

2.8. Valstybė nežino realaus mokytojų poreikio ir neužtikrina jaunų pedagogų pritraukimo į mokyklas

82. Siekiant užtikrinti tinkamą mokytojų rengimą, jaunų ir vyresnio amžiaus pedagogų skaičiaus pusiausvyrą, turėtų būti nuolat vykdomi prognostiniai jų poreikio tyrimai, kurie leistų numatyti ne tik kiek ir kokių pedagogų reikės, bet pagrįstai formuoti pedagogų užsakymą, nukreipiant finansinius ir žmogiškuosius išteklius reikalingiems specialistams rengti⁵⁹ ir pritraukti. Valstybė Švietimo strategijoje užsibrėžė siekį iki 2022 metų didinti 30–49 metų amžiaus mokytojų dalį iki 60 proc.⁶⁰
83. Audito metu vertinome, ar:
 - vykdomi pedagogų poreikio tyrimai;
 - numatytos priemonės pritraukti jaunų specialistų;
 - ar mokytojams suteikiama speciali parama pradiniu jų karjeros etapu.
84. Sisteminiai prognostiniai pedagogų poreikio tyrimai nėra atliekami, todėl valstybė nežino, koks yra jų poreikis. Paskutinį kartą išsamesnis tyrimas buvo atliktas 2008 m. Apie mokytojų poreikį duomenis rinko ir Švietimo ir mokslo ministerija (2016 m. per savivaldybių apklausas), ir aukštosios mokyklos (2014 ir 2015 m.). Pagal ministerijai savivaldybių pateiktus duomenis didžiausias poreikis yra ikimokyklinio ugdymo ir pradinių klasių pedagogų, pagalbos mokiniui specialistų, o aukštosios mokyklos prognozuoja tikslųjų mokslų pedagogų poreikį (fizikos, matematikos, chemijos ir biologijos). Lietuvoje nėra patvirtintos metodikos, kaip apskaičiuoti pedagogų poreikį, todėl kiekviena savivaldybė ar aukštoji mokykla naudoja skirtingus skaičiavimo būdus, tačiau dažniausiai tai analizė dėl pensinio amžiaus mokytojų skaičiaus. Šiuo metu ministerijos turimi duomenys nėra informatyvūs ir pakankami valstybės politikai formuoti. Ministerija informavo, kad Vyriausybė kartu su MOSTA pateikė paraišką Europos Komisijai ir gavo finansavimą konsultacijai 2017–2018 m. dėl pedagogų skaičiaus prognozavimo.

⁵⁹ LR švietimo ir mokslo ministro 2017-09-14 įsakymu Nr. V-683 patvirtintas Pedagogų rengimo modelis.

⁶⁰ LR Seimo 2013-12-23 nutarimu Nr. XII-745 patvirtinta Valstybinė švietimo 2013–2022 metų strategija.

85. Suomijoje mokytojų profesija yra tokia svarbi, kad yra parengtų tam tikrų projektų ir instrumentų, skirtų stebėti bei numatyti šios profesijos plėtrą. Suomijos ekspertai atsakingi už įgūdžių (angl. *skills*) stebėseną ir prognozavimą paaiškino kaip jie stebi pedagogų poreikį (žr. pavyzdį).

Suomijos pedagogų poreikio pavyzdys

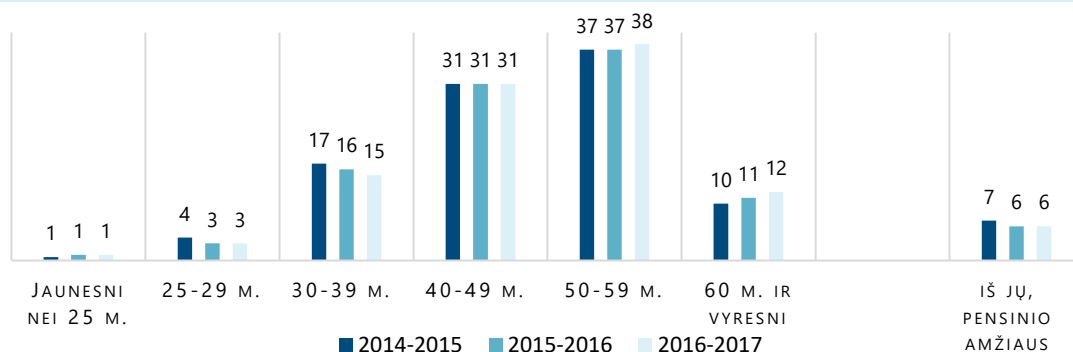
Pedagogų poreikis tiriamas kartu su kitomis profesijomis. Šiuo metu įgyvendinamas naujas poreikių nustatymo modelis, kuris sujungė kiekybinius (poreikio) ir kokybinius (įgūdžių/kompetencijų) profesijų prognostinius tyrimus į vieną visumą.

Kiekybinė prognozė naudojama siekiant teikti informaciją apie profesinio išsilavinimo, politechnikos išsilavinimo ir universitetinio išsilavinimo kiekybinius poreikius. Nacionalinė švietimo agentūra parengė modelį, padedantį numatyti ilgalaikę darbo ir švietimo poreikių paklausą. Modelis pateikia ilgalaikius duomenis apie darbo jėgos paklausos pokyčius, kvalifikuotos darbo jėgos paklausą ir švietimo poreikius.

2008–2012 m. parengtas ateities kompetencijų ir įgūdžių projektas (VOSE projektas). VOSE projekto tikslas buvo sukurti proceso modelį profesinės kompetencijos ir įgūdžių poreikių ateityje numatymui (laiko tarpas 10–15 m.). Jis skirtas įvairiems švietimo lygiams, įskaitant profesinį, politechninį ir universitetinį išsilavinimą. Jis gali būti naudojamas planuojant nacionalines mokymo programas ar tobulinant švietimo turinį. Dabar naudojamas siekiant kokybiškai numatyti švietimo ir mokymo poreikius (numatė 2–3 sričių / sektorių įgūdžių poreikius).

86. 2017 m. Europos komisija nurodė, kad mokytojo profesijos prestižo mažėjimas ir personalo trūkumas kelia problemų daugelyje valstybių narių ir kenkia ugdymo kokybei. Pusė (47 iš 95) apklausoje dalyvavusių jaunų mokytojų patvirtino, kad reikia didinti pedagogo profesijos prestižą, siekiant į mokyklas pritraukti daugiau asmenų.
87. Prieš penkerius metus valstybė užsibrėžė siekį didinti 30–49 metų amžiaus mokytojų skaičių, tačiau jų dalis nuosekliai mažėja (žr. 13 pav.). 2016 m. mokyklose jaunų mokytojų iki 30 m. dirbo tik 4 proc. ir kiekvienais metais jų dalis taip pat mažėja, ypač kaimo vietovėse⁶¹. Daugiau negu pusė (52 proc.) mokytojų buvo vyresni nei 50 metų, EBPO šalių vidurkis – 34 proc. Aukštesiose mokyklose stojančiųjų į pedagogines studijas skaičius mažėja, jų įsidarbinimas 2016 m. siekė vos 30 proc. (nuo 15 iki 44 proc. pagal skirtingas studijų pakopas, žr. 8 priedą), stojantieji renkasi studijų programas, kurios netenkina savivaldybių poreikio⁶², o jų konkursiniai balai yra mažesni nei į populiarias studijų programas⁶³.

13 pav. Pedagogų pasiskirstymas pagal amžių (proc.)

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal ITC duomenis

⁶¹ Prieiga per internetą <https://www.smm.lt/uploads/documents/kiti/Svietimas%20regionuose%202017.pdf>.

⁶² Prieiga per internetą:

https://www.smm.lt/uploads/documents/Pedagogams/pedagog%C5%B3%20rengimo%20modelis_pristatymui_2017_06_15.pdf.

⁶³ Prieiga per internetą: <https://www.smm.lt/uploads/documents/kiti/Svietimas%20regionuose%202017.pdf>

88. Naujų mokytojų pritraukimas į mokyklas yra problema. Pedagogai arba neateina į mokyklų organizuojamus konkursus, arba pageidaujančių yra tiek mažai, kad taikyti aukštus atrankos standartus beveik neįmanoma. Nustatėme, kad audituotose mokyklose 67 proc. konkursų sulaukia vieno arba dviejų pretendentų. Daugėja konkursų, į kuriuos ateina po vieną, ir mažėja tų, į kuriuos ateina trys mokytojai (žr. 8 priedą).
89. Dauguma savivaldybių nurodė, kad netaiko jaunų pedagogų pritraukimo priemonių, nes valstybė neskiria lėšų. Tik 3 (iš 15) nurodė finansiškai prisidedančios prie pedagogų pritraukimo į jų savivaldybės mokyklas. Apie pusę audituotų mokyklų (regioninės ar kaimo) nurodė, kad jaunų mokytojų nieiško, nes jų netrūksta. Dėl mažėjančio mokinių skaičiaus mokyklai ir taip sunku užtikrinti pakankamą darbo krūvį dirbantiems mokytojams, o atsiradus laisvai darbo vietai dažnai priimami dirbti mokytojai jau dirbantys kitoje mokykloje, todėl jie gali skirti mažiau laiko dalyvavimui mokyklos bendruomenės veiklose (per 3 metus padaugėjo 2 proc. ir 2016 m. buvo 18 proc.).
90. Siekiant optimizuoti mokytojų skaičių ir atlaisvinti darbo vietas jauniems specialistams, per dvejus metus (2015–2016 m.) iš valstybės biudžeto buvo skirta 4,9 mln. Eur pensinio amžiaus mokytojų išiešinėjimui išmokoms⁶⁴ (per 3 metus sumažėjo 1 proc. ir 2016 m. jų dirbo 6,2 proc.). Direktorai deklaruoja, kad skatina pasitraukti pensinio amžiaus mokytojus, tačiau nėra linkę jų atleisti, nes darbo kokybė tenkina, pageidaujančių ateiti į jų vietas nieiško, kartais ir patys mokytojai nenori išeiti. Nustatėme atvejų, kai mokyklos vėl priėmė į darbą mokytojus, kurie buvo išėję į pensiją, nes pageidaujančių įsidarbinti daugiau nebuvo.
91. Neskatinant jaunų ir gabių asmenų rinktis pedagogo profesiją ir darbą mokykloje, į pensiją išeinančių mokytojų gali nebūti kam pakeisti. Estija nukreipė lėšas jaunų mokytojų pritraukimui (žr. pavyzdį).

Estijos jaunų mokytojų pritraukimo priemonės pavyzdys

2008 m. studijas baigusiems ar studijuojantiems mokytojams, kurie pasirinko darbą ne Talino ir Tartu miestuose, mokama 12 783 Eur parama per trejus metus⁶⁵. Pagrindinis reikalavimas – pasirinktoje mokykloje išdirbti 5 metus. 2015 m. tyrimas parodė⁶⁶, kad 54 proc. jaunų mokytojų ši priemonė buvo svarbi, o 14 proc. iš jų buvo pagrindinė, kodėl jie atėjo dirbti į mokyklas. Penkių metų įsipareigojimas neleido mesti darbo mokykloje, padėjo įsitvirtinti.

92. Vienintelė iniciatyva Lietuvoje skatinanti jaunus žmones rinktis pedagogo profesiją yra privačiomis lėšomis remiama programa „Renkuosi mokytis“. Nuo programos pradžios buvo parengta apie 100 mokytojų. Jaunų žmonių susidomėjimas didelis, mokyklų – kuklesnis (2016 m. iš 59 mokyklų atrinkta 12, iš 229 jaunų asmenų – 14), tačiau finansinių galimybių patenkinti visų poreikio programa neturi. Apklausti mokyklų vadovai šią programą nurodo kaip pagrindinę galimybę į mokyklą pasikviesti jauną specialistą, nes ne visi aukštųjų mokyklų parengti studentai ketina dirbti mokyklose (sieki tik aukštojo mokslo diplomą). Šio projekto dalyvių motyvacija yra aukšta, tačiau ne visi lieka mokykloje. Mūsų atlikta apklausa parodė, kad pagrindinės priežastys, lėmusios projekte dalyvavusių asmenų pasitraukimą iš mokyklų, yra nemotyvuojantis darbo užmokestis ir nesutarimai su mokyklos bendruomene diegiant pokyčius (žr. 9 priedą).
93. Valstybės kontrolės apklausoje dalyvavę jauni mokytojai nurodė, kad jų darbo krūvis ir atlyginimas yra mažas, todėl trečdalis jų dirba kitose mokyklose arba net nepedagoginį darbą. Nustatėme, kad studijas baigę motyvuoti jauni mokytojai pakankamai greitai (per mėnesį nuo studijų baigimo ar

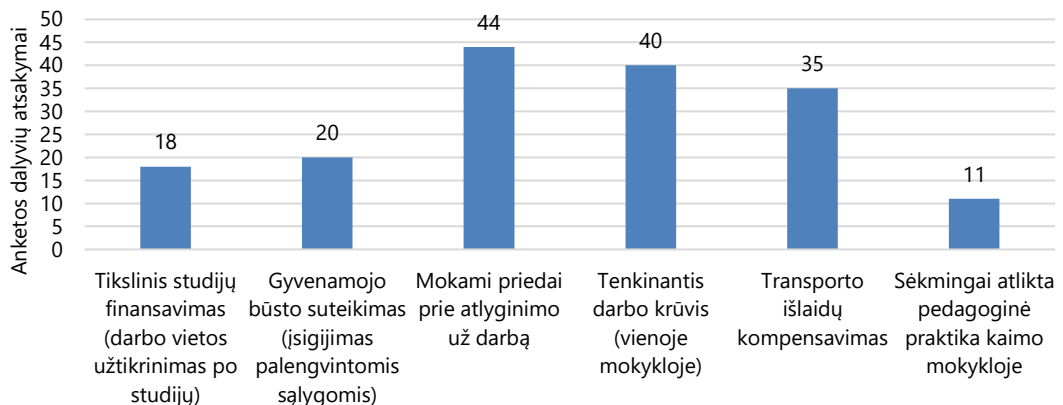
⁶⁴ Savivaldybės į biudžetą grąžino dalį nepanaudotų lėšų: 2015 m. – 112 tūkst. Eur, 2016 m. – 476,4 tūkst. Eur.

⁶⁵ Prieiga per internetą: https://webgate.ec.europa.eu/fpfs/mwikis/eurydice/images/2/22/Teacher_salaries.pdf; <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/531082017003/consolide>.

⁶⁶ Prieiga per internetą: https://dSPACE.ut.ee/bitstream/handle/10062/51202/opetaja_lahtetoetus_moju.pdf?sequence=5&isAllowed=y.

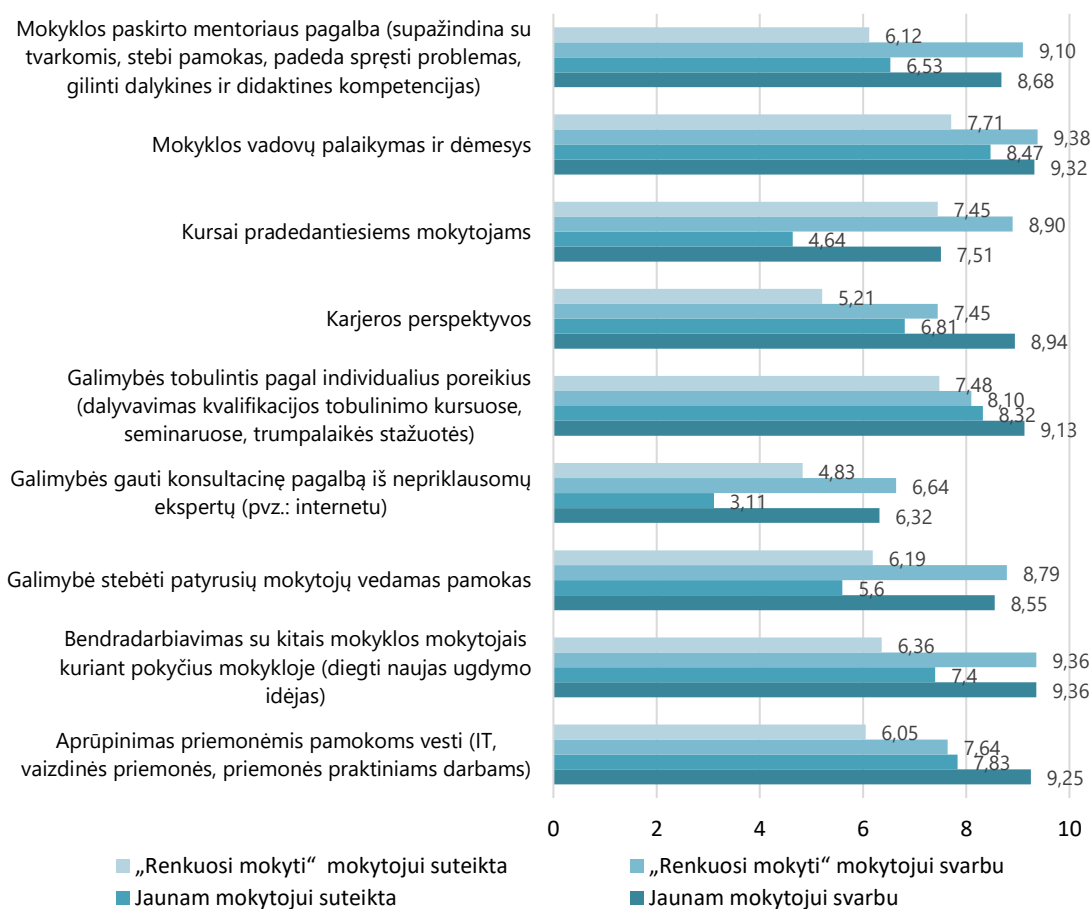
studijų metais) įsidarbina mokyklose, mokyklą dažniausiai pasirenka pagal darbo skelbimą ir gyvenamąją vietą. Į mokyklas ateitų dirbti daugiau jaunų žmonių, jeigu būtų mokamas didesnis atlyginimas, mokyklos bendruomenė juos palaikytų, būtų sukurtos karjeros galimybės ir atkurtas mokytojų profesijos prestižas. Darbą kaimo vietovėje, kur jaunų mokytojų skaičius sparčiausiai mažėja, jie apsvarstytų pasirinkti tuo atveju, jeigu būtų mokamas priedas prie atlyginimo arba užtikrintas darbo krūvis vienoje mokykloje (žr. 14 pav.).

14 pav. Jaunų mokytojų nuomonė, kas padėtų pritraukti daugiau pedagogų į kaimo mokyklas (95 respondentai)

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal anketos duomenis

94. Studijas baigę jauni mokytojai ateina dirbti į mokyklas neturėdami praktinių įgūdžių, todėl mokyklos bendruomenės (vadovų, mokytojų mentorių ir kolegų) pagalba yra labai svarbi padedant integruotis ir tobulėti. Atsižvelgiant į tai, kad šalyje egzistuoja skirtingo lygio mokyklos, suteikta pagalba ir palaikymas priklauso nuo paskirto mentoriaus ir bendruomenės (žr. 15 pav.).

15 pav. Kas svarbu jaunam mokytojui pradėdant darbą mokykloje ir kas jiems buvo mokykloje suteikta

0 – nesvarbu/nesuteikta, 10 – svarbu/suteikta

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal anketos duomenis

95. Apklausa parodė, kad jaunus mokytojus ne visada tenkina mokyklos paskirto mentoriaus pagalba, nesudaromos sąlygos stebėti patyrusių mokytojų vedamų pamokų ir mažai bendradarbiaujama kuriant pokyčius, nors respondentų nuomone tai vieni svarbiausių jauniems mokytojams elementų. Pirmaisiais darbo metais svarbi ir išorės pagalba, pvz.: mentorystės programa ar jaunųjų pedagogų kursai. Nustatyta, kad tik 30 proc. (15 iš 50) audituotų mokyklų, ėmėsi iniciatyvos kurti besimokančios bendruomenės santykius, siekiant gerinti pamokos kokybę.

Mokytojų nuomone, kad mokyklose dirbtų nuolat tobulėjantys ir rezultatyviai dirbantys pedagogai, reikia suteikti visapusę pagalbą, stiprinti kolektyvo bendruomeniškumą, didinti savarankiškumą ir pasitikėjimą mokytojo veikla, mokant konkurencingą atlyginimą (žr. pavyzdį).

Pokyčių audito metu pavyzdys

2017 m. rugsėjį ministerija patvirtino Pedagogų rengimo modelį⁶⁷: numatė pedagogų poreikio planavimą, kandidatų atrankos į pedagogines studijas stiprinimą, pedagogų rengimo būdų įvairovę, profesinio augimo formas. Atsižvelgiant į EBPO ekspertų rekomendacijas, numatytos vienu metu profesinės stažuotės asmenims, baigusiems studijas ir pradėjusiems profesinę veiklą, kurią organizuoja švietimo įstaiga, ją metodiškai koordinuoja aukštoji mokykla.

96. Siekiant švietime pradėtų darbų nuoseklaus įgyvendinimo ir darbų tęstinumo reikia, kad Pedagogų rengimo modelyje numatytos veiklos būtų įgyvendintos užtikrinant finansavimą valstybės biudžeto

67 LR švietimo ir mokslo ministro 2017-09-14 įsakymas Nr. V-683.

lėšomis. Profesinės stažuotės asmenims baigusiems studijas numatytos finansuoti iš dalies ES struktūrinių fondų lėšomis. Ankstesnių auditų patirtis rodo, kad šioms lėšoms pasibaigus, baigiasi ir geros naujoviškos veiklos švietime. Reikia užtikrinti veiklų tęstinumą ir projektui pasibaigus, o tai galima padaryti numačius lėšas iš valstybės biudžeto.

3. MOKYKLOS IR JŲ STEIGĖJAI NESUPRANTA MOKINIO UGDYMO(-SI) POREIKIŲ SVARBOS IR NETURI IŠTEKLIŲ JIEMS UŽTIKRINTI

97. Skiriasi mokinių patirtis, motyvacija, mokymosi stilius ir tempas, talentai ir pan., o ugdymo procesas yra atviras skirtingam žinojimui. Taigi, mokykla privalo sudaryti sąlygas kiekvienam mokiniui mokytis pagal jo gebėjimus ir kompetencijas⁶⁸. Individualaus ugdymo pagal poreikius svarbą pabrėžia strateginiai dokumentai – Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“⁶⁹, Valstybės švietimo 2013–2022 metų strategija⁷⁰, Geros mokyklos koncepcija⁷¹. Ugdymas pagal individualius mokinių poreikius sudarytų galimybes ne tik įgyti pagrindinių žinių, bet ir geresnes sąlygas siekti aukštesnių gebėjimų, mažintų socialinę atskirtį, kuri neigiamai veikia bendrus mokinių pasiekimus, didina ankstyvą mokinių pasitraukimą iš ugdymo proceso.
98. Internetu apklausėme 1068 tėvus iš visos Lietuvos (žr. 2 priedas). 34 proc. tėvų, turinčių mokyklinio amžiaus vaikų, atsakė, kad naudojasi korepetitorių paslaugomis. Iš jų net 28 proc. nurodė, kad mokykloje nepakankamai aiškiai išdėstomas dalykas. 25 proc. korepetitorius samdė pradinių klasių mokiniams. Tai rodo, kad mokyklos neužtikrina ugdymo kiekvienam mokiniui pagal jo poreikius.
99. Vertinome:
- ar mokyklose yra nustatomi visų mokinių ugdymo(-si) poreikiai,
 - ar sudaromi mokiniams individualūs ugdymosi planai ir ar jie vykdomi,
 - ar mokyklose yra vertinama mokinių individuali pažanga;
 - ar savivaldybės (mokyklų steigėjai) imasi priemonių užtikrinti ugdymą pagal mokinių poreikius,
 - ar į procesą įtraukiami mokiniai ir tėvai.
100. Siekdami surinkti audito įrodymų, lankėmės 15-oje savivaldybių ir 53-ijose mokyklose (išsamesnę informaciją rinkome 11-oje savivaldybių ir 41-oje mokykloje).

3.1. Ugdymo(-si) poreikiai nustatomi ir individualūs mokinių ugdymo planai sudaromi ne visiems mokiniams

Švietimo įstatyme⁷² nurodyta, kad konkretus ugdymo turinys kuriamas atsižvelgiant į įvairius veiksnius, tarp kurių yra ir mokinių ugdymo(-si) poreikiai. Taip pat kalbama apie mokytojo prievolę ugdyti mokinius remiantis jų gebėjimais, polinkiais bei informuoti tėvus apie vaiko ugdymo(-si) poreikius. Siekiant tai įgyvendinti, turėtų būti nustatomi visų mokinių šie poreikiai. Vertindami

⁶⁸ LR švietimo ir mokslo ministro 2015-05-06 įsakymas Nr. V-457 „Dėl 2015–2016 ir 2016–2017 m. pagrindinio ir vidurinio ugdymo programų bendrųjų ugdymo planų patvirtinimo“, 40 p.

⁶⁹ LR Seimo 2012-05-15 nutarimas Nr. XI-2015.

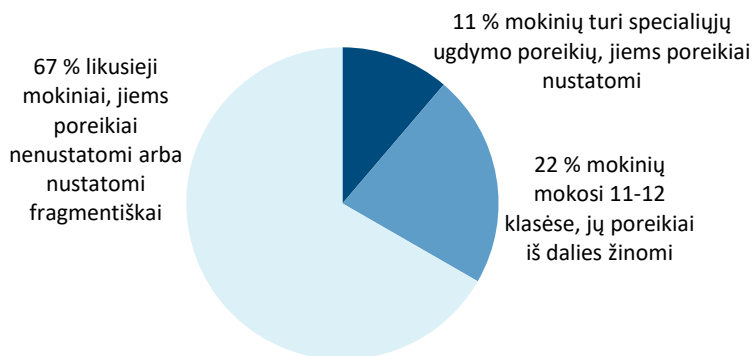
⁷⁰ LR Seimo 2013-12-23 nutarimas Nr. XII-745.

⁷¹ LR švietimo ir mokslo ministro 2015-12-21 įsakymas Nr. V-1308.

⁷² LR švietimo įstatymas, 1991-06-25, Nr. I-1489 (2011-03-17 Nr. XI-1281 redakcija), 4 str. 2 d. ir 49 str. 2 d. 5 p.

poreikių nustatymą mokinius suskirstėme į turinčius specialiųjų ugdymo poreikių, besimokančius pagal vidurinio ugdymo programą (11 ir 12 klasėse) ir likusius (žr. 16 pav.).

16 pav. Mokinių pasiskirstymas pagal poreikių nustatymą 53-ijose mokyklose 2016–2017 m. m.

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal ITC duomenis apie audituotas mokyklas

101. Svarbu atpažinti specialiuosius ugdymosi poreikius. Švietimo ir mokslo ministro įsakymu⁷³ nurodyta, kaip jie turėtų būti nustatomi. Jų gali atsirasti dėl išskirtinių asmens gabumų, įgimtų ar įgytų sutrikimų, nepalankių aplinkos veiksnių⁷⁴ (žr. pavyzdį).

Mokinių, turinčių specialiųjų ugdymo poreikių, grupių pavyzdys

Mokiniai, turintys negalių	Mokiniai, turintys sutrikimų	Mokiniai, turintys mokymosi sunkumų
Turintys intelekto, regos, klausos, judesio, padėties, neurologinių sutrikimų, turintys raidos sutrikimų (pvz., autizmą), kompleksinę negalią ir pan.	Turintys mokymosi sutrikimų (skaitymo, rašymo), elgesio, emocijų, kalbėjimo ir kalbos (pvz., balso, fonetinių sutrikimų) ir pan.	Besimokantys ne gimtąja kalba arba gyvenantys kitoje kultūrinėje / kalbinėje aplinkoje, turintys sveikatos problemų, patiriantys nepalankių aplinkos veiksnių įtaką, emocinę krizę, nerealizuojantys ypatingų gabumų.

Specialieji ugdymosi poreikiai gali būti skirstomi į nedidelius, vidutinius, didelius ir labai didelius.

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal aprašą⁷⁵ ir Švietimo įstatymą

102. Tarptautinis penkiolikmečių mokymosi tyrimas⁷⁶ rodo, kad mokinių iš žemo socialinio, ekonominio ir kultūrinio statuso šeimų pasiekimai Lietuvoje yra prastesni nei jų bendraamžių iš aukšto socialinio, ekonominio ir kultūrinio statuso šeimų. Tai ypač būdinga rajonų mokykloms (išskyrus rajonų centrų mokyklas). Tokie vaikai turi mokymosi sunkumų, nes praleidžia pamokas, neatlieka namų darbų dėl skurdžios šeimos padėties (tėvai bedarbiai, per mažos gyvenamosios patalpos, nėra kur ruošti pamokų) ar šeimos priskyrimo socialinės rizikos grupei. Todėl ypatingai svarbu identifikuoti šių vaikų specialiuosius ugdymo poreikius. Specialieji ugdymo poreikiai dėl nepalankių aplinkos veiksnių 2016–2017 m. m. Lietuvoje buvo nustatyti 0,02 proc. šalies mokinių ir 0,04 proc. audituotų mokyklų mokinių. Gali būti, kad nustatomi ne visų mokinių, patiriančių nepalankių aplinkos veiksnių įtaką ir todėl turinčių specialiųjų ugdymo poreikių, specialieji poreikiai, nes vien socialinės rizikos šeimose auga apie 4,4 proc. šalies mokinių (kaimo mokyklose – 9,5 proc.) ir 4,5 proc. audituotų mokyklų mokinių. Nuomonei, kad mokyklose nepakankamai dėmesio skiriama nepalankios soc.,

⁷³ Mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, ugdymo organizavimo tvarkos aprašas, patvirtintas LR švietimo ir mokslo ministro 2011-09-30 įsakymu Nr. V-1795.

⁷⁴ LR švietimo įstatymas, 1991-06-25 Nr. I-1489 (2016-04-07 Nr. XII-2290 redakcija), 2 str. 26 d.

⁷⁵ LR švietimo ir mokslo ministro, LR sveikatos apsaugos ministro ir LR socialinės apsaugos ir darbo ministro 2011-07-13 įsakymas Nr. V-1265/V-685/A1-317 „Dėl mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, grupių nustatymo ir jų specialiųjų ugdymosi poreikių skirstymo į lygius tvarkos aprašo patvirtinimo“.

⁷⁶ OECD PISA 2015 ataskaita. Prieiga per internetą: http://www.nec.lt/failai/6566_OECD_PISA2015_Ataskaita.pdf.

ekonominės ir kultūrinės aplinkos įtakai šalinti pritaria Specialiosios pedagogikos ir psichologijos centro specialistai. Šių vaikų pasiekimai negerėja, soc. atskirtis nemažėja, o tai veikia visos šalies mokinių pasiekimus.

103. Estijos penkiolikmečių PISA tyrimo⁷⁷ rezultatai parodė, kad 2015 m. Estija pakilo iš 13 vietos⁷⁸ 2009 metai į 3-ią vietą⁷⁹ 2015 metais, be to, socialinė, ekonominė ir kultūrinė aplinka neturėjo poveikio Estijos penkiolikmečių pasiekimams. Estijos sėkmės pavyzdys rodo, kad minėtos aplinkos įtaką galima neutralizuoti, jeigu imamasi kryptingų veiksmų (žr. pavyzdį).

Veiksnių, padėjusių sumažinti socialinės, ekonominės ir kultūrinės aplinkos neigiamą poveikį mokinių pasiekimams Estijoje, pavyzdys

- Švietimo pagalbos specialistų paslaugos teikiamos kiekvienam mokiniui pagal jo individualius poreikius. Kaimo mokyklos tokiomis paslaugomis naudojasi dažniau nei miesto mokyklos. Taip mažinama nelygybė, kylanti dėl gyvenamos vietos⁸⁰.
- Skaitmeninių priemonių ir internetinių mokymosi metodų pritaikymas, padedantis mokytojams priartėti prie kiekvieno mokinio individualių poreikių ir įgūdžių. Mokyklose remiamas informacinių ir ryšių technologijų infrastruktūros kūrimas bei mokyklų (kai kuriais atvejais ir mokinių) aprūpinimas skaitmeninėmis priemonėmis.

104. Vertindami, ar žinomi pagal vidurinio ugdymo programą besimokančių 11–12-okų ugdymosi poreikiai, nustatėme, kad mokyklos žinojo, kokius dalykus nori mokytis mokiniai, nes kai kuriuos dalykus mokiniai renkasi patys. Tačiau didžiosios mokinių dalies individualūs ugdymo(-si) poreikiai nenustatomi arba nustatomi fragmentiškai. Nežinant ir (ar) nesuprantant mokinių poreikių, sunku padėti mokiniui mokytis jam naudingiausiu būdu.

105. Tik 2 mokyklos (iš 41 audituotos) turėjo raštiškus ugdymo poreikių atpažinimo tvarkos aprašus. Kitos mokyklos teigė juos nustatančios ugdymo proceso metu arba sužinančios iš mokinio bylų, tėvų ar pagalbos specialistų. Tokių tvarkų turėti neprivaloma, bet mokyklų vadovai ir mokytojai pageidautų priemonių, metodikų, gairių, kurios padėtų atpažinti mokinių poreikius. Ypač naudingos būtų rekomendacijos dėl mokinių, patiriančių nepalankių aplinkos veiksnių įtaką, poreikių atpažinimo, kad tai galima būtų laiku nustatyti ir imtis priemonių padėti vaikui.

106. Gimnazijos, kurios pagal nusistatytas rašytines ar nerašytines tvarkas ar metodus stengiasi atpažinti ir nustatyti ne tik 11–12 klasių ar specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių mokinių poreikius, pasižymėjo gerais mokinių pasiekimais⁸¹ arba jie audituojamu laikotarpiu gerėjo (žr. pavyzdį).

Mokinių ugdymo poreikių nustatymo gerosios praktikos pavyzdys

- vadovybė, siekdama išsiaiškinti būsimų mokinių poreikius, kalbasi su kiekvienu ateinančiu į gimnaziją mokiniu ir jo tėvais individualiai; įvairius tyrimus atlieka soc. ir spec. pedagogė;
- gimnazijos bendradarbiauja su progimnazijomis, renka informaciją apie atvykstančių mokinių poreikius;
- organizuojamos adaptacinės vienos dienos stovyklos, kur dalyvauja nauji mokiniai, klasių vadovai, soc. pedagogai, vadovybė;
- kelis kartus per metus mokiniai pildo lūkesčių anketas, vadovybė jas analizuoja, aptaria;

⁷⁷ OECD PISA 2015 ataskaita. Prieiga per internetą: http://www.nec.lt/failai/6566_OECD_PISA2015_Ataskaita.pdf.

⁷⁸ Prieiga per internetą: <http://www.oecd.org/pisa/pisaproducts/46619703.pdf> [žiūrėta 2017-10-20].

⁷⁹ Prieiga per internetą: https://www.hm.ee/sites/default/files/pisa_2016_booklet_eng.pdf.

⁸⁰ Prieiga per internetą: <http://www.oecd.org/pisa/PISA-2015-estonia.pdf> [žiūrėta 2017-10-20].

⁸¹ Pasiekimus vertinome pagal vidutinį valstybinių brandos egzaminų balą.

- pagalbą mokiniui teikiantys specialistai atlieka tyrimus, parengia ir pateikia mokytojams apibendrintus duomenis apie kiekvienos klasės mokinių mokymosi galimybes, poreikius, polinkius ir pateikia metodines rekomendacijas;
- analizuojami nacionalinių mokinių pasiekimų tyrimų rezultatai.

Savivaldybės kaip savininko teises ir pareigas įgyvendinančios institucijos turi organizuoti ir koordinuoti švietimo pagalbos teikimą mokiniui⁸². Apklausėme 11 savivaldybių, ar turi duomenų apie specialiųjų ugdymo poreikių turinčius mokinius, gabius vaikus, mokinius, kurie turi mokymosi sunkumų, ir kt. Nustatėme, kad visos jos turi duomenų apie specialiųjų ugdymo poreikių turinčius mokinius. 62 proc. audituotų savivaldybių nurodė, kad neturi informacijos apie kitų mokinių poreikius. Taigi, mokyklos ir jų steigėjai nenustato arba nemoka nustatyti visų mokinių individualių ugdymosi poreikių, todėl neužtikrinamas ugdymas kiekvienam pagal poreikius.

107. 2016–2018 m. Specialiosios pedagogikos ir psichologijos centras vykdo ES lėšomis finansuojamą projektą „Mokinių akademinį gebėjimų atpažinimo ir jų ugdymo kokybės plėtra“, kurio tikslas – plėtoti mokinių gebėjimų atpažinimą ir jų vystymą įgalinant ir motyvuojant mokytojus, psichologus atpažinti mokinių gebėjimus ir atpažinus juos tinkamai ugdyti. Šiuo metu projekte kaip partneriai dalyvauja 30 mokyklų. Projektas orientuotas tik į gabių mokinių poreikių atpažinimą ir ugdymą (projekto autoriai numato, kad tokių mokinių bus apie 25 proc.), o didžioji dauguma vaikų, nuo kurių labiausiai priklauso Lietuvos mokinių pasiekimai, ugdymo poreikiai gali būti neįvertinti.
108. Vien tik poreikių nustatymo neužtenka, reikia suplanuoti, kaip jie bus tenkinami, pvz., reikia sudaryti individualaus ugdymo planus. Ministro įsakymu⁸³ nustatyta, kokiais atvejais juos sudaryti privaloma: besimokantiems pagal vidurinio ugdymo programą (11–12 kl.), mokomiems namuose, turintiems specialiųjų ugdymo poreikių, jei poreikių negali tenkinti bendrasis mokyklos ar klasės ugdymo planas.
109. 53-ijose mokyklose peržiūrėjome 116 individualių ugdymo planų ir nustatėme, kad visais privalomais atvejais jie buvo sudaryti. Kitų mokinių grupių (siekiančių pagerinti pasiekimus, turinčių laikinų mokymosi sunkumų, itin sėkmingai besimokančių ir pan.) individualių ugdymo planų mokyklos dažniausiai nesudarydavo arba sudarydavo fragmentiškai, pvz., tik siekiančių geresnių rezultatų arba tik socialinės rizikos vaikų ir turinčių mokymosi sunkumų ar pan.
110. Kadangi nėra patvirtintos vienos formos, mokyklos individualius ugdymo planus supranta skirtingai: vienos kaip privalomus 11–12 kl. mokiniams (jų forma visose mokyklose panaši – nurodyti dalykai, kurių mokomasi, koku kursu, pamokų skaičius), kitos – kaip pažangos stebėsenos formas; vienose juos pildo mokinys ir mokytojas, kitose – tik soc. pedagogas, kartais įtraukiami tėvai ir pan. (žr. pavyzdį).

Individualių ugdymo planų įvairovės mokyklose pavyzdžiai

- 2 gimnazijos rengia visų 9–10 kl. mokinių IUP dėl galimybės jiems rinktis tam tikras mokymosi pakraipas (gamtos mokslų, humanitarinės, socialinės krypties ir pan.);
- 1 gimnazija rengia visų 9 kl. mokinių IUP atsižvelgdama į pagrindinio ugdymo pasiekimų patikrinimo rezultatus (užsienio kalbos ir standartizuoti testai), planuose nurodomi uždaviniai, mokymosi būdai jiems pasiekti, vertinimai ir pan.;
- 12 mokyklų⁸⁴ (iš 17 turinčių imigrantų) rengia imigrantų IUP, kitos – tiesiog skiria konsultacijas be planų;

⁸² LR švietimo įstatymas, 1991-06-25 Nr. I-1489 (2016-10-18 Nr. XII-2685 redakcija) 58 str. 2 d. 3 p.

⁸³ LR švietimo ir mokslo ministro 2015-05-06 įsakymas Nr. V-457 „Dėl 2015–2016 ir 2016–2017 m. m. pagrindinio ir vidurinio ugdymo programų bendrieji ugdymo planų patvirtinimo“.

⁸⁴ 4 gimnazijos (iš jų 3 ilgosios), 3 progimnazijos, 4 pagrindinės mokyklos, 1 pradinė mokykla

- 10 mokyklų⁸⁵ pateikė pavyzdžius IUP, rengiamų laikinų mokymosi sunkumų turintiems mokiniams (dėl ligos, grįžusiems iš sanatorijos, pan.);
- 4 nurodo⁸⁶, jog sudaro itin sėkmingai besimokančių IUP, tačiau pavyzdį pateikė tik viena;
- 11 (iš 27) mokyklų⁸⁷, turinčių socialinės rizikos mokinių, teigia IUP sudarančios, nors pavyzdžių pateikė mažiau nei pusė;
- 3 mokyklos⁸⁸ pateikė mokinių, siekiančių pagerinti pasiekimus, IUP pavyzdžius.

111. Tik 15 proc. audituotų mokyklų⁸⁹ (6 iš 41) teigė, kad, siekiant ugdymo pagal poreikius, individualius ugdymo planus reikėtų rengti kiekvienam mokiniui. Jų manymu, tokiame mokinio plane galėtų būti nurodomos pamokos, konsultacijos, skirta mokymosi pagalba (jos teikimo strategija), su ugdymo turiniu susietos neformaliojo švietimo programos (akademijos) projektai, socialinė veikla, tėvų ir mokinio indėlis ir kt. Jos atkreipė dėmesį, kad, atsižvelgiant į finansines galimybes ir specialistų krūvius, be papildomų išteklių to įgyvendinti nėra galimybių. Kitos mokyklos laikėsi nuomonės, kad šie planai kiekvienam mokiniui apskritai nereikalingi.
112. Nustatant tik kai kurių mokinių grupių (turinčių spec. ugdymo poreikių ir 11–12 kl.) ugdymosi poreikius ir sudarant individualius ugdymo planus, didžioji mokinių dalis (67 proc. audituotose mokyklose) praranda galimybę į ugdymą, kuris geriausiai atitiktų jų poreikius ir padėtų pasiekti geresnių ugdymosi rezultatų.

3.2. Mokinių ugdymo pagal poreikius užtikrinimas priklauso nuo mokyklos dydžio (turimų išteklių)

113. Nustačius ir suplanavus mokinių ugdymo poreikius, reikia užtikrinti sklandų ugdymo pagal nustatytus poreikius vykdymą. Tam yra svarbūs ištekliai (finansiniai, žmogiškieji), tinkamas ugdymo pagal poreikius supratimas, esant reikalui – laiku teikiama steigėjų pagalba.
114. Gimnazistai 11 ir 12 klasėje turi mokytis pagal individualius ugdymosi planus⁹⁰, kuriuos sudaro atsižvelgiant į savo poreikius, o mokykla modeliuoja jiems kokybišką vidurinio ugdymo programos įgyvendinimą. Aplanėme 20 miestų ir rajonų gimnazijų, kuriose mokosi nuo 200 iki 1400 mokinių. Apklausėme 879-is miestų ir rajonų gimnazijų vienuoliktokus apie jų galimybes mokytis norimų dalykų. 14 proc. apklaustųjų nurodė, jog jiems nesudaromos galimybės mokytis visų pageidautų dalykų. 75 proc. gimnazijų vadovų pripažino, kad ne visiems 11–12 kl. moksleiviams gali sudaryti sąlygas mokytis tam tikrų pageidaujimų dalykų, nes nesudaroma minimalios mokinių grupės. Ši problema aktualesnė mažesnėse rajonų ilgosiose gimnazijose, kuriose yra po vieną 11 ir 12 kl. komplektą. Jos kartais negali užtikrinti net tam tikrų bendrojo lavinimo branduolio – gamtamokslinio ar socialinio ugdymo – dalykų pamokų, o miesto gimnazijos, kur yra po kelias 11-as ir 12-as klases, dažniausiai negali užtikrinti tik meninio ugdymo (dailė, muzika), kūno kultūros ar pasirenkamųjų dalykų.
115. Ugdymas pagal poreikius užtikrinamas, kai mokinys gauna reikalingą pagalbą. Bendruosiuose ugdymo planuose⁹¹ numatyta, kada pagalbą teikti būtina: kai mokinio pasiekimų lygis žemesnis, nei numatyta

⁸⁵ 5 ilgosios gimnazijos, 2 progimnazijos, 3 pagrindinės mokyklos

⁸⁶ 3 gimnazijos, 1 pagrindinė mokykla

⁸⁷ 7 gimnazijos (iš jų 3 ilgosios), 1 progimnazija, 3 pagrindinės mokyklos

⁸⁸ 2 gimnazijos, 1 pagrindinė mokykla

⁸⁹ 4 gimnazijos (iš jų 3 ilgosios), 1 progimnazija, 1 pagrindinė mokykla

⁹⁰ LR švietimo ir mokslo ministro 2015-05-06 įsakymas Nr. V-457 „Dėl 2015–2016 ir 2016–2017 mokslo metų pagrindinio ir vidurinio ugdymo programų bendrųjų ugdymo planų patvirtinimo“, 134 p.

⁹¹ Ten pat.

pagrindinio ugdymo bendrosiose programose, ir mokinys nedaro pažangos; kai kontrolinis darbas įvertinamas nepatenkinamai; kai mokinys dėl ligos ar kitų priežasčių praleido dalį pamokų ir pan.

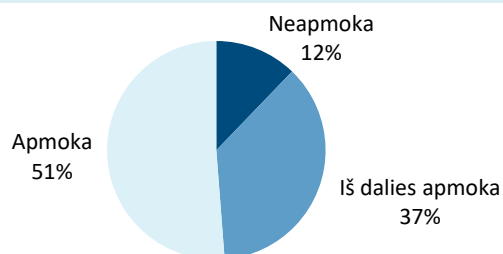
116. Labiausiai paplitusi pagalbos forma pagal poreikius yra konsultacijos grupėse arba individualiai. 41-oje mokykloje analizavome, kaip organizuojamos konsultacijos ir užtikrinamas jų lankymas. Apklausėme 663-is aštuntokus ir 879-is vienuoliktokus:

- apie trečdalis aštuntokų ir apie ketvirtis vienuoliktokų mano, kad jiems neskiriamos dalykų, kurių jie mokosi, konsultacijos;
- apie trečdalis galvoja, kad mokykla nesudaro galimybių lankyti visų konsultacijų;
- apie 40 proc. mokinių, kuriems skirtos konsultacijos, prisipažįsta jų nelankantys.

Mokyklos tikslų duomenų apie konsultacijų lankymą nepateikė, nes dažniausiai nefiksuoja, kam konsultacijos skiriamos.

117. Vienos mokyklos už teikiamas konsultacijas mokytojams moka atlygį, kitos arba moka tik už dalį konsultacijų, arba visiškai nemoka, o mokytojai konsultacijas teikia savanoriškai (žr. 17 pav.).

17 pav. 41-os audituotos mokyklos apmokėjimas už konsultacijas

Šaltinis – Valstybės kontrolė

Daugiausia problemų dėl apmokėjimo už konsultacijas kyla mažesnėms mokykloms. Mokyklų vadovai nurodė, kad konsultacijos geriau lankomos mokyklose, kuriose už jas mokytojams atlyginama. Mažesnės mokyklos, kurių vadovai ir mokytojai teigia gerai pažįstantys kiekvieną mokinį, konsultacijų lankomumą užtikrina sunkiau (žr. pavyzdį).

Pavyzdžiai, kaip mokyklos užtikrina konsultacijų lankymą

- konsultacijas skiria per elektroninį dienyną, nurodo temą;
- lankomumą konsultacijose stebi dalyko mokytojai, klasės auklėtojai, sudaromi individualių konsultacijų sąrašai, TAMO dienyne nurodoma informacija apie konsultacijų lankomumą;
- Kaišiadorių Algirdo Brazausko gimnazijoje organizuojamos ilgalaikės grupinės konsultacijos pagal pasirinktą individualų ugdymo planą I-II gimnazijos klasių mokiniams, jų tvarkaraščiai paskelbti mokyklos tinklalapyje. Organizuojamos epizodinės (trumpalaikės) konsultacijos, jas lanko mokiniai pagal poreikius ir mokytojų rekomendacijas. Jų laiką dalyko mokytojas suderina su klasių, kuriose veda pamokas, mokiniais, konsultacijų tvarkaraštis skelbiamas mokyklos tinklalapyje. Prireikus apie konsultacijos tikslingumą klasių vadovai ar kuratoriai informuoja mokinių tėvus. Mokykla turi pasitvirtinusi Konsultacijų organizavimo ir vykdymo tvarkos aprašą. Mokytojams už konsultacijas mokama, jei mokiniai konsultacijų nelanko, jos nutraukiamos.

118. Ugdymui pagal poreikius reikalingi švietimo pagalbos specialistai – psichologai, socialiniai ir specialieji pedagogai, logopedai, tiflopedagogai ir kt., kurie dirbtų ir su turinčiais specialiujų ugdymo poreikių, ir su jų neturinčiais. Kadangi Valstybės kontrolė 2016 m. atliko auditą⁹² „Ar ankstyvosios

⁹² Valstybinio audito ataskaita „Ar ankstyvosios reabilitacijos paslaugos ir įtraukusis ugdymas atitinka neįgalių vaikų poreikius ir užtikrina jų socialinę integraciją“, 2016-12-08 Nr. VA-P-10-4-27.

reabilitacijos paslaugos ir įtraukusis ugdymas atitinka neįgalių vaikų poreikius ir užtikrina jų socialinę integraciją“ ir nustatė, kad trūksta specialistų, todėl vertinome, kaip mokyklų aprūpinimo specialistais, ten kur jų trūksta, problemą sprendžia mokyklos ir savivaldybės (žr. pavyzdį).

Sėkmingi mokyklų ar savivaldybių sprendimai dėl švietimo pagalbos specialistų trūkumo

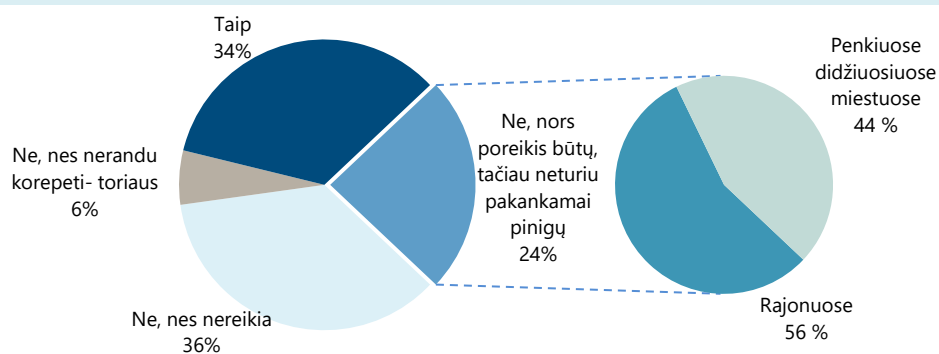
- Rajono centro gimnazija psichologo paslaugas pirkė viešųjų pirkimų būdu. Mokiniai pas atvykstantį iš kito rajono psichologą ėjo drąsiau.
- Rajono mokykla specialistų paslaugoms įsigyti pasinaudojo projektų lėšomis.
- Rajono savivaldybei pertvarkius tinklą, atsirado galimybė gimnazijose skirti etatą arba pridėti 0,5 etato pagalbos mokiniui specialistams.

119. Mažuose miesteliuose ir kaimuose, kur visi vieni kitus pažįsta, mokiniai ir jų tėvai nenori eiti pas psichologą, nes baiminasi, kad iš jų bus tyčiojama ir pan. Viešųjų pirkimų būdu įsigijus paslaugas mokiniai labiau linkę lankytis pas specialistus. Todėl ypač svarbu dalintis gerąja patirtimi kaip galima užtikrinti švietimo pagalbos prieinamumą.

3.3. Neužtikrinant ugdymo pagal poreikius, mokiniai naudojami korepetitorių paslaugomis

120. Lietuvoje paplitęs naudojimas korepetitorių paslaugomis. Mokslo ir studijų analizės ir stebėsenos centras 2014 m. atlikęs baigiamųjų klasių mokinių apklausą⁹³ nustatė, kad 36 proc. jų turi bent vieną korepetitorius. Atlikome šalies tėvų apklausą⁹⁴, kurioje dalyvavo 1068 respondentai. Apie 34 proc. tėvų, turinčių mokyklinio amžiaus vaikus, nurodė besinaudojantys korepetitorių paslaugomis. Didžiuosiuose miestuose⁹⁵ šis reiškinys dažnesnis – korepetitorius turi daugiau nei 40 proc. mokinių. Kituose šalies rajonuose bei rajonų centruose – apie 27 proc. Beveik ketvirtis (24 proc.) tėvų pripažino, kad korepetitorių poreikis būtų, bet tam trūksta lėšų. Dažniausiai lėšų trūkumu skundžiasi rajonų gyventojai (žr. 18 pav.).

18 pav. Ar naudojate korepetitorių paslaugomis?

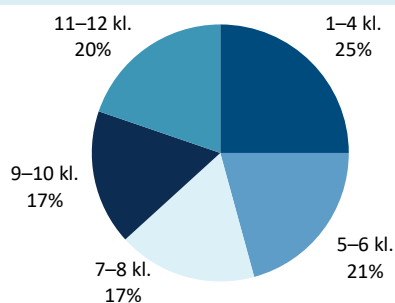
Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal apklausos duomenis

121. Populiariausi yra matematikos, lietuvių ir anglų kalbų korepetitoriai. Korepetitoriais naudojami visų klasių mokiniams – nuo pradinukų iki gimnazistų. Net ketvirtis tėvų (25 proc.), samdančių korepetitorius, juos samdo jau pradinėse klasių mokiniams (žr. 19 pav.).

⁹³ Moksleivių apklausa: ką rodo skaičiai? Prieiga per internetą: <https://www.slideshare.net/MostaLT/mosta-moksleiviu-apklausa-rezultatai-2015-60645548> [žiūrėta 2017-09-20].

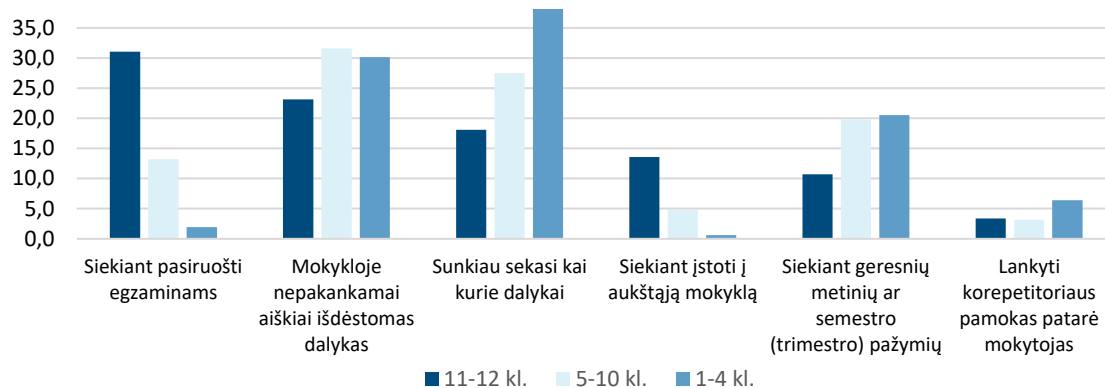
⁹⁴ Internetu visoje Lietuvoje 2017-07-10–2017-10-15. Į apklausą atsakė 1 068 tėvai.

⁹⁵ Vilniuje, Klaipėdoje, Kaune, Šiauliuose.

19 pav. Mokinių naudojimas korepetitorių paslaugomis skirtingose klasėse

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal apklausos duomenis

122. Dažniausiai tėvai samdo korepetitorius, nes mokykloje nepakankamai aiškiai išdėstomas dalykas (28 proc.) arba mokiniams sunkiau sekasi kai kurie dalykai (27 proc.). 11–12 kl. mokiniams korepetitoriai dažniausiai reikalingi siekiant pasiruošti egzaminams (31 proc.), pradinukams – dėl to, kad sunkiau sekasi (40 proc.) kai kurie dalykai (žr. 20 pav.).

20 pav. Priežastys, dėl kurių dažniausiai naudojamos korepetitorių paslaugos

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal apklausos duomenis

123. Tėvai nurodė ir kitas priežastis: liko spragų iš ankstesnės mokyklos; mokytojai nesuteikia papildomos pagalbos dėl ligos praleidus pamokas; noras tobulinti dalykus, kurie sekasi geriau; mokymosi programa neatitinka vaiko gebėjimų ir poreikio (mokosi aukštesniu lygiu, o mokytoja papildomai laiko neskiria); kiekvienam dėmesio skirti mokytoja nespėja; prevenciškai; siekis psichologiškai jaustis drąsiau, kt.

124. Korepetitorių paslaugomis naudojasi visų klasių, daugiausiai didžiųjų miestų mokiniai. Rajonų mokiniai dažnai lieka nuošalyje dėl lėšų trūkumo, nors poreikis korepetitoriaus paslaugoms yra. Dažniausiai korepetitorius mokiniai turi dėl nepakankamai aiškiai išdėstomų dalykų mokykloje. Tai rodo, kad neužtikrinamas ugdymas pagal individualius mokinio ugdymo(-si) poreikius, didėja socialinė atskirtis.

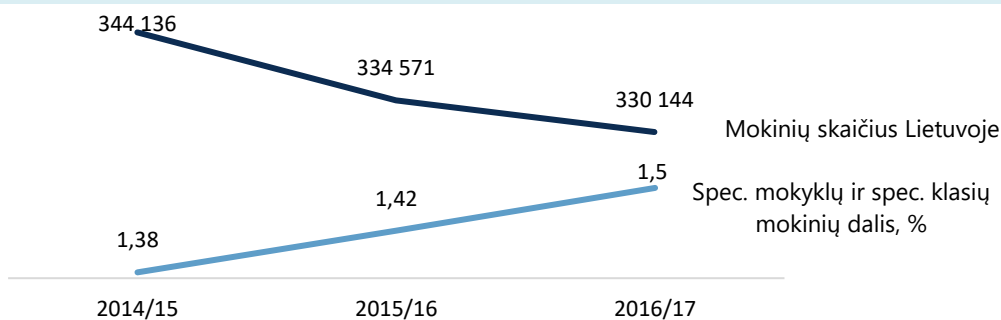
3.4. Lietuva nesiima kryptingų priemonių skatinti įtraukijį ugdymą

125. Vyriausybės programos įgyvendinimo plane⁹⁶ numatyta, kad Švietimo ir mokslo ministerija 2017–2020 metais kuriant jungtinių mokyklų tinklą plėtos įtraukijį ugdymą. Siekėme išsiaiškinti, ar mokiniai, turintys specialiųjų ugdymo poreikių integruojami į bendrąsias klases, ką apie tai galvoja savivaldybės ir mokyklos.

⁹⁶ LR Vyriausybės 2017-03-13 nutarimas Nr. 167.

126. Apklausėme savivaldybes, turinčias mokyklų, skirtų specialiųjų poreikių vaikams. Kurdamos mokyklų tinklą 17 savivaldybių (iš 30) jų nė neįtraukė į bendruosius mokyklų tinklo pertvarkos planus. 2016–2017 m. m. 11-oje aplankytų savivaldybių specialiojo ugdymo įstaigose ar klasėse buvo ugdomi 1 562 mokiniai, iš kurių tik keturi buvo perkelti į bendrojo ugdymo klases. Savivaldybės nėra linkusios mažinti vaikų specialiojo ugdymo įstaigose ar klasėse skaičių ir nukreipti juos į bendrojo ugdymo įstaigų bendrąsias klases. Tai rodo ir didėjantis skaičius mokinių, besimokančių specialiosiose mokyklose ar klasėse, kai bendras mokinių skaičius Lietuvoje mažėja (žr. 21 pav.).

21 pav. 2014–2017 m. mažėjant mokinių skaičiui, spec. ugdymo įstaigose ar klasėse ugdomų mokinių dalis didėja

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal ITC duomenis

127. Tiek mokyklų vadovai, tiek savivaldybės įvardina kliūtis, dėl kurių vengia priimti / integruoti mokinius su dideliais specialiaisiais ugdymo poreikiais:

- nepakankamas mokytojų pasirengimas šiam darbui (trūksta kompetencijų, motyvacijos, žinių ir gebėjimo prisitaikyti prie besikeičiančių mokymo sąlygų);
- trūksta metodinės medžiagos ir priemonių;
- dalyje mokyklų nesukurta tinkama aplinka (nėra liftų, specialių patalpų ir pan.);
- mokyklose nepakanka pagalbos specialistų, mokytojo padėjėjų.

Mokyklos nurodė, kad labai trūksta bendruomenės palaikymo ir supratimo, nes dažnai susiduriama su neigiamu kitų tėvų požiūriu. Savivaldybės pabrėžia nepakankamą finansavimą.

Negalią turinčių vaikų integravimą į bendrąsias klases palengvintų kartu į bendrąsias mokyklas perkeliama su jais dirbę specialistai bei priemonės, reikalingos ugdymui. Tokiu būdu būtų užtikrinta reikalinga pagalba tiek mokiniams, tiek juos ugdančioms mokytojams (žr. pavyzdį).

Sėkmingo įtraukiojo ugdymo pavyzdys

Utenos Dauniškio gimnazija integruoja didelių specialiųjų ugdymo poreikių turinčius vaikus į bendrąsias klases ir džiaugiasi gerėjančiais jų pasiekimais, geru bendruoju klasių mikroklimatu.

128. Klasėse esant specialiųjų ugdymo poreikių turinčių mokinių, mokytojui reikalingas padėjėjas, kuris galėtų dirbti kartu su mokiniu ir visais mokiniams klasėje. Nė vienoje mokykloje tokių padėjėjų neradome. Jie vadinami mokytojų padėjėjais, bet iš esmės tai mokinių padėjėjai. Jie priskirti mokiniui, su kuriuo ir dirba. Jiems nereikalingas pedagoginis išsilavinimas, bet mokyklos to pasigenda. Savivaldybės savo lėšomis vangiai steigė tokių padėjėjų etatus – 64 proc. audituotų savivaldybių lėšų šiam tikslui neskyrė. Pastebėtina, kad ir mokyklos ne visada kreipiasi į savivaldybes dėl pagalbos (žr. pavyzdį).

Užsienio šalių gerosios praktikos dėl pagalbos mokytojams, dirbantiems su specialiųjų poreikių turinčiais mokiniais, pavyzdžiai

- Olandijoje bendrojo lavinimo mokyklose, kuriose mokosi specialiųjų ugdymo poreikių turintys mokiniai, mokytojus konsultuoja specialistai, priklausantys specialiosiose

mokyklose veikiantiems ekspertų centrums. Taip pat dirba specialiojo ugdymo koordinatoriai, kurie konsultuoja mokytojus, bet neteikia pagalbos vaikams⁹⁷.

- Suomijoje, jei klasėje yra 3 tokie mokiniai, privalomas mokytojo padėjėjo etatas tiek bendroje, tiek specialiojoje klasėje. Mokiniai, kuriems sunkiau sekasi, mokosi mažose klasėse, grupėse iki 9 mokinių, o pasiviję bendraklasius jie grįžta į savo klases.
- Estijoje, jei mokykla siekia integruoti specialiųjų ugdymo poreikių turintį mokinį, jai yra skiriama finansinė parama, kad būtų galimybė pasirengti ir priimti tokį vaiką.

129. Mokyklos už kiekvieną specialiųjų ugdymosi poreikių turintį mokinį gauna 35 proc. didesnį mokinio krepšelj⁹⁸. Tai galėtų skatinti mokyklas integruoti šiuos mokinius į bendrąjį ugdymą. Siekėme nustatyti, ar šių lėšų pakanka tokių mokinių ugdymui užtikrinti, bet audituotos savivaldybės ir mokyklos negalėjo pateikti reikiamų duomenų. Ministerijos pateiktais duomenimis šiems mokiniams 2016 m. MK lėšų (bendrajam ugdymui) buvo skirta 67,9 mln. Eur. Mokinio krepšelio metodikoje nenumatytas atskiras tokių lėšų naudojimas. Papildomoms lėšoms paskęstant „bendrame katile“ mokyklos nežino, ar jų pakanka specialiųjų ugdymosi poreikių mokinių ugdymui, nežino, kam jas naudoja. Dėl to specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems mokiniams skiriamos 35 proc. didesnės lėšos neskatina mokyklų priimti mokinius su specialiaisiais ugdymosi poreikiais. Nevertina, ar tokių lėšų užtenka.
130. Švietimo įstatymo⁹⁹ 29 str. 10 p. prieštarauja Neįgaliųjų teisių konvencijai, nes jame nurodoma, kad mokykla, suderinusi su tėvais, siūlo mokiniui mokytis kitoje mokykloje, jei „dėl objektyvių priežasčių“ negali užtikrinti psichologinės, specialiosios ar socialinės pedagoginės pagalbos. Konvencija, siekiant lygybės ir diskriminacijos pašalinimo, reikalauja užtikrintų tinkamą sąlygų pritaikymą. Lietuvoje nėra valstybinio dokumento, įpareigojančio mokyklas įgyvendinti konvencijos nuostatas ir priimti visu mokinius su specialiaisiais ugdymo poreikiais.
131. Jungtinių tautų Neįgaliųjų teisių komiteto pateiktose rekomendacijose¹⁰⁰ Lietuvai teigiama, kad vaikams su negalia vis dar per dažnai parenkamas mokymas specialiojo lavinimo sistemoje ar mokymas namie ir pan. Rekomenduojama patvirtinti ir įgyvendinti įtraukaus mokymo bendrojo švietimo sistemoje strategiją, „garantuoti teisiškai užtikrinamą teisę į įtraukijį, kokybišką ir nemokamą pradinį lavinimą, bei į prieinamą vidurinį lavinimą, visiems lygiomis sąlygomis.“

3.5. Ne visos mokyklos supranta pažangos stebėsenos svarbą ir įtraukia tėvus siekiant geresnių rezultatų

132. Vyriausybės programos įgyvendinimo plane¹⁰¹ numatyta, kad Švietimo ir mokslo ministerija iki 2018 m. IV ketv. parengs Individualios mokinio pažangos vertinimo metodiką ir įdiegs vertinimo įrankius.
133. Mokinio pažangos vertinimas turėtų apimti ne tik pažymių pokyčio, bet visapusišką mokinio pažangos stebėjimą, pvz., įvairių kompetencijų vertinimą, paties mokinio įsivertinimą ir pan. Tikslingai vykdoma pažangos stebėseną mokytojui palengvina kiekvieno mokinio pažinimą, jo poreikių ir sunkumų identifikavimą, veiksmingiausių būdų tikslams pasiekti parinkimą, pažangos vertinimą pagal kiekvieno iš jų sugebėjimus. Mokiniai ugdo bendrąsias kompetencijas: sugebėjimą save įsivertinti, suvokti savo silpnybes ir stiprybes, priimti atsakomybę už savo veiksmus ir rezultatus.

⁹⁷ Specialiosios pedagogikos ir psichologijos centras, „Specialiųjų poreikių mokinių ugdymo patirtis Europos šalyse“, I dalis, 2010 m.

⁹⁸ LR Vyriausybės 2001-06-27 nutarimu Nr. 785 (2017-08-23 Nr. 685 redakcija) patvirtinta Mokinio krepšelio lėšų apskaičiavimo ir paskirstymo metodika, 1 priedo 16.1 p.

⁹⁹ LR švietimo įstatymas, 1991-06-25 Nr. I-1489 (2011-03-17 Nr. XI-1281 redakcija).

¹⁰⁰ Jungtinių Tautų Neįgaliųjų teisių komiteto rekomendacijos Lietuvai, 2016-04-20.

¹⁰¹ LR Vyriausybės 2017-03-13 nutarimas Nr. 167.

Mokyklai pažangos stebėseną gali palengvinti informacijos gavimą ir perdavimą tėvams, gali būti pamokų nelankymo prevencija, pasitarnauti stiprinant tėvų ir mokyklos bendradarbiavimą. Dėl viso to gerėja mokinių pasiekimai. Ypač veiksminga pažangos stebėseną, kai dalyvauja tėvai.

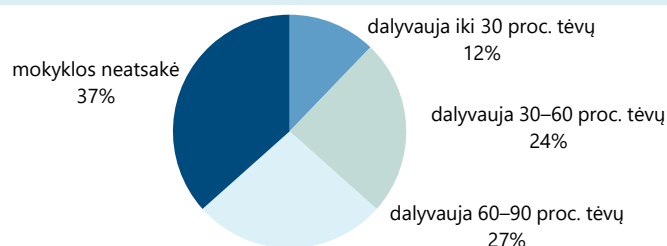
134. Audito metu individualios mokinių pažangos stebėjimą vertinome 53-ijose bendrosiose mokyklose. Nustatėme, kad 83 proc. pažangos vertinimą supranta tik kaip mokomųjų dalykų pažymių pokytį. Mokyklos įvardina priežastis, dėl ko stebi tik pažymių pokytį:
- abejoja nauda, pabrėžia, kad pažangos stebėseną dar nėra aiškus procesas, nurodo neigiamą mokytojų, mokinių ir tėvų požiūrį;
 - nurodė metodinių rekomendacijų ir gerosios patirties sklaidos trūkumą;
 - įvardijo mokytojų kompetencijos ir motyvacijos trūkumą;
 - teigia, kad mokiniai nesupranta, kam tai daroma ir kokia nauda, to nesupranta ir dalis mokytojų bei kitų mokyklos atstovų;
 - užsimena apie sunkumus siekiant stebėti pažangą vaikų, gyvenančių sudėtingoje socialinėje, ekonominėje ir kultūrinėje aplinkoje (dažniau kaimo mokyklose) – tokiems vaikams sunkiau suprasti proceso naudą, jų tėvai linkę mažiau bendradarbiauti su mokyklos atstovais, mažiau domisi savo vaikų pasiekimais;
 - didelės laiko sąnaudas;
 - didelį mokinių skaičių klasėse.
135. Daugiau problemų kyla mažoms, dažniausiai esančioms kaime, mokykloms: jos neišgali mokėti mokytojams už papildomas valandas stebinti mokinių pažangą, mokytojai turi mažiau galimybių kelti kvalifikaciją. Jei yra daug mokytojų, dirbančių ne vienoje mokykloje, tiesiog trūksta ryžto stebėti pažangą. Didesnėms mokykloms, priešingai, didelis mokinių skaičius klasėse nėra problema, nekyla ir sunkumų sumokant mokytojams už papildomas valandas arba net skiriant atskirą asmenį.
136. Mokyklos, nevykdančios mokinių pažangos stebėsenos, teigia, kad pažymiai yra mokinio pažangos rodikliai, o vertinančios ir dalykinių, ir bendrųjų gebėjimų (asmeninių, socialinių) pažangą, mato naudą ir pasižymi gerėjančiais mokinių pasiekimais (žr. pavyzdį).

Pažangos stebėsenos gerosios praktikos pavyzdžiai

- Šiaulių miesto Salduvės progimnazija, pažangą (ne tik akademinių rezultatų) nuolat stebinti nuo 2012 metų, įvardija, jog pastebimai pagerėjo mokinių pasiekimai, be to, mokiniai mokosi įsivertinti, planuoti, analizuoti, o mokytojas, atsižvelgdamas į pažangos analizę, gali teikti reikalingą pagalbą. Mokykla turi mokymosi pagalbos konsultantą, kuris, reaguodamas į stebėsenos rezultatus, koordinuoja mokymosi pagalbos teikimą. Be to, vaiko individualios pažangos stebėsenos sistemoje dalyvauja visi: mokiniai, tėvai, mokytojai, pagalbos mokiniui specialistai, administracija. Mokykla ypač daug dėmesio skiria įtraukti tėvus.
- Keliose gimnazijose (pvz.: Ignalinos ir Kupiškio Lauryno Stuokos-Gucevičiaus) už pažangos stebėseną atsakingas tam tikras asmuo (ne klasės auklėtojas ar dalykų mokytojas). Dažniausiai jis kuruoja visą srautą, pvz., vienuoliktokus. Jis atsakingas už kiekvieno vaiko informacijos apie pažangą sistemimą, apdorojimą, tiesiogiai bendrauja su kiekvienu mokiniu. Taip neatsiranda papildomo darbo krūvio dalykų mokytojams ar auklėtojams.
- Gimnazija ėmėsi iniciatyvos kalbėtis su miesto progimnazija dėl bendros pažangos stebėsenos, nes, skirtingai stebinti pažangą, mokiniui atėjus į gimnaziją, tenka iš naujo nustatyti jo poreikius ir iš naujo pradėti stebėti jo pažangą, o tai užtrunka, per tą laiką mokinys gali negauti jam tuo metu reikalingos pagalbos.
- Vilniaus Simono Daukanto gimnazija kaip efektyvią priemonę įvardija signalinius pusmečius: visi mokytojai el. dienyne aprašo mokinio mokymąsi, lankomumą, pažangą.

137. Vienodesnis mokinio individualios pažangos vertinimas užtikrintų sklandesnį pažangos vertinimo tęstinumą mokiniams judant tarp mokyklų, nes perėjęs į kitą mokyklą, pagal jau žinomus pažangos stebėjimo rezultatus, iškart būtų galima mokiniui taikyti pagalbos priemones ir negaišti laiko jo stebėsenai iš naujo.
138. Apie tėvų įtraukimo į vaikų mokymą poveikį ir svarbą kalbama Švietimo ir mokslo ministerijos leidinyje¹⁰², EBPO ataskaitoje¹⁰³. Tėvų įsitraukimas į vaikų ugdymą tiek mokykloje, tiek namuose teigiamai veikia ne tik vaikų mokymosi pasiekimus, bet ir jų ateities perspektyvą, psichinę sveikatą, socialinius santykius su aplinkiniais. Šis poveikis yra ilgalaikis.
139. 41-oje mokykloje domėjomės, kaip jos bendradarbiauja su tėvais, ar įtraukia į vaiko individualios pažangos stebėjimo procesą. Nustatėme, kad apie 73 proc. mokyklų informaciją apie mokinių pažangą (kaip ją supranta mokyklos) perduoda tėvams per el. dienyną (prie jo neprisijungusiems informacija atspausdinama) arba 2–4 kartus per metus organizuoja su jais individualius pokalbius. Tik 26 mokyklos pateikė informaciją apie tėvus, besidominčius mokinių pažanga. Iš jų tik 11 pripažino, kad mokinių pažanga ar pasiekimais domisi daugiau nei pusė tėvų. Penkios mokyklos nurodė, kad pažangos aptarime dalyvauja mažiau nei trečdalis tėvų (žr. 22 pav.).

22 pav. Mokyklų pasiskirstymas pagal tėvų dalyvavimą mokinių pažangos stebėsenoje 41-oje audituotoje mokykloje

Šaltinis – Valstybės kontrolė

140. Mažas tėvų susidomėjimas mokinių pažanga būdingesnis mažoms kaimo mokykloms, kur nepalanki socialinė, ekonominė ir kultūrinė aplinka. Mokyklos skundžiasi, kad tokioje aplinkoje gyvenantys tėvai linkę mažiau bendradarbiauti su mokyklos atstovais, mažiau domisi vaikų pasiekimais. Vien socialinės rizikos šeimose augančių vaikų audituotose kaimo mokyklose yra 9,5 proc. EBPO¹⁰⁴ rekomendavo ugdyti tėvų sąmoningumą ir supratimą, kad jie gali teigiamai paveikti vaikų mokymosi kokybę.

¹⁰² „Švietimo problemos analizė. Tėvų į(si)traukimas į mokinių ugdymą“, 2012, Nr. 8 (72), ISSN 1822-4156. Prieiga per internetą: <http://www.sac.smm.lt/leidiniai/leidiniai-pagal-temas/svietimo-problemos-analizes/> [žiūrėta 2017-09-20].

¹⁰³ OECD PISA 2015 ataskaita. Prieiga per internetą: http://www.nec.lt/failai/6566_OECD_PISA2015_Ataskaita.pdf.

¹⁰⁴ OECD PISA 2015 ataskaita. Prieiga per internetą: http://www.nec.lt/failai/6566_OECD_PISA2015_Ataskaita.pdf.

REKOMENDACIJŲ ĮGYVENDINIMO PLANAS

Rekomendacijos eilės numeris ataskaitoje	Rekomendacija	Subjektas, kuriam pateikta rekomendacija	Veiksmas / Priemonės / Komentarai*	Rekomendacijos įgyvendinimo ir informavimo apie įgyvendinimą data*
1.	Užtikrinti ugdymą pagal kiekvieno mokinio ugdymo(-si) poreikius:			
1.1.	remiantis turimais gerosios praktikos pavyzdžiais nustatyti mokinių individualios pažangos stebėjimo rodiklius, kuriuos turėtų stebėti visos mokyklos, ir įpareigoti jas įtraukti į pažangos stebėseną ir tėvus	Švietimo ir mokslo ministerija	1. Bus parengta individualios mokinio pažangos vertinimo metodika, kurioje pateikti formuojamojo ugdymo principai, kriterijai ir pavyzdžiai, kaip mokytojai vertina mokinio pažangą, o mokyklos administracija užtikrina, kad mokyklos mokinio individualios pažangos vertinimo sistemoje įsitrauktų ir dalyvautų mokinių tėvai (globėjai ir rūpintojai) vadovaujantis Pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo programų aprašu ir bendraisiais ugdymo planais. 2. Metodika bus išleista ir pristatyta mokykloms, organizuoti gerosios patirties pristatymai regionuose.	2017 m. IV ketv. 2018 m. I-II ketv.
1.2.	teikti pagalbą mokykloms, kad būtų lengviau atpažįstami mokiniai, turintys specialiųjų ugdymo(-si) poreikių, taip pat ir dėl nepalankių aplinkos veiksnių, ir užtikrinti jiems reikalingą pagalbą	Švietimo ir mokslo ministerija	1. Finansuoti savivaldybėse įsteigtas tarpinstitucinio bendradarbiavimo koordinatorių pareigybes, teikti koordinatoriams metodinę pagalbą, kad jie būtų pajėgūs savivaldybėse telkti švietimo, sveikatos priežiūros, socialinių paslaugų sektorius ir pagal ŠMM, SADM, SAM ministrų patvirtintą veikimo schemą užtikrintų koordinuotą pagalbą ir paslaugas vaikams ir jų šeimoms, taip mažinant smurto, skurdo ir kitų	2017 m. IV ketv. 2018 m. I - IV ketv.

Rekomendacijos eilės numeris ataskaitoje	Rekomendacija	Subjektas, kuriam pateikta rekomendacija	Veiksmas / Priemonės / Komentarai*	Rekomendacijos įgyvendinimo ir informavimo apie įgyvendinimą data*
			<p>nepalankių socialinių, ekonominių, kultūrinių veiksnių poveikį ir vykdytų galimų rizikų prevenciją ir intervenciją.</p> <p>2. Organizuoti mokymus mokyklų administracijų, vaiko gerovės komisijų atstovams, švietimo pagalbos specialistams smurto artimoje aplinkoje atpažinimo ir pagalbos vaikams teikimo srityje.</p> <p>3. Organizuoti metodines konsultacijas regionuose dėl smurto prevencijos įgyvendinimo mokyklose praktinio taikymo.</p> <p>4. Ankstinti privalomo priešmokyklinio ir pradinio ugdymo pradžią.</p> <p>5. Parengti Visos dienos mokyklos koncepciją, jos veiklos organizavimo ir finansavimo modelius.</p> <p>6. Įvairiomis komunikacijos priemonėmis vykdyti auklėtojų, mokytojų, tėvų švietimą, kaip atpažinti nepalankiose sąlygose augančių vaikų ugdymosi poreikius ir kaip teikti jiems reikalingą pagalbą.</p>	<p>2017 m. IV ketv.</p> <p>2017 m. IV ketv.</p> <p>2018 m. III ketv.</p> <p>2018 m. II-IV ketv.</p> <p>2017 m. IV ketv.</p>
1.3.	<p>skatinti įtraukijį ugdymą patikslinant Švietimo įstatymą dėl specialiųjų ugdymo poreikių turinčių mokinių teisių užtikrinimo, įteisinant mokytojų ir mokinių padėjėjus; įteisinant mokymo lėšų, skiriamų specialiųjų ugdymosi poreikių mokiniams, paskirtį, kad jos pasiektų mokinį, ir atsiskaitymą už jų panaudojimą</p>	<p>Švietimo ir mokslo ministerija</p>	<p>1. Pakeisti Švietimo įstatymą stiprinant įtraukiojo ugdymo teisinį reglamentavimą.</p> <p>2. Parengti įtraukiojo ugdymo gaires, numatyti jų įgyvendinimui reikalingus darbus ir lėšas patikslinant ir papildant Vaikų įtraukties ir įvairiapusio ugdymo 2017–2022 metų veiksmų planą, patvirtintą 2017 m. birželio 27 d. švietimo ir mokslo ministro įsakymu Nr. V-527.</p>	<p>2018 m. II ketv.</p> <p>2018 m. I ketv.</p>

Rekomendacijos eilės numeris ataskaitoje	Rekomendacija	Subjektas, kuriam pateikta rekomendacija	Veiksmas / Priemonės / Komentarai*	Rekomendacijos įgyvendinimo ir informavimo apie įgyvendinimą data*
			<p>3. Skleisti mokyklų patirtį apie tai, kaip sekasi siekti įtraukiojo ugdymo tikslų.</p> <p>4. Pakeisti Specialiosios pagalbos teikimo mokyklose (išskyrus aukštąsias mokyklas) tvarkos aprašą, patvirtintą švietimo ir mokslo ministro 2011 m. liepos 8 d. įsakymu Nr. V-1229 (pakeisti mokytojo padėjėjo sąvoką į mokinio padėjėjo / asistento).</p> <p>5. Pakeisti Mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, ugdymo organizavimo aprašą, patvirtintą švietimo ir mokslo ministro 2011 m. rugsėjo 30 d. įsakymu Nr. V-1795 (numatyti atvejus, kai ugdymo procese privalėtų dalyvauti 2 pedagogai (mokytojas ir specialusis pedagogas ar antras mokytojas).</p> <p>6. Kartu su savivaldybėmis steigti mokinio padėjėjų etatus bendrojo ugdymo mokyklose.</p> <p>7. Mokymo lėšų apskaičiavimo ir paskirstymo metodikoje numatyti, kam naudojamos švietimo pagalbos lėšos.</p> <p>8. Parengti ir patvirtinti švietimo ir mokslo ministro 2014-04-10 įsakymo Nr. V-312 „Dėl specialiųjų tikslinių dotacijų (išskyrus kapitalo investicijoms finansuoti) pervedimo savivaldybėms ir savivaldybių atsiskaitymo už šių lėšų panaudojimą Švietimo ir mokslo ministerijai tvarkos aprašo patvirtinimo“ pakeitimą, nustatant atsiskaitymą už mokymo lėšų, skiriamų</p>	<p>2018 m. III ketv.</p> <p>2018 m. I ketv.</p> <p>2018 m. II ketv.</p> <p>2018 m. I- IV ketv.</p> <p>2018 m. III ketv.</p> <p>2018 m. IV ketv.</p>

Rekomendacijos eilės numeris ataskaitoje	Rekomendacija	Subjektas, kuriam pateikta rekomendacija	Veiksmas / Priemonės / Komentarai*	Rekomendacijos įgyvendinimo ir informavimo apie įgyvendinimą data*
			specialiųjų ugdymosi poreikių mokiniams, panaudojimą pagal paskirtį, kad pinigai būtų naudojami šių mokinių švietimo pagalbai.	
1.4.	dalytis savivaldybėse ir mokyklose gerosios praktikos pavyzdžiais apie sėkmingus atvejus ugdant vaikus pagal poreikius, apie apsirūpinimą reikalingais švietimo pagalbos specialistais, kt.	Švietimo ir mokslo ministerija	1. Kasmet švietimo būklės apžvalga atspindėti savivaldybių patirtis įgyvendinant „Geros mokyklos koncepciją“ 2. Organizuoti viešąsias konsultacijas su mokyklomis ir savivaldybėmis aptariant švietimo būklę regionuose ir inicijuoti konkrečius susitarimus dėl švietimo kokybės gerinimo, efektyvaus išteklių naudojimo. 3. Mokyklų patirtis ugdant vaikus pagal poreikius skelbti www.igesonline.lt bibliotekoje.	2018 m. III ketv. 2018 m. I–IV ketv. Nuolat
2.	Susitarti dėl švietimo pažangos rodiklių, susijusių su mokinių pasiekimais ir ugdymo kokybe, mokykloms ir savivaldybėms bei numatyti atsiskaitymą už juos. Tai užtikrintų, kad valstybės švietimo prioritetai būtų įgyvendinami kryptingai, o sprendimai priimami įrodymų pagrindu.	Švietimo ir mokslo ministerija	1. Remiantis Formaliojo švietimo kokybės užtikrinimo koncepcija atnaujinti Valstybės švietimo ir mokslo stebėsenos tvarkos aprašą ir pagal sutartus kokybinius ugdymo rodiklius susieti jį su savivaldybių pažangos ataskaitomis. 2. Kiekvienais metais švietimo pažangos rodiklių pagrindu viešai paskelbti apžvalgą / pranešimą apie švietimo būklę šalyje ir regionuose, pateikiant rekomendacijas savivaldybėms dėl švietimo tobulinimo. 3. Patvirtinti Švietimo įstaigos vadovų metų veiklos ataskaitos reikalavimus, tarp kurių būtų numatoma įsivertinti veiklos rezultatus,	2018 m. IV ketv. 2018 m. III ketv. 2018 m. IV ketv.

Rekomendacijos eilės numeris ataskaitoje	Rekomendacija	Subjektas, kuriam pateikta rekomendacija	Veiksmas / Priemonės / Komentarai*	Rekomendacijos įgyvendinimo ir informavimo apie įgyvendinimą data*
			siekiant mokyklos, savivaldybės ir šalies švietimo tikslų, susijusių su mokinių pasiekimais.	
3.	Siekiant veiksmingo ir tolygaus mokyklų valdymo, sukurti ir įdiegti naujai paskirtų mokyklų vadovų profesinio tobulėjimo ir pagalbos sistemą, kad mokyklų vadovai būtų tinkamai pasirengę vadovauti mokyklai.	Švietimo ir mokslo ministerija	1. Parengti ir Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymu patvirtinti Švietimo įstaigų vadovų rezervo reglamentą: <ul style="list-style-type: none"> - numatyti potencialių vadovų įtraukimą į vadovų rezervą; - numatyti mentorių pagalbos skyrimą naujai paskirtiems nepatyrusiems švietimo įstaigų vadovams; - numatyti mentorių mokymus; - siūlyti diferencijuotus mokymus vadovams pagal jų poreikius; - įvesti privalomus įvadinius mokymus švietimo įstaigų vadovams, neturintiems vadovavimo patirties. 2. Diegti sisteminę pagalbą mokykloms po išorinio vertinimo, esant poreikiui, mokyklos vadovui skiriant mentorių.	2018 m. IV ketv. 2018 m. I ketv.
4.	Skatinant pedagogų nuolatinį tobulėjimą, atlyginimą susieti su veiklos rezultatais ir turimomis kompetencijomis, sukurti mokytojų karjeros ir vertinimo sistemą.	Švietimo ir mokslo ministerija	1. Parengtas Pedagogų veiklai reikalingų kompetencijų aprašas. 2. Sukurti pedagogų veiklos vertinimo instrumentai. 3. Parengta periodinio privalomo pedagogų veiklos vertinimo tvarka.	2017 m. IV ketv. 2018 m. II ketv. 2018 m. II ketv.

Rekomendacijos eilės numeris ataskaitoje	Rekomendacija	Subjektas, kuriam pateikta rekomendacija	Veiksmas / Priemonės / Komentarai*	Rekomendacijos įgyvendinimo ir informavimo apie įgyvendinimą data*
5.	Periodiškai vertinti pedagogų poreikį pagal patikimus duomenis, siekiant užtikrinti reikalingų specialistų rengimą ir pritraukimą.	Švietimo ir mokslo ministerija	1. Parengtas ir išbandytas pedagogų poreikio prognozavimo įrankis. 2. Studijų programų tikslinis finansavimas skiriamas pagal nustatytą pedagogų poreikį.	2018 m. II ketv. 2018 m. II ketv.
6.	Siekiant subalansuoti jaunų ir vyresnio amžiaus pedagogų skaičiaus pusiausvyrą ir užtikrinti ugdymo tęstinumą, numatyti ir įgyvendinti priemones, skirtas pritraukti į mokyklas dirbti jaunų ir gabių mokytojų.	Švietimo ir mokslo ministerija	1. Pakeista kandidatų į pedagogines studijas atranka, vertinant jų mokymosi pasiekimus, motyvaciją, asmenines savybes, vertybines nuostatas ir numatant aukštesnį konkursinį stojimo balą siekiant pritraukti geriausius. 2. Įvesta privaloma pedagoginė stažuotė pirmaisiais darbo metais, suteikiant reikiamą pagalbą įsitvirtinti profesijoje ir numatant dvigubą apmokėjimą (darbo užmokestis ir stipendija). 3. Diegiant etatinį mokytojų darbo apmokėjimą, kompetencijų pagrindu etatą susieti su pareigybės aprašu ir pareigine alga, įvesti pradedančiojo mokytojo pareigybę, siekiant mažinti atlygio sirtumus. 4. Sukurti teisinės prielaidas ir jų įgyvendinimo mechanizmus, leidžiančius mokytojams mokyti kitus dalykus ir įgyti kitą pedagoginę specializaciją, persikvalifikuoti, alternatyviu būdu pripažinti asmenims pedagogo kvalifikaciją.	2019 m. III ketv. 2020 m. III ketv. 2018 m. III ketv. 2018 m. III ketv.

Rekomendacijos eilės numeris ataskaitoje	Rekomendacija	Subjektas, kuriam pateikta rekomendacija	Veiksmas / Priemonės / Komentarai*	Rekomendacijos įgyvendinimo ir informavimo apie įgyvendinimą data*
7.	Savivaldybių mokyklų tinklo pertvarka / optimizavimas turi užtikrinti gerėjančius mokinių pasiekimus ir ugdymo(-si) rezultatus, ekonomišką ir efektyvą infrastruktūros išlaikymą, todėl reikia pakeisti teisės aktus, kad juose būtų nustatyta:			
7.1.	privalomi ir aiškūs savivaldybių mokyklų tinklo pertvarkymo tikslai / uždaviniai, kuriais siekiama gerinti mokinių pasiekimus ir ugdymo(-si) rezultatus; mokyklų tinklo pertvarkos kriterijai, tarp jų – neleidžiama jungti 5–8 klasių;	Švietimo ir mokslo ministerija	Parengti Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimo „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2011 m. birželio 29 D. Nutarimo Nr. 768 „Dėl mokyklų, vykdančių formaliojo švietimo programas, tinklo kūrimo taisyklių patvirtinimo“ pakeitimo“ projektą, nustatant minimalius reikalavimus mokyklos dydžiui, klasės / grupės dydžiui, jungtinėms klasėms sudaryti.	2018 m. sausio 1 d.
7.2.	mokyklų tinklo pertvarkos priemonės, kurių turi imtis ministerija, savivaldybėms neužtikrinant gerėjančių mokinių pasiekimų ir nesilaikant teisės aktų dėl tinklo pertvarkymo ir mokyklų finansavimo.	Švietimo ir mokslo ministerija	1. Parengti ir patvirtinti Švietimo įstaigos veiklos kokybės gerinimo priežiūros tvarkos aprašą, kuriame būtų įrašyta nuostata, kad mokinių pasiekimų gerinimas yra privalomas pažangos įsivertinimo aspektas, atitinkamai numatant mokyklos steigėjo ir vadovo atsakomybę už kokybės gerinimo plano įgyvendinimą bei pagalbos mokyklai ir mokytojui priemones. 2. Kasmet švietimo būklės apžvalga atspindėti mokyklų tinklo savivaldybėse pokyčius siekiant veiksmingai naudoti turimus išteklius.	2018 m. I ketv. 2018 m. III ketv.

Rekomendacijos eilės numeris ataskaitoje	Rekomendacija	Subjektas, kuriam pateikta rekomendacija	Veiksmas / Priemonės / Komentarai*	Rekomendacijos įgyvendinimo ir informavimo apie įgyvendinimą data*
			3. Įgyvendinant projektą „Pasirengimas įgyvendinti ikimokyklinio, priešmokyklinio ir bendrojo ugdymo finansavimo pertvarką ir įgyvendinimo koordinavimas“ parengti Rekomendacijas, numatančias konkrečius veiksmus siekiant geresnių ugdymo (-si) pasiekimų ir rezultatų, užtikrinti ekonomišką ir efektyvų infrastruktūros išlaikymą, didinti mokyklų finansinį savarankiškumą, atskleidžiančias jungtinių mokyklų tikslus, uždavinius, veiklos kryptis ir inicijuoti jų kūrimą savivaldybėse.	2019 m. III ketv.
8.	EBPO Lietuvai rekomendavo susilaikyti nuo visuotinio universalaus klasės krepšelio įvedimo, todėl reikia įvertinti planuojamos švietimo finansavimo reformos naudą, kad ji skatintų ne mažų mokyklų išgyvenimą, o sukurtų prielaidas bendrojo ugdymo rezultatų gerėjimui.	Švietimo ir mokslo ministerija	Parengti ir paskelbti viešai LRV nutarimo projektą „Dėl Mokymo lėšų apskaičiavimo ir paskirstymo metodikos patvirtinimo“ bei jį lydinčius dokumentus, kuriuose be kita ko būtų pateikta informacija apie finansavimo reformos įtaką bendrojo ugdymo rezultatų gerėjimui.	2018 m. IV ketv.
<p>* – priemonės ir terminus rekomendacijoms įgyvendinti pateikė Švietimo ir mokslo ministerija.</p> <p>Atstovas ryšiams, atsakingas už Valstybės kontrolės informavimą apie rekomendacijų įgyvendinimą plane nustatytais terminais:</p> <p>Švietimo kokybės ir regioninės politikos departamento Direktorius Aidas.Aldakauskas@smm.lt +370 5 2191116</p> <p style="text-align: right;">Aidas Aldakauskas</p>				

Visuomenės gerovės audito departamento vyresnioji patarėja, organizuojanti 5-ojo audito departamento darbą	Rasa Gabrilavičienė
3-iojo audito departamento vyresnioji valstybinė auditorė	Margarita Mikalauskienė
Visuomenės gerovės audito departamento vyriausioji valstybinė auditorė	Neringa Raglienė
Visuomenės gerovės audito departamento vyriausioji valstybinė auditorė	Kristina Česaitienė

Auditą atliko: Neringa Raglienė (grupės vadovė), Margarita Mikalauskienė (grupės vadovė), Kristina Česaitienė (grupės vadovė), Rasa Mikučiauskienė, Agnė Baranauskaitė, Živilė Blaževičienė, Danutė Balčiūtė, Lina Grubevičienė (nuo 2017-02-01), Ieva Zamarytė (nuo 2017-03-01), Jonas Izokaitis, Ona Kunigėlienė, Agnė Gaurilčikaitė (iki 2017-09-04), Solveiga Naginevičiūtė (nuo 2017-03-01 iki 2017-08-18), Ugnė Slavinskienė (nuo 2017-03-01), Deimantė Šlamienė, Daiva Gineikienė (iki 2017-06-29), Adelė Beniušytė, Vidutė Kanapeckienė, Aušra Vosylė (nuo 2017-04-19), Virginija Balkojytė (nuo 2017-04-19 iki 2017-06-30).

Valstybinio audito ataskaita pateikta: Lietuvos Respublikos Seimo Audito, Švietimo ir mokslo komitetams, Lietuvos Respublikos Vyriausybės kanceliarijai, Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijai.

PRIEDŲ SĄRAŠAS

1 priedas.	Santrumpos ir sąvokos	62
2 priedas.	Audito apimtis ir metodai	63
3 priedas.	Mažiausios / didžiausios mokyklos išlaikymo išlaidos, Eur/kv. m	69
4 priedas.	Mažiausiai / daugiausiai mokyklos ploto tenka 1 vaikui, kv. m	70
5 priedas.	Pedagogui tenkantis mokinių skaičius 2014–2016 m. m. (min. / maks.)	71
6 priedas.	Miesto ir kaimo mokyklų finansavimas	72
7 priedas.	Mokyklų planuose išsikeltų laukiamų veiklos rezultatų (pamatuojamų/nepamatuojamų) pavyzdžiai	73
8 priedas.	Duomenys apie stojimą į pedagogines studijas ir įsidarbinimą	75
9 priedas.	Jaunų mokytojų apklausos rezultatai	76

Valstybinio audito ataskaitos
 „Ar gali gerėti Lietuvos mokinių
 pasiekimai“
 1 priedas

Santrumpos ir sąvokos

Bendrasis ugdymas – pradinis ugdymas, pagrindinis ugdymas, vidurinis ugdymas¹⁰⁵.

EBPO – Ekonominio bendradarbiavimo ir ekonominės plėtros organizacija.

EK – Europos komisija

ITC – Švietimo informacinių technologijų centras.

Klasės krepšelis – vienai sąlyginei klasei (grupei) metams ugdymo planui įgyvendinti skiriamos lėšos, kurių dydis priklauso nuo sąlyginio klasės (grupės) dydžio tam tikrame mokinių¹⁰⁶.

Mokinio krepšelis (MK) – lėšos, skiriamos vienam sutartiniam mokiniui vienu metų mokymo reikmėms¹⁰⁷.

NEC – Nacionalinis egzaminų centras.

NMVA – Nacionalinė mokyklų vertinimo agentūra.

PISA (angl. *Programme for International Student Assessment*) – tarptautinis penkiolikmečių tyrimas, organizuojamas ir koordinuojamas Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos.

PUPP – Pagrindinio ugdymo pasiekimų patikrinimas.

Švietimo strategija – Valstybinė švietimo 2013-2022 metų strategija.

ŠMM – Švietimo ir mokslo ministerija

TIMSS (angl. *Trends in International Mathematics and Science Study*) – Tarptautinis matematikos ir gamtos mokslų tyrimas.

VBE – Valstybiniai brandos egzaminai.

Mokymo lėšos – tiesiogiai švietimo procesui būtinos lėšos – darbo užmokesčiui pagal ugdymo planą, mokytojų ir kitų ugdymo procese dalyvaujančių asmenų kvalifikacijai tobulinti, vadovėliams ir kitoms mokymo priemonėms, taip pat ugdymo procesui organizuoti ir valdyti, mokyklos bibliotekai, psichologinei, specialiajai pedagoginei, specialiajai ir socialinei pedagoginei pagalbai, profesiniam orientavimui, mokyklų vykdomai sveikatos stiprinimo veiklai ir kitoms ugdymo reikmėms skiriamos lėšos¹⁰⁸.

Mokyklos ūkio (aplinkos) lėšos – netiesiogiai su švietimo procesu susijusios lėšos mokyklos ūkiui valdyti ir naudoti, mokiniams vežioti ir kitoms ūkio išlaidoms skiriamos lėšos.

¹⁰⁵ LR švietimo įstatymas, 1991-06-25 Nr. I-1489 (2011-03-17 Nr. XI-1281 redakcija), 2 str. 1 d.

¹⁰⁶ LR Vyriausybės 2015-11-18 nutarimas Nr. 1199 „Dėl Eksperimentinė mokymo lėšų apskaičiavimo ir paskirstymo metodikos patvirtinimo“.

¹⁰⁷ Mokinio krepšelio lėšų apskaičiavimo ir paskirstymo metodika, 2014-08-20 Nr. 812 redakcija, 2 p.

¹⁰⁸ LR švietimo įstatymas, 1991-06-25 Nr. I-1489 (2016-04-07 Nr. XII-2290 redakcija), 2 str. 15 d.

Audito apimtis ir metodai

Audito apimtis

Audito tikslas – įvertinti, ar Lietuvos mokyklose užtikrinama bendrojo ugdymo kokybė, nagrinėjant, ar:

- bendrojo ugdymo mokyklų tinklas ir finansavimas orientuotas į ugdymo kokybę;
- vadovų ir pedagogų veikla užtikrina bendrojo ugdymo kokybę;
- užtikrinamas individualizuotas ugdymas kiekvienam mokiniui pagal poreikius.

Parengę auditų planus dėl jų konsultavomės ir atsižvelgėme į Suomijos aukščiausiosios audito institucijos specialistų pateiktus pastebėjimus. Pagrindiniais audite nagrinėjamaiais klausimais buvo konsultuotasi su Suomijos švietimo vertinimo centru.

Audituojami subjektai:

- Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija;
- 21 (iš 60) savivaldybė (35 proc.);
- savivaldybių 116 (iš 1 067) bendrojo ugdymo mokyklų (11 proc.).

Audituojamas laikotarpis – 2014–2016 m. (finansiniams duomenims) ir 2014–2015 m. m. bei 2016–2017 m. m. – statistiniams duomenims apie mokyklų, mokinių, pedagogų skaičių. Siekdami tiksliau parodyti rodiklių kaitą, naudojome ir kitų metų duomenis.

Apribojimai

Vertindami mokyklų tinką ir ugdymo finansavimą, į audito imtį netraukėme: ikimokyklinio ugdymo įstaigų, mokyklų-darželių, švietimo ir socializacijos centrų, jaunimo, suaugusiųjų ir profesinių mokyklų, mokyklų-daugiafunkcių centrų, valstybinių ir nevalstybinių bei inžinerinio ugdymo mokyklų. Siekdami užtikrinti palyginamumą, rinkomės įstaigas, kurias turi visos audituotos savivaldybės.

Pedagogų kvalifikacijos tobulinimo sistemos nevertinome, nes 2016 metais šia tema atliktas valstybinis auditas¹⁰⁹ ir nustatyta, kad tokia sistema nesukurta, neorientuota į rezultatus, planuojama ir vykdoma nekryptingai, nevertinamas jos poveikis, neužtikrinamas rezultatyvus lėšų panaudojimas.

Auditas atliktas pagal Valstybinio audito reikalavimus¹¹⁰ ir tarptautinius aukščiausiųjų audito institucijų standartus¹¹¹.

¹⁰⁹ Valstybinio audito ataskaita „Pedagogų kvalifikacijos tobulinimas“, 2016-05-10 Nr. VA-P-50-3-5.

¹¹⁰ LR valstybės kontrolieriaus 2002-02-21 įsakymas Nr. V-26 „Dėl Valstybinio audito reikalavimų patvirtinimo“.

¹¹¹ 3000-asis TAAIS „Veiklos audito standartas“, prieiga per internetą: <http://www.vkontrolė.lt/page.aspx?id=350>.

Audito duomenų rinkimo ir vertinimo metodai

Audito ataskaitos skyrius	Taikyti duomenų rinkimo ir vertinimo metodai	Tikslas
<p>1 skyrius. Mokyklų tinklas kuriamas ir ugdymas finansuojamas nesiekiant gerinti mokinių ugdymosi rezultatų</p>	<p>Dokumentų peržiūra / analizė Vertinome XVII LR Vyriausybės programos įgyvendinimo priemonių planą; dokumentus, susijusius su etatiniu mokytojų darbo apmokėjimo modeliu; Mokinio krepšelio lėšų apskaičiavimo ir paskirstymo metodiką; Eksperimentinę mokymo lėšų apskaičiavimo ir paskirstymo metodiką; Mokyklų, vykdančių formaliojo švietimo programas, tinklo kūrimo taisykles; Mokyklos bendruomenės sprendimų dėl savivaldybės mokyklų tinklo kūrimo priėmimo tvarkos aprašą; savivaldybių bendrojo ugdymo mokyklų tinklo pertvarkos planus; Valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų sudarymo ir vykdymo taisykles; savivaldybių biudžetų pajamų nustatymo metodiką.</p> <p>Literatūros analizė Nagrinęjome: ataskaitą „EBPO mokymosi išteklių apžvalga. Lietuva 2016“; EBPO PISA 2015 ataskaitą „Tarptautinis penkiolikmečių tyrimas“; ministerijos 2014–2017 m. ataskaitas „Lietuva. Švietimas Šalyje ir regionuose“.</p> <p>Tikrinimas Atsirinkome vertinti 16 savivaldybių. Taikyta statistinė atranka, naudojant kriterijus: mokinių skaičius vienam mokytojui, apibendrintas VBE rodiklis, mokiniui tekęs bendras mokyklos patalpų plotas, ugdymo lėšos mokiniui (2016 m. duomenys). Į atranką pateko savivaldybės surinkusios didžiausius ir mažiausius balus. Iš jų dvi savivaldybes atsirinkome taikydami nestatistinę atranką, t. y., dalyvavo klasės krepšelio metodikos eksperimente. Atsirinkome vertinti 66 mokyklas. Taikyta statistinė atranka, naudojant kriterijus: mokinių skaičius; PUPP, VBE ir standartizuotų testų rezultatai (2016 m. duomenys). Į atranką pateko mokyklos, kuriose mokinių pasiekimai yra aukščiausi ir žemiausi. Iš jų keturias atsirinkome taikydami nestatistinę atranką, t. y., dalyvavo etatinio pedagogų darbo užmokesčio eksperimente.</p> <p>Pokalbiai Bendrata su ŠMM, NEC, ITC, Žinių ekonomikos forumo, Lietuvos laisvos rinkos instituto atstovais. 66-ies mokyklų vadovais, 16-os savivaldybių švietimo skyrių vadovais ir specialistais.</p> <p>Apklausa El. paštu teikti klausimynai:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ apie bendradarbiavimą pertvarkant mokyklų tinklą ir panaudotas lėšas (2014–2016 m.). Dalyvavo ir atsakymus pateikė visos savivaldybės (60); ▪ Suomijos švietimo vertinimo centrui ir Estijos aukščiausiosios audito institucijos švietimo srities 	<p>Nustatyti: ar numatyti sprendimai, susiję su mokyklų tinklu; ar savivaldybės bendrojo ugdymo mokyklų tinklo pertvarkos bendruosiuose planuose nusistato mokinių pasiekimų gerinimo tikslus / uždavinius; kaip kinta lėšų panaudojimas švietimui (mokymuisi, mokyklų aplinkai, vienam mokiniui, 1 kv. m išlaikymui); ar mokyklose kito jungtinių klasių skaičius; ar keitėsi mokinių ir mokyklų skaičius ir mokyklų plotas; ar savivaldybės bendradarbiauja pertvarkydamos mokyklų tinklą; ar savivaldybių mokyklų skyriai steigiami prie arčiausiai esančios mokyklos, ar atsižvelgiama ir į arčiausiai esančios mokyklos mokinių ugdymosi pasiekimus; kiek mokinių, gyvenančių kitos savivaldybės teritorijoje; kaip yra sprendžiamas tokių mokinių priėmimas; kokie mokyklų tinklo sprendimai priimami ir įgyvendinami kitose šalyse.</p>

Audito ataskaitos skyrius	Taikyti duomenų rinkimo ir vertinimo metodai	Tikslas
	<p>specialistams apie mokyklų tinklo pertvarkymo sprendimus.</p> <p>Duomenų analizė</p> <p>Vertinome ITC, 16 savivaldybių ir 66 mokyklų finansinius ir statistinius duomenis apie panaudotas lėšas; mokyklų skaičių ir jų plotą; mokinių ir jungtinių klasių skaičių; vienam mokytojui tenkantis mokinių skaičius; vienam vaikui tenkantį plotą; mokiniui ir plotui tenkančias išlaidas (2014-2016 m.). Taikyta palyginamoji duomenų analizė.</p> <p>Vertinome NEC duomenis apie mokinių VBE, PUPP ir standartizuotų testų rezultatus (2016 m.). Taikyta palyginamoji duomenų analizė.</p>	
<p>2 skyrius.</p> <p>Mokyklų vadovai ir pedagogai neatsakingi ir neatskaitingi už mokinių ugdymo(-si) rezultatus</p>	<p>Dokumentų peržiūra / analizė</p> <p>Nagrinėjome Geros mokyklos koncepciją, XVII LR Vyriausybės programos įgyvendinimo priemonių planą; Švietimo įstatymo pataisas; valstybės ir savivaldybių įstaigų darbuotojų darbo apmokėjimo įstatymą; mokyklų vadovų atestacijos nuostatus; mokyklų vadovų pareigoms eiti tvarkos aprašą; pedagogų rengimo modelį, mokytojų ir pagalbos mokiniui specialistų (išskyrus psichologus) atestacijos nuostatus. Mokyklose vertinome mokyklų strateginius ir metinius veiklos planus; metines vadovų veiklos ataskaitas; mokytojų veiklos ir kompetencijų pagrindimo ataskaitas, mokytojų tarybų pasitarimų protokolus, mokyklos įsivertinimo rezultatus, mokinių pasiekimų gerinimo planus, išorinio vertinimo veiklos tobulinimo veiksmų planus.</p> <p>Savivaldybėse vertinome strateginius plėtros ir veiklos planus, švietimo skyriaus veiklos programas, mokyklų vadovų atestacijos ir konkursų pareigoms eiti dokumentai.</p> <p>Literatūros analizė</p> <p>Nagrinėjome: ataskaitą „EBPO mokymosi išteklių apžvalga. Lietuva 2016“; EBPO PISA 2015 ataskaitą „Tarptautinis penkiolikmečių tyrimas“; IEA TIMSS 2015 tarptautinį matematikos ir gamtos mokslų tyrimą; <i>Eurydice</i> tinklo ataskaitas: „Mokytojų ir mokyklų vadovų atlyginimai Europoje“ (2015 m.), „Mokytojų profesija Europoje: praktinė patirtis, samprata ir politikos kryptys“ (2015 m.), „Pagrindiniai duomenys apie mokytojus ir mokyklų vadovus“ (2013 m.); ministerijos 2014–2017 m. ataskaitas „Lietuva. Švietimas Šalyje ir regionuose“, NMVA leidinį „Geros mokyklos link“ ir 2014–2016 metų metinius pranešimus „Bendrojo ugdymo mokyklų veiklos kokybė“.</p> <p>Tikrinimas</p> <p>Atsirinkome vertinti 15 savivaldybių. Taikyta statistinė atranka, naudojant kriterijus: mokinių skaičius vienam mokytojui, apibendrintas VBE rodiklis, pagrindinio pasiekimų lygio nepasiekusių 8 klasės mokinių dalis, išoriniame mokyklų vertinime dalyvavusių mokyklų dalis (2016 m.</p>	<p>Nustatyti:</p> <p>ar mokyklų ir savivaldybių dokumentuose numatyti pamatuojami laukiami veiklos rezultatai; kaip išorės ekspertai įvertino mokyklų strateginio planavimo lygį; ar galiojusi mokyklų vadovų veiklos vertinimo sistema (atestacijos nuostatai, metinės veiklos ataskaitos) orientuota į mokyklos pažangos, pasiektų rezultatų vertinimą; ar atrankos ir vertinimo sistema užtikrina, kad mokyklose dirbtų tik aukščiausios kompetencijos vadovai; kiek mokyklų vadovų dalyvavo mokymuose, kokia mokymų trukmė ir intensyvumas; kokia mokyklų bei savivaldybių nuomonė apie mokyklų vadovų atrankos ir veiklos vertinimo tvarkas; kaip skaičiuojamas pedagogų poreikis; kokios priemonės taikomos jauniems pedagogams pritraukti ir juos išlaikyti; kiek asmenų per paskutiniuosius 3 metus stėjo ir baigė pedagogines studijas, kiek jų įsidarbino mokyklose; ar ŠMM ir savivaldybių Švietimo skyrių vykdomos priemonės, taikomos metodikos ir būdai užtikrina pedagoginio personalo atsinaujinimą; ar teisės aktuose yra numatytas reikalavimas</p>

Audito ataskaitos skyrius	Taikyti duomenų rinkimo ir vertinimo metodai	Tikslas
	<p>duomenys). Į atranką pateko savivaldybės, surinkusios didžiausius ir mažiausius balus. Atsirinkome vertinti 50 mokyklų. Taikyta statistinė atranka, naudojant kriterijus: PUPP, VBE ir standartizuotų testų rezultatai (2016 m. duomenys). Į atranką pateko mokyklos, kuriose mokinių pasiekimai yra aukščiausi ir žemiausi. Iš jų dvi atsirinkome taikydami nestatistinę atranką – savivaldybių pasiūlytos mokyklos kaip gerosios veiklos praktikos pavyzdžiai.</p> <p>Pokalbiai Bendrauta su ŠMM, NEC, ITC, Žinių ekonomikos forumo, Lietuvos tėvų forumo ir programos „Renkuosi mokytis“ atstovais. 50-ties mokyklų vadovais ir mokytojais, 15-os savivaldybių Švietimo skyrių vadovais ir specialistais.</p> <p>Apklausa El. paštu teikti klausimynai: 15 savivaldybių dėl strateginių dokumentų priežiūros, priemonių vadovų, mokytojų veiklai ir mokinių pasiekimas gerinti, mokyklų atsiskaitymo už pasiektus rezultatus, mokytojų ir vadovų atestacijos sistemos, mokytojų poreikio nustatymo. 50 mokyklų dėl priemonių mokinių pasiekimams gerinti, strateginių dokumentų rengimo, pedagogų metinės veiklos vertinimo ir atestacijos; jaunų mokytojų rengimo ir pritraukimo, veiksnių po atlikto išorinio vertinimo. Suomijos švietimo vertinimo centrui ir Estijos aukščiausiosios audito institucijos švietimo srities specialistams apie vadovų ir mokytojų veiklos vertinimą, jaunų pedagogų pritraukimo priemones ir pedagogų prognostinius tyrimus. Apklausa internetu (2017-06-15–2017-07-31): Taikant Valstybės kontrolės apklausų įrankį, buvo parengtos dvi anketos jauniems pedagogams, kurie dalyvavo „Renkuosi mokytis“ programoje (klausimynai išsiųsti 105 dalyviams, iš jų atsakė 42) ir jauniems pedagogams (iki 35 m.) dirbantiems mokyklose (klausimynai išsiųsti 120 jaunų pedagogų, iš jų atsakė 53).</p> <p>Duomenų analizė Vertinome 2014–2016 m. ITC duomenis dėl vadovų ir mokytojų amžiaus, stažo, kvalifikacinės kategorijos pasiskirstymą. Į pedagogines studijas įstojusių, baigusių ir įsidarbinusių asmenų skaičius ir tendencija. 2014–2016 m. NMVA visų (153) mokyklų išorinio vertinimo ataskaitas. NEC duomenis apie mokinių VBE, PUPP ir standartizuotų testų rezultatus (2016 m.). Darbo biržos duomenys dėl mokytojų poreikio ir pertekliaus savivaldybėje. Taikyta palyginamoji ir skaičiavimo duomenų analizė.</p>	<p>periodiškai vertinti pedagogų veiklą. kokie gerosios praktikos pavyzdžiai kitose šalyse.</p>
3 skyrius. Mokyklos ir jų steigėjai nesupranta	<p>Dokumentų peržiūra / analizė Nagrinėjome Geros mokyklos koncepciją, XVII LR Vyriausybės programos įgyvendinimo priemonių planą, Švietimo įstatymą, Neįgaliųjų teisių</p>	<p>Nustatyti: ar visiems mokiniams nustatomi individualūs ugdymosi poreikiai;</p>

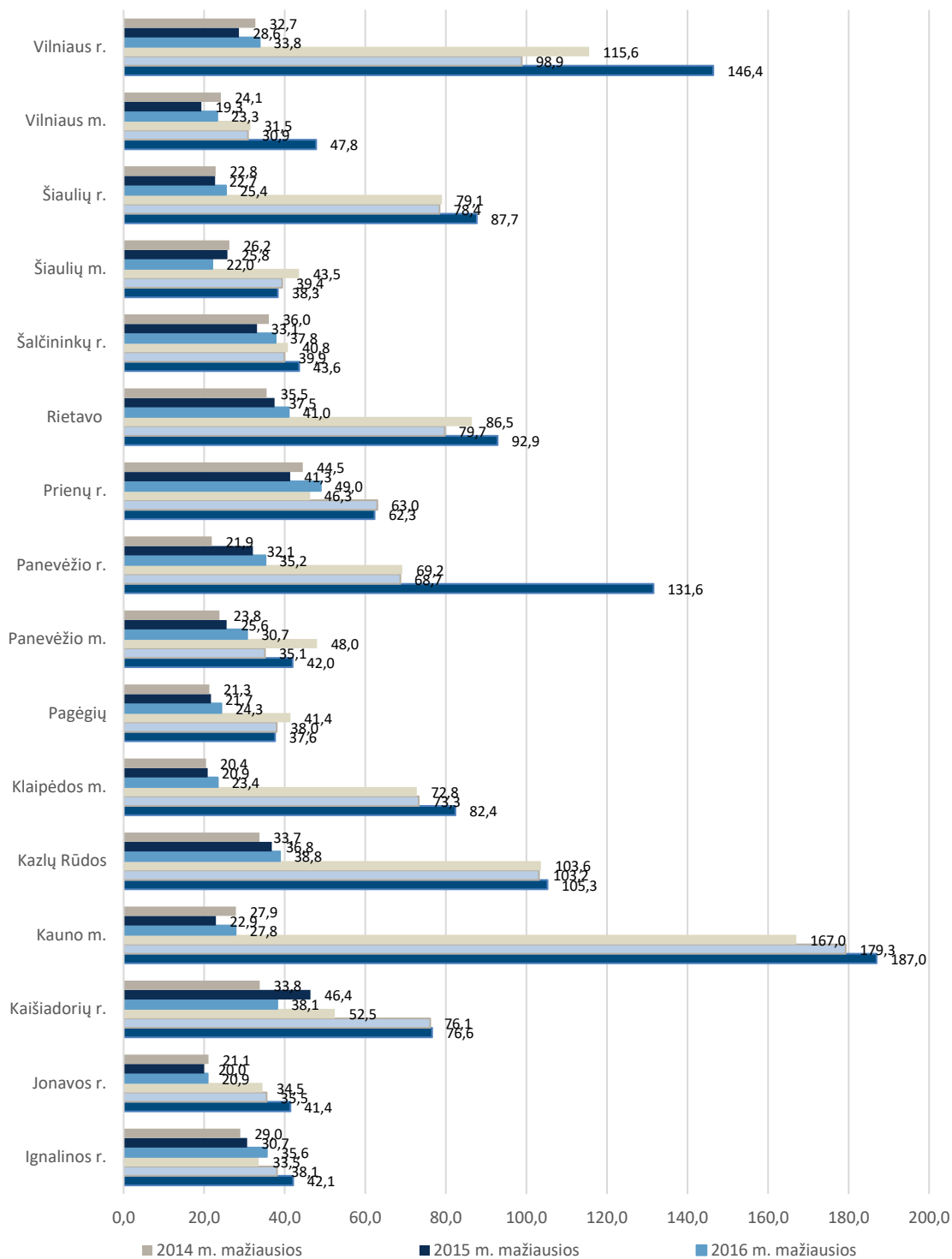
Audito ataskaitos skyrius	Taikyti duomenų rinkimo ir vertinimo metodai	Tikslas
<p>ugdymo pagal poreikius svarbos ir neskiria išteklių jam užtikrinti</p>	<p>konvenciją, Jungtinių Tautų Neįgaliųjų teisių komiteto rekomendacijas Lietuvai; 2015–2016 ir 2016–2017 m. m. pagrindinio ir vidurinio ugdymo programų bendruosius ugdymo planus; Mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, ugdymo organizavimo tvarkos aprašą; Mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, grupių nustatymo ir jų specialiųjų ugdymosi poreikių skirstymo į lygius tvarkos aprašą.</p> <p>Mokyklose analizavome 116 individualių ugdymo planų, mokyklų ugdymo planus, pažangos vertinimo ataskaitas/lapus, konsultacijų tvarkaraščius, ugdymo poreikių nustatymo tvarkas; Vaiko gerovės komisijų protokolus, individualių planų sudarymo tvarkas.</p> <p>Savivaldybėse peržiūrėjome tarybų nutarimus, administracijos direktorių įsakymus dėl mokinių priėmimo į mokyklas tvarkas.</p> <p>Literatūros analizė EBPO PISA 2015 ataskaita „Tarptautinis penkiolikmečių tyrimas“, Mokslo ir studijų analizės ir stebėsenos centro atliktos mokinių apklausos rezultatai.</p> <p>Tikrinimas Atsirinkome vertinti 15 iš 60 savivaldybių. Taikyta statistinė atranka, naudojant kriterijus: švietimo pagalbos specialistui tenkančių mokinių skaičius; mokinių su specialiaisiais ugdymo poreikiais skaičius tūkstančiui mokinių; apibendrintas VBE rodiklis (2016 m. duomenys). Į atranką pateko savivaldybės, surinkusios didžiausius ir mažiausius balus.</p> <p>Atsirinkome vertinti 53 mokyklas iš 1067 bendrojo ugdymo mokyklų. Taikyta statistinė atranka, naudojant kriterijus: PUPP, VBE ir standartizuotų testų rezultatai (2016 m. duomenys). Į atranką pateko mokyklos, kuriose mokinių pasiekimai yra aukščiausi ir žemiausi. Iš jų keturias atsirinkome taikydami nestatistinę atranką, t. y. savivaldybių pasiūlytos mokyklos kaip gerosios veiklos praktikos pavyzdžiai ar mokyklos, atsirenkančios mokinius.</p> <p>Pokalbiai Bendrauta su ŠMM, ITC, Žinių ekonomikos forumo, Lietuvos tėvų forumo, Vaikų teisių tarnybos, Specialiosios pedagogikos ir psichologijos centro atstovais, Jungtinių Tautų Neįgaliųjų teisių komiteto ekspertu, 53-jų mokyklų vadovais, specialistais, 15-os savivaldybių Švietimo skyrių vadovais ir specialistais.</p> <p>Apklausa El. paštu teikti klausimynai: 15 savivaldybių dėl specialiųjų poreikių turinčių mokinių integravimo, apsirūpinimo švietimo pagalbos specialistais, priėmimo į mokyklas tvarkos ir pan.</p>	<p>ar sudaromi individualūs ugdymo planai; ar užtikrinamas individualizuotas ugdymas pagal sudarytus planus; kaip sprendžiama specialistų trūkumo problema; ar vertinama mokinio individuali pažanga; ar mokinių ugdyme dalyvauja tėvai; kaip mokinių pasiekimus veikia socialinė, ekonominė ir kultūrinė aplinka; ar savivaldybės ir mokyklos suinteresuotos įtraukioju ugdymu; kokie gerosios praktikos pavyzdžiai kitose šalyse.</p>

Audito ataskaitos skyrius	Taikyti duomenų rinkimo ir vertinimo metodai	Tikslas
	<p>50 mokyklų dėl ugdymo pagal poreikius: poreikių kiekvienam mokiniui nustatymo, individualių ugdymo planų sudarymo, pažangos vertinimo, švietimo pagalbos mokiniui ir pan.</p> <p>Suomijos švietimo vertinimo centrai ir Estijos aukščiausiosios audito institucijos švietimo srities specialistams apie individualizuotą ugdymą šiose šalyse pvz., ar mokiniai su SUP mokosi bendrose įstaigose, kaip mažinamas socialinės ekonominės ir kultūrinės aplinkos poveikis ir kt.</p> <p>Apklausa internetu: internetu atlikta atsitiktinė kvotinė tėvų apklausa dėl naudojimosi korepetitorijų paslaugomis. Apklaustųjų sudėtis pagal gyvenamą vietą atitiko Lietuvos mokinių pasiskirstymą. Apklausa vyko 2017-07-10—2017-10-15. Nusistatyta toleruotina 3 proc. paklaida, pagal kurią apskaičiuota reprezentatyvi respondentų imtis – 1068 respondentai (imtis apskaičiuota remiantis mokinių skaičiumi Lietuvoje 2016–2017 m. m. pagal ITC duomenis – 330 144 mokiniai). Atrankinis klausimas leido išgryninti tikslinę grupę – tėvai, turintys mokyklinio amžiaus vaikų. Šią grupę sudarė 882 respondentai. Maksimali paklaida, esant tokiai imčiai – 3,3 proc.</p> <p>Anketinė apklausa: apklausti 35 mokyklų 663 aštuntokai ir 879 vienuoliktokai dėl individualių ugdymo planų sudarymo ir konsultacijų lankymo.</p> <p>Duomenų analizė Vertinome 2014–2016 m. ITC duomenis dėl mokinių skaičiaus, specialiųjų ugdymo poreikių turinčių mokinių skaičiaus ir tendencijų. 2014–2016 m. NMVA (80) mokyklų išorinio vertinimo ataskaitas. NEC duomenis apie mokinių VBE, PUPP ir standartizuotų testų rezultatus (2014–2017 m.). Taikyta palyginamoji ir skaičiavimo duomenų analizė.</p> <p>Vertindami švietimo pagalbos specialistų paslaugų prieinamumą pasinaudojome 2015 m. Valstybės kontrolės šia tema atlikto audito rezultatais¹¹².</p>	

¹¹² Valstybinio audito ataskaita „Ar ankstyvosios reabilitacijos paslaugos ir įtraukusis ugdymas atitinka neįgalių vaikų poreikius ir užtikrina jų socialinę integraciją“, 2016-12-08 Nr. VA-P-10-4-27.

Valstybinio audito ataskaitos
„Ar gali gerėti Lietuvos mokinių
pasiekimai“
3 priedas

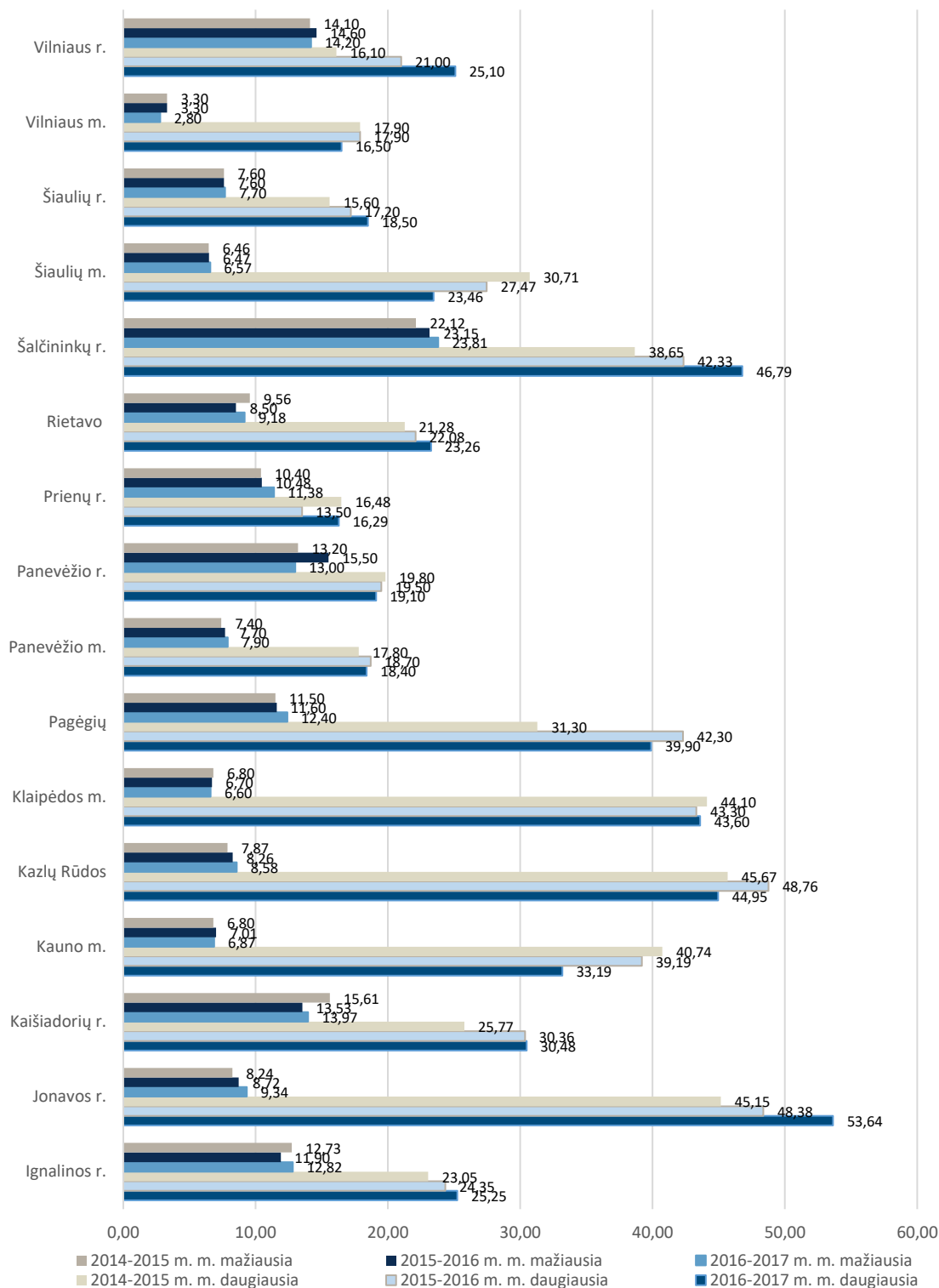
Mažiausios / didžiausios mokyklos išlaikymo išlaidos, Eur/kv. m

Šaltinis – Valstybės kontrolė savivaldybių ir ITC duomenimis

Valstybinio audito ataskaitos
„Ar gali gerėti Lietuvos mokinių
pasiekimai“
4 priedas

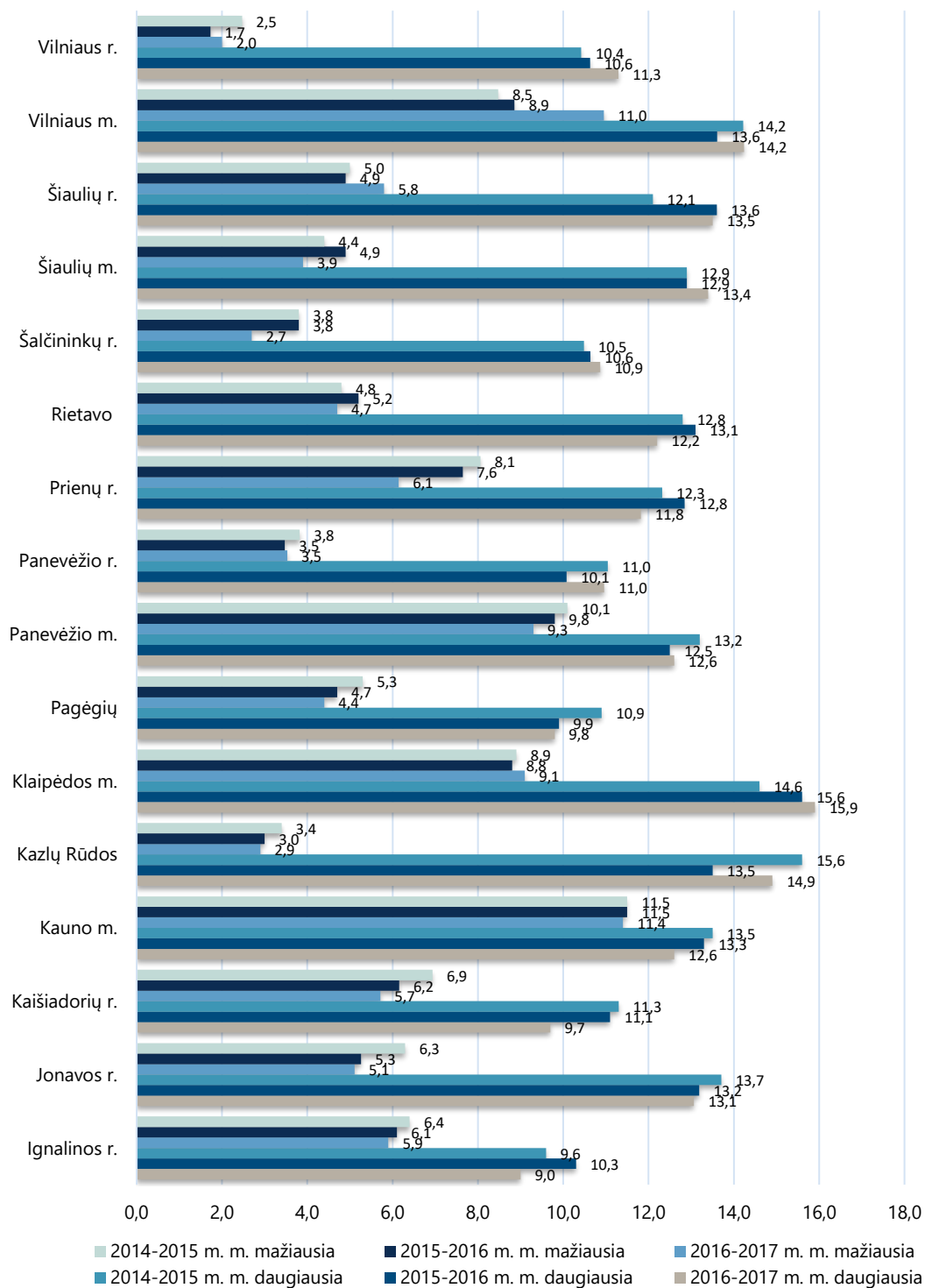
Mažiausiai / daugiausiai mokyklos ploto tenka 1 vaikui, kv. m

Šaltinis – Valstybės kontrolė ITC duomenimis

Valstybinio audito ataskaitos
„Ar gali gerėti Lietuvos mokinių
pasiekimai“
5 priedas

Pedagogui tenkantis mokinių skaičius 2014–2016 m. m. (min. / maks.)

Šaltinis – Valstybės kontrolė ITC duomenimis

Valstybinio audito ataskaitos
„Ar gali gerėti Lietuvos mokinių
pasiekimai“
6 priedas

Miesto ir kaimo mokyklų finansavimas

Vie- tovė	Mokyklos (mokymosi formos, programos) apibūdinimas	Klasės mokinių skaičiaus vidurkis	Sutartinių mokinių apskaičiavimo koeficientai/jų didinimo procentai			
			1–4 klasės	5–8 klasės	9–10 (I–II gimnazijos) klasės	III–IV gimnazijos klasės
Mieste	pagrindinė mokykla (progimnazija)	25, išskyrus 1–4 kl. – 22	0,9461	1,2064	1,4077	x
Kaime	pagrindinė mokykla (progimnazija) (filialas ¹ , skyrius ¹), kurioje (kuriame) mokosi iki 80 mokinių ²	10	1,8264	2,2644	2,7438	x
	pagrindinė mokykla (progimnazija) (filialas ¹ , skyrius ¹), kurioje (kuriame) mokosi nuo 81 iki 120 mokinių ²	12	1,5644	1,9095	2,4028	x
	pagrindinė mokykla (progimnazija), kurioje mokosi nuo 121 iki 200 mokinių ²	15	1,2435	1,5276	1,9222	x
	pagrindinė mokykla (progimnazija), kurioje mokosi nuo 201 iki 300 mokinių ²	1–8 kl. – 15, 9–10 kl. – 18	1,2435	1,5276	1,6018	x
	pagrindinė mokykla (progimnazija), kurioje mokosi 301 ir daugiau mokinių ²	1–4 kl. – 20, 5–10 kl. – 22	0,9792	1,2685	1,4206	x
Mieste	gimnazija, turinti I–IV gimnazijos klases ir 1–8 arba 5–8 klases	25, išskyrus 1–4 kl. –22	0,9461	1,1274	1,4077	1,4345
	gimnazija, turinti tik I–IV gimnazijos klases	25	x	x	1,4077	1,4345
Kaime	gimnazija (filialas ¹ , skyrius ¹), kurioje (kuriame) mokosi iki 300 mokinių ²	1–8 kl. – 15, I–IV kl. – 18	1,2435	1,5276	1,6018	1,6661
	gimnazija (filialas ¹ , skyrius ¹), kurioje (kuriame) mokosi nuo 301 iki 500 mokinių ²	1–4 kl. – 20, 5–8 kl. –22, I–IV kl. –22	0,9792	1,2685	1,4206	1,4735
	gimnazija (filialas ¹ , skyrius ¹), kurioje (kuriame) mokosi 501 ir daugiau mokinių ²	1–4 kl. – 20, 5–8 kl. –25, I–IV kl. –25	0,9792	1,2064	1,4077	1,4345

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal metodiką¹¹³

¹¹³ LR Vyriausybės 2001-06-27 nutarimas Nr. 785 (2009-12-23 Nr. 1748 redakcija) „Dėl Mokinio krepšelio lėšų apskaičiavimo ir paskirstymo metodikos patvirtinimo“.

Valstybinio audito ataskaitos
 „Ar gali gerėti Lietuvos mokinių
 pasiekimai“
 7 priedas

Mokyklų planuose išsikeltų laukiamų veiklos rezultatų
 (pamatuojamų/nepamatuojamų) pavyzdžiai

Tema	Veiklos rezultatai su pamatuojamai rodikliais	Veiklos rezultatas be rodiklių
Pamokos kokybės gerinimas	Pakils pamokos veiksmingumo rodikliai iki 0,1. Pamokų kokybė ir efektyvumas pagerės 25 proc. Mokyklos administracija stebės ir vertins 60 proc. pamokų. Mokytojai stebės ir aptars ne mažiau kaip 120 kolegų pamokų, išskirdami mokymosi paradigmos elementus. Per mokslo metus kiekvienas mokytojas praves bent vieną atvirą pamoką. Sistemiškai stebimos ir analizuojamos (80 proc.) mokytojų pamokos pagal Mokomės mokyti modelį.	Atvirų pamokų stebėjimas ir aptarimas.
Ugdymo proceso gerinimas	80 proc. mokytojų taikys kūrybinio mąstymo lavinimo įrankius. Kiekvienas mokytojas praves po 9 integruotas pamokas. 70 proc. mokytojų veiksmingai taikys interaktyviuosius mokymo metodus ugdymojoje veikloje. Kiekvienoje klasėje bent kartą per mėnesį vyks tyrinėjimu grįstas mokymas(-is).	Skaitmeninių mokymo(-si) priemonių naudojimas. Gerės ugdymo proceso kokybė.
Pažangos matavimas	15-35 proc. mokinių kiekvienoje klasėje padarys ryškiai individualią mokymosi pažangą per metus. 80 proc. mokytojų fiksuos asmeninę mokinių pažangą. 100 proc. mokytojų skaičiuos mokinio individualią ir klasės pažangą.	Mokinių pasiekimų ir pažangos stebėjimas.
Ugdymo individualizavimas	75 proc. mokytojų individualizuoja ugdymo turinį 30 proc. mokinių patys planuoja mokymąsi. 50 proc. mokinių yra atsakingi už rezultatus.	Skirtingų gebėjimų mokiniams mokytojai numato skirtingas užduotis.
Ugdymo diferencijavimas	Sumažės nepažangių mokinių skaičius nuo 9 proc. iki 7 proc. 40 proc. mokytojų gebės tinkamai diferencijuoti mokymą pamokose;	Mokytojai diferencijuoja namų darbų užduotis. Tobulinti mokinių, turinčių skirtingus poreikius ir gebėjimus, ugdymą.
Lankomumo gerinimas	Praleistų pamokų skaičius sumažės 50 %. 2% mažinti praleistų nepateisintų pamokų skaičių. Sumažintas nepateisintų pamokų skaičius 11-12 klasėse 30 proc.	Tobulinti mokyklos mokinių lankomumo kontrolę. Sumažės praleistų pamokų skaičius.
Mokymosi motyvacijos didinimas	20 proc. mokinių didės motyvacija siekiant aukštesnių rezultatų. Iki 30 integruotų pamokų vyks lauko erdvėse.	Sudarytos šiuolaikiškos, palankios ir teigiamai motyvuojančios sąlygos mokiniams ir mokytojams.

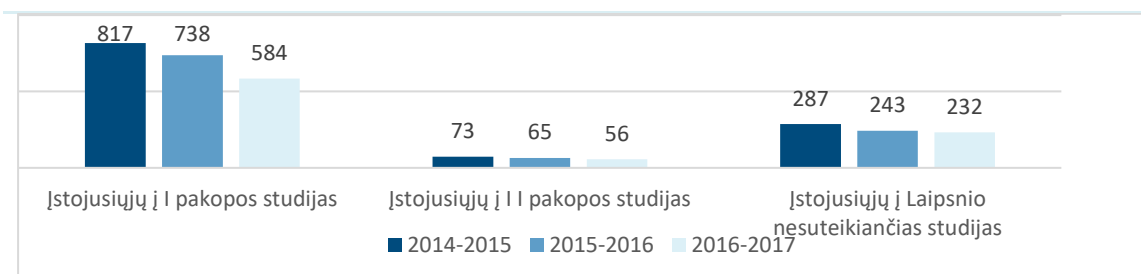
Skaitymo gerinimas	Skaitymo rezultatai Standartizuotų testų pagerės iki 79 proc. Per metus bus praveistos 28 skaitinių pamokos kiekvienoje klasėje. Mokytojai ves ne mažiau kaip 30 pamokų, kuriose taikys įvairias skaitymo strategijas.	Gerės mokinių skaitymo ir teksto suvokimo įgūdžiai. Mokiniam didės motyvacija skaityti.
Neformalus švietimas	Ne mažiau kaip 70 proc. mokinių pasirinks bent vieną neformaliojo vaikų švietimo programą progimnazijoje. 95 procentai mokinių lankys neformaliojo švietimo būrelius.	Neformaliojo švietimo užsiėmimų organizavimas.
Bendravimo stiprinimas su mokinių tėvais	Tėvai veda ne mažiau 26 pamokas, kitas veiklas Taikant įvairesnes formas įtraukti apie 30 proc. mokinių tėvų į mokyklos bendruomenės veiklą. Kartą per mėnesį tėvai rašys savo vaikams skatinimo frazes, bus kaupiamas pagyrimų bankas.	Tėvai aktyviai dalyvauja mokyklos bendruomenės bei klasės renginiuose.
Pedagoginių darbuotojų kvalifikacijos tobulinimas	Pamokos planavimo kompetenciją kiekvienas mokytojas tobulino ne mažiau kaip 6 val. per metus. Ne mažiau kaip 90 proc. mokytojų ir švietimo pagalbos mokiniui specialistų pagilins IT kompetencijas.	Paskatinti mokytojus kelti kvalifikaciją, siekiant aktyviau diegti IT ugdymo procese.

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal mokyklų strateginius ir metinius planus

Valstybinio audito ataskaitos
„Ar gali gerėti Lietuvos mokinių
pasiekimai“
8 priedas

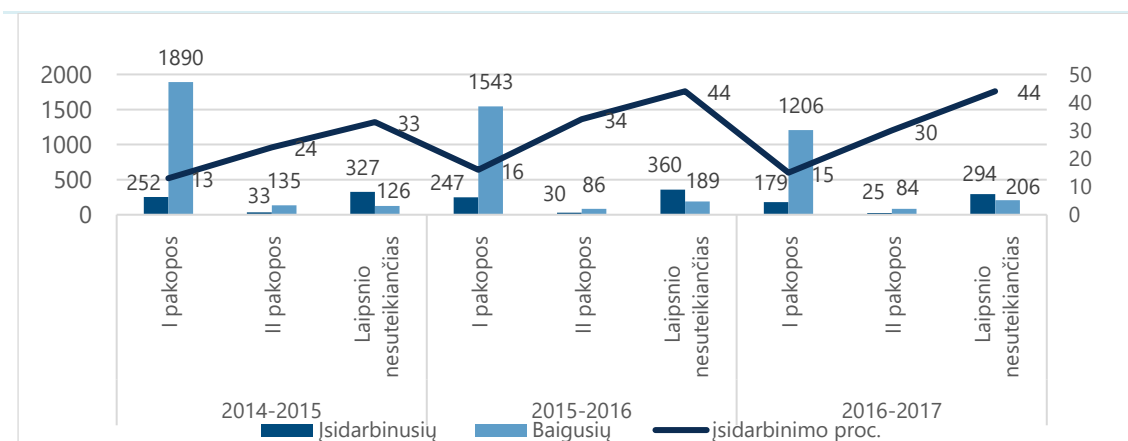
Duomenys apie stojimą į pedagogines studijas ir įsidarbinimą

1 pav. Į pedagogines studijas įstojusiu asmenų skaičiaus tendencija (be ikimokyklinio ugdymo ir socialinės pedagogikos)

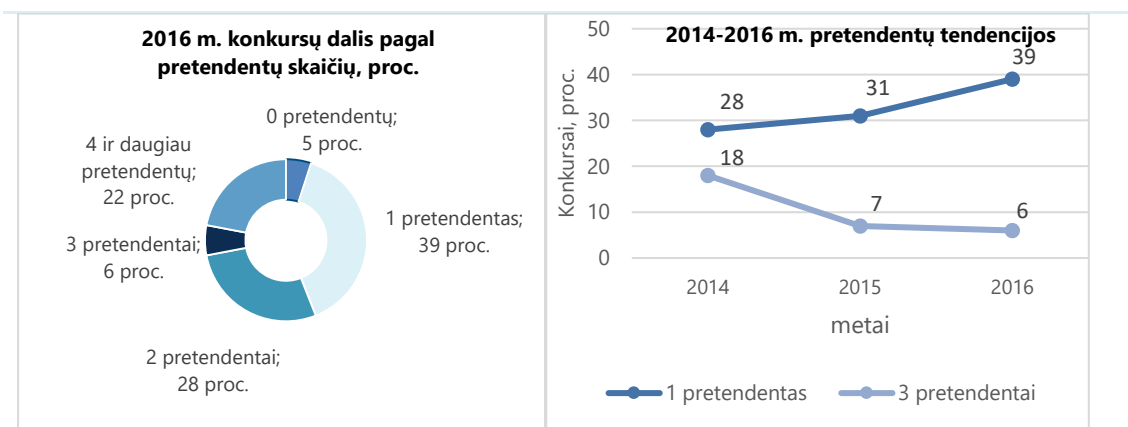
Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal ITC duomenis

2 pav. Baigusių pedagogikos studijas ir įsidarbinusių tendencijos

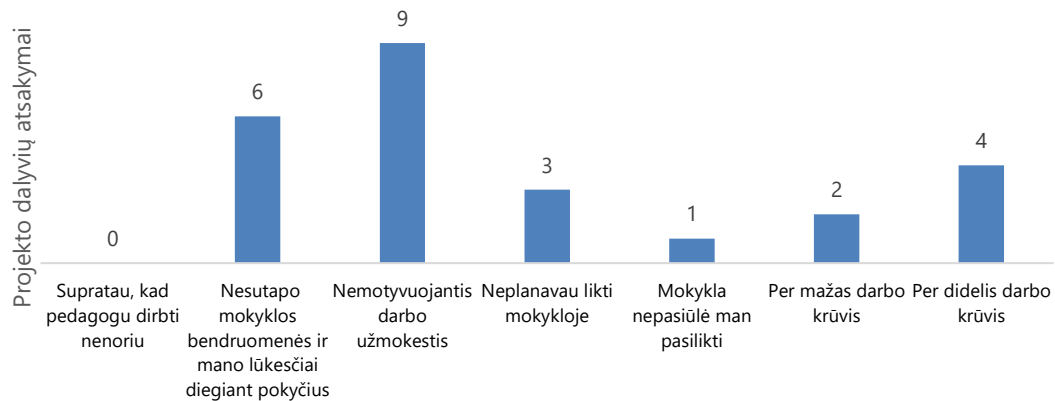
Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal ITC duomenis

3 pav. Pretendentų skaičius į mokyklų skelbiamus konkursus mokytojo pareigoms užimti 2016 m. ir tendencija (2014-2016 m.)

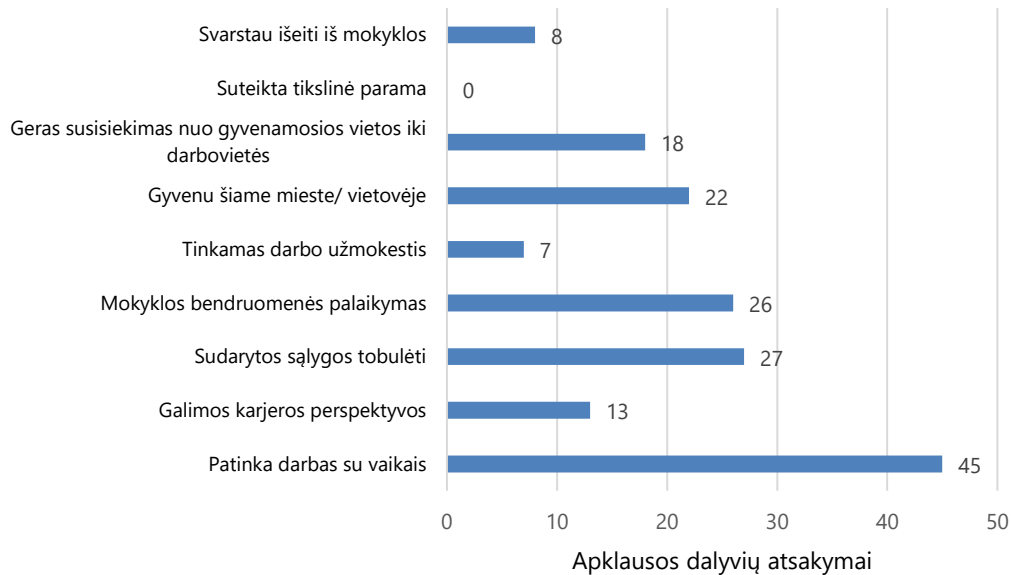

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal mokyklų duomenis

Jaunų mokytojų apklausos rezultatai

1 pav. Priežastys dėl kurių apsisprendžiama palikti pedagogo karjerą

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal apklausos duomenis

2 pav. Kas motyvuoja jaunus pedagogus dirbti mokykloje, kurioje dabar dirba (buvo keli pasirinkimo variantai)

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal apklausos duomenis